

TĒVYNĒS
SARGAS.

№ 4—5.

1902.

TEVYNE

210 112

5-1-11

100

Tėvynės Sargas.

Mėnesinis keimarinis laikraštis.

Gaunamas pas **J. Lapiną** už 50 kap. (Tilsit, Ostpr. Goldschmiedestr. 8) ir pas Rev. A. Kaupą už 1 dol. (America Scranton, Pa. Theodore Str. 114)

Turinys slėpiamosios (A) dalies.

1. Nuo Redakatoriaus.	2
2. Sąnarys mažos tautos mazutytės. Eilės. <i>A. J.</i>	2
3. Naujas užmanymas. <i>Kun. A. Milukas.</i> (Gaunama ir atskirai).	3
4. Kaip „Tėvynės Sargo“ platinimą palengvinti?	17
5. „Motinėlės“ dalykai.	18
1. Prisirasė. 2. Plenipotentas. 3. Kalendorius.	
6. Mūsų mokslavietės.	19
1. Gromata Vilniaus Vyskupo apie rūsiskas iškalas (Ir atskirai gaunama). 2. Kurmėlavoje. 3. Kame geriaus učilkomis vyksta? 4. Dutnavoje. 5. Sesikuose. 6. Kurkliuose. 7. Krekenavoje. 8. <i>J. Lietuvėlis.</i> 9. Kaukuolikuose. 10. Iš svetimu laikraščių. 11. Švėkšnoje. 12. <i>O Drigniėnė.</i> 13. Vadžgiryje. 14. Eržvilke. 15. Pašaltunyje. 16. <i>Stėgvilas.</i>	
7. Įvairios žinios.	31
1. Iš Petropilės. <i>Ukiškis.</i> 2. — Vilniaus. 3. Maištai. 4. — Slavikų. <i>Butvilaitės Šarka.</i> 5. Kunigų išvežimas. 6. — Veviržėnų 7. — Rietavo. 8. — Raseinių. 9. Indriejavo. 10. <i>B. Butvilaitė.</i> 11. — Švėkšnos. 12. — Plungės. <i>F. Laima.</i> 13. Telšių. 14. — Skaisgirio. <i>Galvočius.</i> 15. — Kavarsko. <i>A. G.</i> 16. — Balninkų. 17. — Ramygalos. <i>S-tis.</i> 18. — Kavarsko. <i>Ag.</i> 19. — Rietavo. 20. — Indriejavo. <i>R. M.</i> 21. Raguvoje. 22. — Ukmergės. 23. Su kuo kariauti? 24. Laikas mainos. 25. Iš Kolainių. 26. — Raseinių. <i>Raseinių Magdė.</i> 27. — Naumiesčio. 28. — Laiževos. <i>Ilganosis.</i>	
8. Dainų Rinkėjams. <i>Kun. J. Žilinskas.</i>	49
9. Kur Ivinskio Kalendoriai? <i>Kun. J. Žilinskas.</i>	53
10. Atsakymai.	54
11. Apgarsinimai.	55

Nuo redaktoriaus.

Šisai sansiuvas „Tėvynės Sargo“ būs paskutinis **mano** sustatytas, t. y. raštai surėdyti į tinkamą spaudai išvaizdą, pakreipti į tam tikrą, Redaktoriaus už gerą pripažintą pusę, suskirti į tam tikrus „straipsnius“, arba skyrius sulyg turinį ir vertybę; dideliausi našta atmestų dėl įvairių priežasčių, — užvis tai dorišką atsakymą, kaip jau № 1 buvau pasakęs, imu ant savęs **pilnai**.

Toliaus malonu būs man patarnauti jums, Rašėjai, savo tarpininkyste tarp Jūsų ir naujo Redaktoriaus — pristatymu į tikrą vietą raštų ir pinigų.

Raštai užvis geriaus siųsti per rankas, per tuos, kurie turi artimesnį sanryšį su Tilže. Gerai yra ir į pačią Redakciją siuntus.

Tikras ir vienatinis adresas būs paduotas vėliaus.

Rašėjai ir aukautojai, nepasigailėkite ir toliaus savo vargo ir kašto!

Su godone: *Vai*.

Šanarys mažos tautos mažutytės.

Su didžiu priešu kovojau, kaip uodas.
Pajiegos silpsta . . . Nors n'esu parkritęs, —
Lenda širdin abejojimas juodas.

Broliai, artyn šę! prie ginklo, kas gali!
Dievas tvirtybių būs mums už vadovą!
Gelbėt' skubėkim kamuojamą šalį,
Stokim iš vien', o laimėsime kovą. . . .

Gana lavonu tylėti be žado!
 Šaukkim: męs gyvi! męs geidžiam teisybės!
 Jaučiame dūšioj' kankinantį badą,
 Norim' šviesos, ne Egipto tamsybės!...

4. IV. 1902.

A. J.

Naujas užmanymas.

Pirm dešimties metų, dar nesusidrutinus mūsų tautiškam kilimui, daug kalbama buvo, juog būtinai reikią lietuvaites apšviesti, nesa be jų jaunos Lietuvos darbas nebūsiąs pasekmėmis gausus. Kokis bet mūsų sesučių turis būti apšvietimas ir kaip jos turinčios dirbti lietuvystei ant naudos, plačiaus išdėtų rodų niekur neteko man skaityti. Visas programos šauksmo „draugija duok mums lietuvaikių!“ baigėsi ant to, juog tiek ir tokių lietuvaikių mums reikią, idant mus inteligencija galėtų pasirinkti lietuviškas žmonas, kitaip jauni Lietuvos didvyriai turėsią su laiku į žmones išėję, vesti svetimtautes ir svetimtaučius auginti. Pažistu nevieną, ką nesulaukę iš dangaus išpuolančių lietuvaikių, kurios mokėtų „vesti namą — dom prowadzió“, pažebojo patis save į jungą slavų ar vokiečių mergoms.

Neimsiu peikti čę anuos tautiečius (jie patis jau yra į valias nubausti savo pačių išsirinkimu), neigi mėgisiu aiškinti visiems žinomą aksijomą, juog apšviesta lietuvė, lietuviška inteligentiška šeimyna tai **conditio sine qua non** pasekmingumui mus darbų. Rūpi man, kad galėčiau atkreipti kitų atydą, juog iki šioliai visi męs per siauras rybas tebepalikdavom mūsų būsiančių apšviestų seselių darbavimuisi, teippat juog per mažai apie jas esame rūpinėsi. Pagal mano nuomonę lietuvės nevien „palengvįs“, anot Maironio, — „meile vyrui vargus“, būdamos geromis žmonomis, nevien „suteiks poetų giesmei įkvėpimą, nevien

„jaunikaitį uždegs ant darbo akimi ir būs jam žvaigžde atgimimo“, ale teipgi ir stos drauge su vyrais į eiles darbininkų ant tautiškos dirvos (kaip jau dabar matome iš dalies gražioje paveizdoje kelių mus rastininkų), o nekuriuose tautiško darbo šakose, dėlei dabartinių mūsų politišku ar draugijinių apystovų, svarbių svarbiausius reikalus atlikti tegalės tik mūsų apšviestos **lietuvaite**s (žodžiui „apšviesta“ duodu kuoplačiausią reiškimų). — Tarp Amerikos lietuvių net karščiausi buvę utopistai, jau ima nusikratyti pažiūras ant gyvenimo ikvėptas maskoliškų gimnazijų kliasose ir kas kart mūsų visuomenė Šuvenytose Valstijose pradeda suprasti, juog svarbiausias klausymas, klausymas kaip sulaikyti nuo išsitautinimo priaugančias kartas, negalimas esąs būti išrištu be pagalbos lietuvaicių. „Lietuviškas mokslaines be lietuviškų seserų, t. y. zokoninkų arba šiaip jau atsidėjusių vaikus mokinti lietuvaicių negalima esą įvykdinti dėlei dabartinių draugijinių mūsų apystovų“. Tokias kalbas kas syk tankiaus gali išgirsti net nuo tokių, kuriems pirmiaus žodis „lietuviška sesuo“, t. y. zokoninkė išrodė keistu, nepaprastu . . .

Nevieną apšviestą lietuvi esmi girdėjęs kalbant, juog mūsų zokoninkės trečiojo šv. Pranciškaus zokono, paprastai davatkomis vadinamos, galinčios neišpasakytai daug gero padaryti tėvynei ir tikėjimui, kad tik išrasti būdą, kaip jas pakreipti. Dabar, girdi, jos tik praktikuojančios tankiausiai paviršutinį arba netobulą dievotumą, varginančios mus draugiją per neišmintingą vertimąsi su atimtos savo dalies pinigais, vengimą darbų dirbti ir tt. Dėlei teip keistai suprasto dievotumo žmonės tankiai esą nelaiko garbėje prakilnicis šv. Pranciškaus minties, įsteigusio tretiji zokoną . . . Iš mūsų davatkų galima sudaryti naudingiausią organizaciją — **lietuviškai-tautišškai katalikiškos pressos apaštalytę**, kuri užneštų lietuvišką katalikišką literaturą į tolimiausius mus' šalies kraštus, net į slavų baigiamą smaugti Vilniaus gubernijos Lietuvą. Davatkos gali teip pat būti mokintojoms priaugančios kartos, jei anos išmanytų, kad didžiausiu Dievo garbės platinimu, — prakilniausia, švenčiausia malda yra mokinimas nors savo namo, savo

giminių, savo prietelių vaikelių. Išmokinti vieną vienintelį vaikelį krikščioniško mokslo, įkvėpti į jo širdį Dievo baimę ir meilę, padaryti jį apšviestu, tvirtu lietuviu kataliku, išmanančiu savo pareigas link Dievo ir tėvynės, tai jug didesnis nuopelnas Augščiausiojo akyveizdoje nei ilgi metai pasninkų ir maldų. Stojus prieš savo Sutvertoją tokis apaštalas davatka jug galės parodyti nevien savo gerus darbus, ale dar ir dūšią ar dūšias, per jos rūpestį amžiną gyvenimą įgijusias. Dar to negana, davatkos mūsų galėtų padėti platinti mūsų lietuviškas-katalikiškas knygeles ir gazietas, jei atsirastų tarp jų norinčių prie savo kasdieninių maldų aukauti Dievui darbą prie parūpinimo prispaustos lietuviškos spaudos. Dievobaimingos mus sesutės nevien galėtų paimti į savo rankas, nors iš dalies prekystę mus' knygomis, ale **teippat galėtų padėti tas knygas spaudinti, galėtų per savo pasišventimą sumažinti kaštus spauzdinimo, jei imtų statyti literas ir abelnai prie knygų dirbti.** Juog teip galėtų buti, persitikrjis kiekvienas pradėjęs lyginti darbus Lietuvos davatkų su kitų šalių dievobaimingų moteriškų veikme. Kitose šalyse matome katalikus pildančius visas krikščioniškas dorybes įvairiausiu būdu, pas mus gi daugiausiai dievobaimingumas baigiasi ant paviršutinio pildymo trijų pamatinių dorybių (neretai keistai suprastų); apie parsivedimą krikščionystės į savo bakužes, apie jos principų pritaikymą prie įvairiausių gyvenimo prietikių nēr ką nē kalbėti. Pas mus neretai girdėti, juog darbas ant naudos tėvynei, tautystei, tai ne tikybiškas darbas!... Daug dusavimų, daug gražių norų atsiranda, ale viskas pasibaigia ant **pia desideria**, kurių nēra kam įgyvendinti. —

Štai viena paveizda nykimo lietuviškų pajiegu. Šimet apie šv. Kazimierą gavau gana ilgą laišką nuo savo gero pažįstamo iš tėvynės, kurs didei apgailistauja smertį neseniai mirusios jaunos lietuvės N. B-tės. Buvusi tai gabi, tėvynę mylinti lietuvė. Pirm poros metų sugrižo į tėvynę iš Amerikos, kur, pas kokius ten ponus New Yorke tarnaudama ir daug liuso laiko turėdama, ėmė skaityti lietuviškas gazietas ir sugrižo į tėvynę visai kitokia, apsišvietusia mergina. Žinojusi kuo ne visas iš spaudos

išėjusias knygeles ir net daugybę eilių mokėjusi iš atminties pasakoti. Per tūlą laiką buvo ji didžiausioje madoje visoje apielinkėje, lankydavęsi pas jos tėvus visa apielinkės jaunuomenė. N. B. mokėjo gražiai, poniškai apseiti, rėdėsi teippat švariai, prie tam visi ją minė pinigų daugybę parsivežus, nes uždirbdavus net po 20 rublių kas mėnuo ir turėjusi kokius ten turtingus gimines Amerikoje. Per „tautiškas vakaruškas“ savo namuose amerikietė deklamudavusi lietuviškas eiles, kalbėdavusi apie Lietuvos didybę senovėje ir dabartinius jos vargus, teippat mokindavusi savo drauges ir draugus dainuoti patrijotiškas dainas. Vaikiniai, kurių nevienas mislijo igr̃yti amerikietės širdį ir grašius, nuduodavo karštus tėvynainius. Nelaimė bet patiko B-us: sudegė jų visos trobos rudenije, kačik javus suvalius. Besistatant naujas trobas reikėjo užtraukti skolą (amerikietės pinigų neturėta perdaug); negana to, tą pat žiemą vagis nuvarė porą arklių ir B-ų namą vargas aplankė. Iš malonių, smagių čėsnes draugų nedaug atsirado bičiuolių, visi posėtojai „puikios amerikonos“ viens po kitam išsižadėjo pažinties su ja, kiti net ėmė ją apkalbėti, išjuokti jos „apaštalavimą“. Neturėdama ką geresnio veikti mergina suprato svieta tuštybę, pristoją prie davatkų. Buvo, teisybė tikra davatka, bet energijos nustojo, kad mėgintų igr̃gyvendinti nors vieną iš tų puikių užmanymų, apie kuriuos teip daug kalbėjo, kačik parvažiavus iš Amerikos. Prieš užgavėnias eidama pėkščia į bažnyčią per didį pusyną, peršalo, gavo uždegimą plaučių ir pasimirė. Juogei išties pusėtinai prasilavinusi buvo ta nelaiminga lietuvaitė, parodo jos laišakai, kurių porą į Ameriką rašytų, man prašant, prisiuntė jos giminaitis ir iš kurių, su jo paveilijimu, padarau čę ištrauką, pataisydamas vien statrašą ir raštiškus ženklus kaip kur.

. . . . „ant laivo pirmą dieną tik snaudžiau sėdėdama išdedamoje kresėje ir sapnavau apie savo išleistuves ir bičiuolius pasilikusius svečių šalije. Didei gaila man jų buvo. Kad pravėriau akis, saulė jau metė paskutinius spindulius ant laivo ir, rodos, toli už vandeninio regračio nuriedėjusi per Amerikos sausžemį dar ilgiaus švietė

likusiems ten mano gentėms. Nusistebėjau, juog teip greit išnyksta dienos šviesa ir nusipurčiusi liūdnumą iš apleidimo svetimos šalies, kelis metus mane priglaudžiusios ir iš vargo gelbėjusios, nulipau žemyn gulti. Ant ryt gana vėlai užsikėlus pajutau, juog man pradela kvaisti galva; paklausius rodos gerų žmonių išsivaikščiojau gerai ant laivo viršutinių grindų šviežiame marių ore ir visos ligos mane apleido. Visą kelionę mariomis buvo man linksma ir smagu. Apibėgdavau kasdien visas laivo dalis, bet tankiausiai, stovėdama pačiame jo gale, žiurėjau, kaip ji greit bėgantį vijosi ant vandeninio kelio padarytos putos, baltos kaip sniegas. Oras per visą laiką buvo gražus. Gražiausią regyklą turėdavau, kaip saulė leidos. Rodėsi, juog tikrai „maudėsi nuraudus tarp vilnių blaivių“, o ant laivkelio nuo žalsvai mėlyno vandens pasirodydavo vaivorykštė (laumės juosta). Gražiai išrodė tas be galo, aprašyti tą galėtų tik tikras dainius poeta, ne aš menkai mokinta mergaitė. Persiryę į septynes dienas per Didmarį Hamburge tuojaus įsėdome į mašiną ir už pusantros paros išlipome jau Lietuvoje — Kybartuose. Kaip iš Amerikos važiuojant bauginta mus parubežiniais maskoliais, tai mumis visai priešingai atsitiko. Parodėme nuo rūsų konsulio New Yorke gautus raštus ir nieko mums nedarė ant kamaros, tik užrašė iš kur paeiname ir po kiek reikės mokėti bausmės už rubežių. Visi geležinkelio stacijos tarnai Kybartuose buvo didei mandagus su manim ir didei dyvijosi, kad aš lietuvaite esmi teip drąsi. Pridariau į valias juokų su jais ir sakiau, kad Amerikoje visos moteriškos teip drąsios ir kad ten augščiausieji urėdninkai užleidžia geresnes vietas ir kelią duoda moteriškai. Pats apicierius išnešė mano valizą į antros kliasos vagoną (Maskolijoje geležinkeliu tyčia važiauvau antra kliasą) ir neužilgo lėkeme per Lietuvos žemę. Graudu ir smagu neišpasakytai darėsi širdyje, kad galiu po kelių metų vėl pamatyti savo tėvynės miškus, laukus, pievas. Konduktorius pareikalavo bilieta nuo važiuojančių į Kauną. Atsistojau pas langą, kad geriaus prisžiurėti Kauno piliai, apie kurią daug buvau skaičiusi ir daug svajojusi, bet kurios nebuvau dar mačiusi,

nes į Ameriką prisiėjo bėgti per Klaipėdą. Gražios Kauno apygardos didei man įsidėjo; atsiminiau daugybes eilių, apdainuojančių Nemuną ir jo kraštus. Bėgo mašina, greit palikdama vietas viena už kitą gražesnes, lakstė ir mano mislįs, perkeisdamos dainių žodžių, vienus už kitus jausmingesnius. Lietuvos šalies grožybės apėmė mano jausmus; jaučiaus laiminga, juog, anot dainiaus, galiu

„Aplankyti miestą Kauną,
Nemunėlį, upę sriaunią,
Savo kaimą ir tą vietą,
Kur aš užgimiau ant svieto.“

Kauno pylis neišrodė man tokia graža, kaip buvau mislijus: namai maži, bokštų kaip kad yra Amerikos miestuose, suvis nebuvo matyti, žodžiu sakant, nieko artistiško Kaune nepamačiau. Dabino tik ji Nemunas su priešais riogsančiu žaliu baltais keliais išrėžytu kalnu. Lietuvos miestų ir miestelių namai sulyginus juos su amerikškais, išžiuri menki, prasti, bet ypatingai patraukia jie kožno lietuvio širdį; nepaisant ant menkumo Lietuvos grinčių, ramiaus čę ir geriaus ir gražiaus gyventi, nei puikiuose Amerikos miestų namuose, kur viskas blizga, bet širdies nepatraukia.

Ačiu Dievui, ką leido man sugrižti į šituos žemus, menkus, su šiaudiniu stogu namelius. Čę noriu savo gyvenimą pergyventi, čę megisiu į darbus paversti visus tuos prakilnius uzmanymus, kuriuos Amerikoje mano protas suprato ir mano širdis man išrado“....

Pagal šitą ištrauką iš laiško galima numanyti, juog N. B. buvo išties apsišvietusi ir tėvynę mylinti mergina. Gaila didei gaila, juog gyvenimo apystovos pirm laiko sunaikino tą gražų talentą. Bet ar tai pirmas erškėčių užglumintas Lietuvos žolynas? Žūna kasmet ne dešimtįs bet šimtai talentų mūsų tėvynėje, aikvojamos yra arba pūva didžiausios pajiegos. Papratę jau męs žiurėti, kaip buriai mokslus išėjusios jaunuomenės (už kruviną tėvų prakaitą) į niekus virsta, ant mažesnių mūsų pajiegu nykimo nepaisome.

*

*

*

Pirm 30 metų kanaunikas Schorderet Šveicarijoje daug rūpinęsis, kad praplatinti katalikišką literatūrą, prikalbino kelias dievobaimingas merginas, idant anos, vietoje ką eitų į zokoną, sudarytų draugystę katalikiškoms knygoms ir gazietoms praplatinti. — Bedievystė daugiausiai platinosi per visokius raštus, išjuokiančius tikėjimą ir kunigus; katalikiškų knygų išleistojai dėlei stokos turtų negalėjo eiti lenktyn su piniguočiais tikėjimo priešais. Katalikiškos knygos ir laikraščiai daug brangesni buvo ir negalėjo platintis ir užkirsti kielius bedieviškai literaturai.

Dievobaimingas kunigas Schorderet suprato, juog tik pasišventimas ir sutartis katalikų gali padaryti tai, kad katalikiškos įtalpos raštai teipjau lengvai platintųsi, kaip ir priešingi katalikystei arba krikščionijai. „La presse est un apostolat“ (spauda — tai apaštališkas darbas) — kalbėdavo senukas ir pridurdavo tankiai, juog girdi, apaštalas šv. Povylas, jei dabar gyventų, imtų išleidinėti laikraštį ir per spaudą rupintųsi patraukti svietaį prie Dievo. Ne be vargo jam pasisekė surasti kelias merginas, kurios apsiėmė mokintis zecerystės, kad paskui galėtų padaryti draugystę knygoms spaudinti. Lyon'o vienoje katalikiškoje spaus-tuvėje išmokę statyti literas šešios, pilnos pasišventimo merginos, sugrižo į Fribourgą (Šveicarijoje) ir čę pagal kanauniko mintį uždėjo draugystę vardu „L' Oeuvre de Saint Paul“ (t. y. šv. Povyls darbas). Draugystės siekis platinti katalikišką ir katalikystei nesipriešinančią literatūrą — spaudos apaštalytė. Visos sąnarės turi pramokti literas statyti ir tuomi darbu daugiausiai užsiima. Apart literų statymo mokintesnės skaito korektas spaudinamų raštų, rašo į laikraščius jų išleidžiamus, užsiima pardavinėjimu knygų ir visokių daigtų, draugystės užlaikomose knygų kratuvėse, kitos atlieka gaspadinių darbą, pagamindamos valgi ir abelnai liuobdamosi apie namus. Sunkesnius darbus spaus-tuvėje prie mašinų dirba pasamdyti darbininkai. Gyvendamos išvien merginos daug pigiaus pergyvena ir apsisaugoja nuo daugelio paojų ir vargų, kurių negali išvengti viena sau mieste gyvendama mergina. Pelnu už savo darbą sąnarės neima, jei nemislija pamesti draugystės. Užtat neturi

jokios rūpesties apie valgi, parėdus, gyvenimà ir visokius reikalus, nes tą viskà draugystė aprūpina už grašius iš abelno turto. Norinčioms įstoti į draugystę kandidatėms paskiriama yra 3 mėnesiai išmėginimui. Per tą laikà draugystė žiuro, ar naujai kandidatėi patinka spaustuvės darbas ir ar iš anos gali būti gera statytoja naudinga sąnarė. Jei kandidatė išrodo ant galinčios pramokti statyti ir netinginčios dirbti, tai draugystė priima ją ir mokina zeceriško darbo su ta išlyga, kad naujoji sąnarė, pramokus statyti, nepamestų, ale išbūtų draugystėje 3 metus, skaitant nuo įstojimo. Po trijų metų sąnarė gali išėiti iš draugystės arba vėl prižada dar vienus metus būti ir teip kasmet gali atnaujinti tuos prižadus. Be sąnarės kalties draugystė negali jos atstatyti. Jei sąnarė gerai pasielgusi apleisdama draugystę yra neturtinga, draugystė pagal išgalę duoda jai pašelpà ant išėigos į svietà. Visos sąnarės gyvena išvien ir po vienu stogu. Kelia 5 valandà (žiemà — pusiau šeštà). Po rytmetinių maldų, kurias visos kartu kalba ir išklausę Mišių šv. valgo visos kartu pusryčius ir 8 valandà eina kožna prie savo darbo — vienos literų statyti, kitos į krautuves knygas ir visokius daigtus pardavinėti ir t. t. Nuo 12 iki pusiau antrai pietus ir atsilsio laikas, potam vėl darbas iki 4-ai, kada darbininkės gauna pavakarių (pieno šildyto, kavos ar arbatos, kà kuri mėgsta) ir vėl dirba iki šeštai, kada baigiasi dienos darbas. Po vakarienei pasikalbėje, atsilsėje ir sukalbėje vakarines maldas eina gulti 9 valandà. Pasivaikščioti išėina tik po dvi ir tai paskirtose valandose. Nešioja beveik visos vienokiai, nes drapanas už abelnus pinigus perka visoms vienokias, tik auskarių jokių draugystė nei vienai neperka. Laikrodėlius, žibuokles, kokias atsinešė sąnarės įstodamos į draugystę, tokias ir tedėvi. Tik perdetiniai nelabai pagiria norinčias pasikelti prieš kitas draugsanares, taigi žiedų beveik nei viena nenešioja, negut kokiose atskirtose dienose. Spaus-tuvėje literas statydamos, sulyg papročio visų gerai užžiurimų spaustuvių, sąnarės nesišneka terp savės. „Dirbame savo darbà“, — kalbėjo man viena sąnarė, — „tyloje ir su malda. Idant gerà daryti artymų dušioms,

mums nereik bijotis įvairių nesmagumų ir paojų. Iš meilės dirbame savo darbą ir abelno gyvenimo smagumai atlygina mums užtai, ko išsižadėjome įstodamos į draugystę dėl Dievo meilės. Apmislijimas Viešpaties kančios, tanki Komunija, vienybė su Dievu per darbą jam malonų, darbas tyloje tas viskas daug palengvina išpildyti mūsų pašaukimo priderystės“ — Visos sąnarės privalo klausyti savo perdėtinės; dvasiškas bet vadovas yra vyriausia galva visos draugystės. Mirus kanaunikui Schorderet, draugystės įsteigtoji, dabar dvasišku vadovu yra professorius Fribourgo universiteto kun. Berthier-domininkonas. Šv. Tėvas Pius IX ir dabartinis popiežius Leonas XIII pagyrė draugystės darbą ir velijo jai kuogeriausios pasekmės. Kardinalas Parocchi štai ką rašė: „šita draugystė privalo prasiplatinti po visą svieta; kiekvienas privalo ją pagirti, jai pasekmės velyti kaipo prakilniausiai iš visų įrėdinių, kurios kada norint buvo įsteigtos bažnyčiai šelpti. Garsus kardinalas Mermillod, kalbėdamas Paryžiuje į aštuonis metus po draugystės įsteigimui, tarp kitko pasakė: „Šv. Povylo draugystė įkunija kuotobuliausiai šv. Benedikto devizą: **ora et labora**. Privalome šelpti tą draugystę. Jos sąnarės yra tikromis spaudos mielaširdystės seserimis (Soeurs de Charité de la presse). Savo gyvenimą jos pašventė tam vien, idant nuvargintoms širdims ir pažeistiems protams palengvinti per suteikimą jiems tikros krikščioniškos teisybės. Neabejoju ištarti, juog Dievo Apveizda apsiereiškė tos draugystės įsteigime... Dievo valios sustiprintos šitos merginos atsidavė šv. Povylo darbui su visu savo dūšios dievotumu, su visa savo gyvenimo energija. Po šv. Povylo egyda jos stato savo darbo šventynę. Supažindinkit savo draugus su šita draugyste, platinkit jos bičuolių būrį! Iš tiesų, šita draugyste plėtosis, augs ir pastos didelia draugyste, sušelpiančia Bažnyčiai“... — Pranašavimai garsaus kardinolo iš dalies išsipildė. Draugystė užaugo žymiai, sąnarių turi jau per šimtą. Turi 3 spaustuves: dvi Fribourge ir viena Bar-lè-Duc (Prancuzijoje). Iš jų spaustuvių jau išėjo keli šimtai knygu, kurių kitos buvo atspaudintos keliose dešimtise tūkstančių egzempliorių.

Apart knygų šv. Povylo sesers išleidžia porą prancuziškų ir vieną vokišką laikraštį. Dieninis laikraštis „Liberté-Laisvė, — jų išleidžiamas Friburge turi gabius redaktorius teipgi apmokamus korespondentus Paryžiuje, Romoje ir k. Išleidimas tokio laikraščio, ypač pirmiaus tarp neapkenčiančių katalikystės šveicarų, neapsiėjo be deficito, bet tyloje dirbančios sesutės uždengė ir dabar uždengia tą deficitą. Apart spaustuvių šv. Povylo draugystė užlaiko dar 2 dideli knygų krautuvi (Fribourge ir Paryžiuje), kur katalikiškos knygos gaunamos yra už kuopigiausią prekę. Fribourge jos dar uždėjo iš 2000 suviršum tomų knygyną, iš kurio už mažiausią prekę paskolina norintiems knygas skaityti. Iš jų šito knygyno jau pasinaudoja kelios dešimtys tūkstančių skaitytojų! Spaudos kaštai katalikiškiems raštams per tokį prakilnų darbą šv. Povylo draugystės per pusę sumažinti yra ir per porą dešimtų metų savo darbo anos lėtos darbininkės atnešė neišpaskytą naudą katalikiškam tikėjimui. Nemažas yra ir jų nuopelnas, juog tokiam miestelije kaip Fribourgas katalikiška inteligencija išsidirbo ir katalikiškas Fribourgo universitetas kas syk vis didesnę įtekmę igija nevien Šveicarijoje, ale ir toli už jos rubežių. —

Reikia teipgi pripažinti, juog knygos atspaudintos šv. Povylo draugystės spaustuvėse typografiškai kuogeriausiai išrodo. Kaip gabios spaustuvininkės šv. Povylo draugystės sąnarės igijo plačią garbę teip, juog jos gauna darbus iš tolimiausių kraštų. Mačiau kelis jų išleidimus su paveikslais, teip vadinamus „edition de luxe“. Iš ties tai artitiškas darbas. Pirm kelių metų New-York'o katalikai norėdami suteikti garbę savo arcivyskupui Corriganui per jo jubilėjų už keles dešimtis tūkstančių frankų atspaudino jubilėjinę knygą su paveikslais. Spaudą pavedė šv. Povylo draugystei, pripažindami tuomi aną už geriausią spaudos firmą.

Nepamiršiu niekad to smagaus įspudžio, kurį ant manęs padarė atlankymas šv. Povylo draugystės spaustuvės. Spaustuvėje man visada smagiausia; teip apsirpatau su spaustuve, juog man jau smagiau pasėdėti užterštoje popieromis, neišvalytoje lietuviškoje spaustuvėje, nei

papuoštame saliune. Nežinia kodėl spaustuvė turi tokią patraukiančių pajiegą, juog žmogus prie jos papratęs nematai šašlavų, dulkių, atramento ir aliejų smarvės nejauti. (Abelnai daugelis spaustuvių nelabai švariai yra užlaikoma). Bet koks smagumas įeiti į didžiausioje tvarkoje, švariausiai užlaikomą spaustuvę. Grindis išmazgotos, jokių dulkių, jokio popiergalio. Dėžės su literomis reguliariškai sustatytos, literos visos savo vietoje, jokios netvarkos nė pėdsakio, matai tik, juog su didžiausiu apskaitymu sunaudota kambariye kožnas erdvės colis; sienos baltos, papuoštos šventųjų paveikslais! Pora dešimčių švariai apsidarusių statytojų didžiausioje tyloje iš lėto dirba savo darbą; kartas nuo karto nuo vienos ar kitos skrynios su literomis atstoja statytoja atmuša korektą ir tyliai per langeli, paduoda kitam kambariye sėdinčioms darbininkėms. Ten biuras (privatiškas ofisas) ir dirbančių ten darbininkių darbu yra skaitymas korektų ir vedimas skaitlinių, teipgi ekspedicija. Nulipame vienais trepais žemyn į ruimingą mašinių kambarį. Čę randame penkis vyrus samdininkus, kurie dirba prie 3 spaudinamų mašinių; kitame kambariye greta dirba knygų apdarytojai. Dirba jie nesunkiai, darbas jų gerai apmokamas, ale geri tai darbininkai ir gerus nagus turi, nes ir jų nemažas nuopelnas tame, kad šv. Povylo draugystės spaustuvės igijo garbę net Užmarėje.

Pasinaudojęs iš malonaus priėmimo, paklausiau šv. Povylo draugystės vyresnybės, ar negalėtų jos padėti ir mums lietuviams tokią tvarką užvesti? Atsakyta man, juog geriausiai būtų, kad mes atsiųstumėme nors dvi išmanančias merginas, kurios pasisvečiavę pas šv. Povylo draugystę iširtų gerai, kaip yra vedami draugystės reikalai, o paskui tiedvi lietuvaiti galėtų būti uždėtojomis lietuviškos panašios draugystės. Iš ties tai gera mintis. Jei kam reik skūstis ant brangumo knygų, tai mums lietuviams pirmiausiai pridera tas skundas. Per rubežių nešamos mūsų knygos, kol pasiekia pirkikus, pareina į dvigubą, trigubą prekę. Statytojų (zecerių) pas mus teipgi stoka didžiausia. Amerikoje lietuviškiems laikraščiams nesykį reikėjo numirti — dėl stokes zecerių

(statytojų). Pažįstu daugiaus, nei pusę tuzino lietuviškų (Amerikos) laikraščių redaktorių ir ex-redaktorių, kurie turėjo kartu ir statytojų darbą dirbti savo spaustuvėse, idant išleisti laikraštį. Tarp tų redaktorių — ekspeditorių — statytojų — mašinistų tris galima pavadinti žymesniais mus raštininkais (jų paveikslai patilpo „Lietuviškame Albume“). Tas liudija, juog mums stoka ir didė stoka statytojų. Lietuvoje daugybė raštininkų, girdėjau, laukia spaudos daleidimo diena iš dienos ir turi parengę po kelis tomus. Bet jei ir ateis teip laukiamas spaudos daleidimas, nemisliju kad teip lengvai galima būs atspaudinti ir geriausius rankraščius **dėl stokos statytojų**. Lietuviškas korektos skaitytojas pas mus tai negirdėta laikštė (luxė). Kiekvienas mus raštininkas didei norėtu matyti savo veikalą be klaidų atspaudintu, bet tepamėgina jis būti spaustuvės valdytoju, statytoju, mašinistu, ekspeditorium, korektos skaitytoju, redaktorium etc. . . ., tai pripažįs, juog tobulas atspaudinimas lietuviškos knygos ar laikraščio tai negalimas daigtas. **Reikia mums šv. Povylo draugystės.**

Kandidačių į tą draugystę atsirastų, manding, į valias, jei tik būtų kam pradžia padaryti. Daugelis mūsų dievo-baimingų merginų, kitos su keliais šimtais dalies, su noru įstotų į tą draugystę, jei suprastų tik prakilnumą ir šventumą jos siekio. Girdėjau pats apie nelaimę kelių gana pramokintų ir gabių moteriškių, kurios mergomis atėję į Ameriką dėl įvairių priežasčių, bet neturėdamos ką veikti, nepapratę prie sunkių, kitą kart ir pažeminančių darbų (pav. tarnavimas lietuviškai amerikiškoje karčiamoje — „saliune“) turėjo tekėti už pirmo pakalbinusio jas kavalieriaus, ne iš meilės, bet iš bėdos. Pasekmė to visko nelaimingos poros, vaidai ir t. t. Žinau atsitikimus, juog dėl vargo ištėkėjusi mergina sulaužė savo prisiegą, pabėgo nuo vyro, apsirinko gyvanašlės dalį ir t. t. Jei turėtumėme šv. Povylo draugystę ir kitas tokias draugystes arba ir zokonus, ne vienai gyvenimo vargais apsunkintai dūšiai būtų didelė geradejystė atrasti ten atsilsį, prieglaudą, o draugijai iš to nemaža nauda būtų . . .

Reikia ant pradžios turėti nors kelioliką šimtų kapitolo literoms ir reikalingiausioms mašinoms supirkti o prikalbintos ir pramokintos kelios sąnarės greit sudrutintų šv. Povylo darbą su nauda mūsų rašmenybei. Nevien Amerikoje, ale ir Lietuvoje (Prūsiose, o apturėjus spaudą Rūsijoje) per lietuvišką spaudos apaštalėlių pasišventimą daugintusi katalikiški raštai. Apart spaudos reikalų, apart laikraščių išleidinėjimo mūsų šv. Povylo draugystei pasiulyčiau dar vieną darbą, beje vaikų mokymą Amerikos lietuviškose mokyklose. Zokoninkių pas mus nėra ir nelabai didis noras tą stoką uždengti. Taigi nors sąnarės šv. Povylo draugystės; kurios jug nėra jokiomis zokoninkėmis ir tik **iki laikui apsiima gyventi draugystėje**, tebūna mokintojomis, kolei neatsiras tam tikra draugystė ar zokonas vaikus mokinti. —

Jau beveik metai laiko, kaip Amerikos katalikiškuose laikraščiuose daugelis visokių luomų tautiečių rašė apie reikalingumą katalikiškos knygų krautuvės. Iki šiam laikui tas klausymas dar nėra gerai išrištas ir nebūs, manding, išrištas, kolei neatsiras gerų lietuvičių, kurios, vietoje ką tarnauti pas visokius žmones arba vargti didžiausią vargą, nesueis į kuopą ir kol nesudarys šv. Povylo draugystės ar jai parašios.

Negaliu tvirtinti, bet menu, juog Lietuvoje yra daugybė šiek-tiek **prasilavinusių bajoraičių**, kurioms nešviečia linksmos ateities viltis; sutikau kelias iš jų sunykusias, užbaigtas sunkaus darbo nesveikose ankštose didelių Amerikos miestų dirbtuvėse; dar daugiau girdėjau apie vargus mokintiesnių lietuvičių, gyvenimo aplinkybėmis išguitų iš tėvynės į Ameriką. . . . Daug mažiaus ašarų, daug mažiaus sielvartų tos nelaimingos mūsų sesutės regėtų, jei turėtumėme šv. Povylo ir jai panašias draugystes, kurių sąnarės, savo laimę atrazdamos, būtų neišpasakytai naudingomis visai mus draugijai. Pas visas tautas matome tokias moteriškų draugystes ir zokonus. Kodėl gi mums lietuviams to krupauti? Ar gal dėlto, kad rūsiskose gimnazijose ir universitetuose išjuokiama zokonus ir viską, kas į juos panėši? Per brangiai bet kaštuoja mūsų draugijai tas mus ištikimumas slaviškoms idėjoms! . . .

Reikia tik, kad atsirastų Lietuvoje vyrai geros valios, vadovai, kurie išjieškotų tarp mūsų davatkų ir šiaip jau merginų pionierius lietuviškoms tikėjimiškai-tautiškomis draugystėms ir zokonams. Nuo uždėtojų, t. y. pirmų sąnarių priguli pasekmė viso darbo. Tikiuosi, juog nevienas mano pašaukimo draugas pašvęs dalelę savo laiko apsvarstymui čę išreikštų minčių ir išmislys, kaip galima Dievui ant garbės ir tėvynėi ant naudos suteikti darbą norinčioms jį dirbti ypatoms, bet neišmanančioms, kaip ir koku būdu pradėti.

Pirmutinis draugystės tokios namas turėtų Amerikoje atsirasti. Kandidačių bet reik jieškoti Lietuvoje. Kaštų dalį rasi teipgi tėvynės, ne naujokynių, prakilnesniejie sudovanotų. Pavesdamas savo užmanymą atydai ir maldoms mūsų geresnių ir dievobaimingų tautiečių — lietuvių ir lietuvaičių, pasilieku su godone.

Kun. A. Milukas.

Kaip „Tėvynės Sargo“ platinimą palengvinti?

Pirmame numeryje „Tėv. Sargo“ šių metų išskaičiau, kad neužilgo dabartinį Redaktorių žada pakeisti kitas ir, žinoma, prie to pati išvaizda „Sargo“ gali persimainyti. Tai-gi nebūs pro šalį apsvarstyti dalyką platinimo „Sargo“ tarp žmonių. Negalima lygšiol pasakyti, kad „Sargas“ yra žymiai tarp žmonių pasiplėtęs ir turi plačią įtekme ant apsvarstymo viešų reikalų. Kokiagi priežastis, kad „Sargas“ nesiplatina, kaip galima būt laukti? Daugis atrėž, kad kliudo baisiai politišką prispaudimas ir stoka platintojų. Žinoma, tai tiesa, bet ne vienatinė; yra daug kitų priežasčių, kurias, kiek galint, reikia prašalinti. To reikalauja datyrimas. Noriu aš čion užgauti paviršutinę išvaizdą „Sargo“, kuri neatsako greitam platinimui mūsų išlygose. „Tėv. Sargas“ yra dabar keimarinis, pavydale storų knygelių; laikraštis, išėinas kas mėnesį ar du neapri-toje dienoje; antra dalis nekalto turinio. Išleidinėjimas tokiuo būdu nėra praktiškas. Pagal mano nuomonės:

1) Turėtų, būtinai suvis skyrium abí dali išėiti kaipo 2 laikraščiū, arba nekaltoji dalis kaipo suvis atskiras priedas „Sargo“, kaip seniaus buvo. Dabar gi nekaltoji dalis kliudo politiškąsios platesnę propagandą. Dėl didumo mažai №№ tepareina į pilną didžią nešmenę, o rizika, rūpesnis vienas, daug ar maža teipo gi vis-tiek reikia trejopai brangiaus užmokėti parnešikams, kaip kad tūkstantis №№ būt sukrautas į tą bakį.

2) Tos pačios priežastis priverčia net, kad ir viena, skyrium politiškąji dalis išduodama būtų žymiai plonesnė, neg lygšiol; kad į vieną nešmenę apščiai pereitų. Atminti reikia, kad rubežius kas syk labiau apstatomas ir budriaus sergstomas; tai ir pernešimas sunkesnis, pavojingesnis ir brangesnis. Kuo labjaus, kad „T. Sargo“ pirmutinis tikslas — agitatoriškąs, o dėl sukurstymo praščiokų užtenka ir visai plonučio №, byl akvyvai ir kaitriai parašytas. Tai dar atminkime, kad ir apšviestieji visą „Sargą“ retai teperskaito, o žmonėms, mokantėms tik

3 litanijas, bežlebiariojant, dar greičiaus įkirėja ir noras skaitymo lyg galo pražūsta. Jeigu neskaityto viso, tai kam spauzdinti stora? kaštas tik ir keblumas.

Man regis, kad išeitų tankiaus, plonesnės, labjaus platintusi. Pavyzdin „Apžvalga, kuri buvo labiaus paplitus.

3) Pergabenus per rubežių ir gi tos pačios priežastis kliudo platinimosi tarp žmonių. Biškį daugiaus gabenant, reikia su arkliu vežti, a tai brangiai apseina ir kas syk pavojingiaus. Dabar pilna Žemaitija, net apytoliai nuo rubežiaus, visokių liubrikų; paskui būs da žemskių, o visokių donosėikų skaitliaus nėra. Kas kits su viškai plonomis brošiurkomis; jų daug ir be jokio pavojumo galima pėstieims gabent, tankiai gaut progą žmogų prisiusti, geležinkeliu privežti; vienu žodžiu įvairiais būdais mažą pluokštą galima varyti. O lengvas būdas prigavimo yra tai svarbiausi priežastis platinimosi. Prie tam atskiri *NėNė* pigiaus kaštuotų ir per tai švieseniejie daugiaus dykai dalytų ir skleistų.

„Sarga“ žmonės skaito, jei kas veltu duoda; patįs-gi pinigų gailės. Kad išeinant skyrium laikraščiai nekalto turinio, politiškas nebesiplatins, tai netiesa, nes mūsų laikraščiai platinosi ne per prenumeratą, bet tankiausiai per darbštumą apšviestūnų. X.

„Motinėlės“ dalykai.

1. **Prisirašė** prie „Motinėlės“ (III skyriaus) sekantiejai europiečiai: Jurgis Poška, Jonas Klevaitis, J. Jonaitis, J. Aleksandra, A. Tiška, Motiejus Dobilas ir Kazimieras Bendinskas.
Kun. A. Kaupas, Sekretorius.

2. **Plenipotentu Europoje** ant mitingo, laikyto 24 d. rugsėjo 1901 m. Scrantone, Pa., tapo išrinktas *kun. A. Milukas*, dabar gyvenantis: **Frybourg, Suisse, Canisianum**. Jis gali rinkti ant „Motinėlės“ pinigus, rašyti į draugystę, sąnarius ir tt.

Kun. J. Kuras, Prezidentas.

Kun. A. Kaupas, Sekretorius.

3. Kalendorių „Motinėlės“ 1903 metams sutarta neužilgo išleisti. „Tėvynės Sargo“ skaitytojai tą Kalendorių apturės, kaip antrąją dalį vieno iš vasarinių laikraščio numerių. Valdžiai priešingo nebūs nieko; o jei kas ir būtų, tai teip būs išspausta, kad lengviai galima būtų atskirti. Pažadėti straipsniai: kun. A. Kaupo: a) „Apysaka“, b) „Motinėlės“ istorija ir c) „Scrantono Lietuvių istorija“. „Vokiečių atėjimas į Kuršą“, populiariškai istoriškas straipsnis. „Politiškos Ekonomijos klausimai Lietuvoje“, populiariškai. Adomo Jakšto: „Patarmės“, eilės. Iš „kalendoriškosios“ dalies — tik šventės. Labai geistina būtų gauti po straipsnelį, apysakėlę, eilelę ir nuo kitų visų rašėjų, kaip va: Maironio, Margalio, Dagilėlio, Dėdės Atanazo, Šatrijos Raganos, N., kuri pastaruose „Sargo“ numeriuose parodė nepaprastas literatiškas pajiegas; Kuriečio, Uosio, Skruzdėlės, Raseinių Magdės, Ukiškio, K. Sėlio, Petliuko, Savojo ir daugybės kitų, kurie su mūsų redakcija sanryšį turi, nebeminint tų, kurie su kitomis redakcijomis yra vienybėje. Grynas pelnas eis ant „Motinėlės“ naudos, tai yra ant pašalpos einantiems mokslus Lietuviams augštosiose Europos mokyklose. Svarbus turinys, labdaringas tikslas teparagina Lietuvius iš anksto jau užsakyti sau ne kitą kokį, bet „Motinėlės“ Kalendorių.

Mūsų mokslavietės.

1. Gromata Vilniaus Vyskupo apie rusiškas iškalas.

Vilniaus Rymo-Katalikiškasis Vyskupas Dvasiškijai Vilniaus Vyskupystės.

Vasario 12 d. 1903 m. № 509. Cirkuliariškai.

Ganytojų ir tikinčiųjų katalikų priderystė yra netiktai aiškiai, žodžiais ir darbais, savo tikėjimą išpažinti, bet ir ginti jį nuo visokių ant jo užpuolimų. Kiekvienas katalikas žino, juog visus, dėl kokio nors išrokavimo arba dėl baimės tos priderystės nepildančius, Išganytojas ir Bažnyčia peikia

ir baugina visomis pasekmėmis atviro užsiginimo ir atsi-
traukimo nuo tikėjimo. Pradžia katekizmo kiekvieną
gana pertikrina apie šią neužginamą krikščionišką priderytę.

Tuotarpu-gi, nors ir nevisur, bet vis-gi buvo atsiti-
kimai su ganytojais ir šaip jau tikinčiaisiais kažkocio
baimingumo, geram katalikui nesuprantamo, nes nevertas
katalikiško vardo; baimingumo išpažinime ir apginime
cielybės mokslo šventos mūsų Bažnyčios. Dėl to nešlovingo
kurių-ne-kurių iš Jūsų baimingumo skaudžiai sielojas širdis
Motinos Bažnyčios ir verčia mane priminti Jums krikš-
čioniškas Jūsų priderystes, t. y. kaip reikia laikytis
prieš tuos prajovus, kurie šią valandą vodija mūsų
tikėjimui ir sąžiniai.

Kas iš Jūsų nepažįsta tikslo ir pakraipos „narodnųjų
školu“ naujosios rušies? Čę reikia suprasti „**cerkowno-
prichodskija školy**“ ir „**školy gramoty**“, kurias taiso
cerkvinė pravoslaviškoji vyresnybė. Šitos iškalos dėl jų
tikslu, mokslo, pakraipos ir pačių vadovu numanymo yra:
1, priešingos katalikiškam tikėjimui; 2, ant katalikų žiūri,
kaipo ant viešpatystės neprietelių.

I.

Męs neatsižvelgtume ant tų iškalų, jei jos užsiimtų
su jaunąja pravoslaviškąja karta tarp **pravoslaunųjų**
gyventojų, ko ir reiktų laukti nuo jų sulyg jų vardą;
viskas būtų, kaip reikint, ir teisinga. Bet kas iš mūsų,
ganytojų ir šaip jau tikinčiųjų, gali šaltai veizdėti, kaip
šitos iškalos gvaltavoja **katalikų** vaikus Vilniaus Vysku-
pystėje, prisidengdamos karalystės reikalavimais?
„Cerkvines“ iškalas ir „školy gramoty“ pravoslaviškoji
dvasiškija taiso ir ten, kur nėra nė vienos pravoslaunos
šeimynos. Bauginimais, išpildžiamais ir neišpildžiamais
prižadais varo arba vilioja¹⁾ prie savęs katalikų vaikus,
tyčiojas iš jų katalikiško tikėjimo ir į nežinančius dar nė
pradžios **savo** tikėjimo, sunkia **pravoslavijos** mokslą.
Toksai pasielgimas pravoslaviškosios dvasiškijos su Vilniaus

1) Vilniaus gubernijoje „cerkvinės“ iškalos sulygintos su „ujezdnomis“
privilegijose, dėl daugiesnio privilegijimo.

Vyskupystės katalikais verčia ganytojus ir šėip jau katalikus teisingu būdu apsaugoti jaunosios kartos tikėjimą nuo užpuolimų pravoslaviškosios dvasiškijos.

Visi žino, ko nori „cerkvinės“ iškalos ir „školų gramoty;“ tai nėjokia paslaptis. § 1 apie jas sako: „Cerkvinės iškalos yra sutvirtinimui žmonėse mokslo pravoslaviškojo tikėjimo ir krikščioniškos dorybės.“ Todėl jei katalikai patįs arba per kitus prisidėtų prie išplatavimo tų iškalų arba ragintų katalikų vaikus vaikščioti į tas iškalas, tai būtų lygu atsitraukimui jų ir apleidimui katalikiško tikėjimo.

Šitos iškalos, turinčios pirmąją intenciją paknisti pačias katalikiško tikėjimo šaknis, neduoda nė tos naudos, kurią šėip jau iškalos duoda savo augintiniams, tai yra: pramokinimo, proto prašvietimo suteikimu mokslisų žinių sulyg vaikų išsilavinimą. „Cerkvinės“ iškalos ir „školų gramoty“ sulyg savo paskyrimą yra tai tikėjimiškos iškalos, **ne mokslą** ant pirmosios vietos statančios, bet **auklėjimą** žinomojoje pakraipoje ir su žinomu nudažymu viso, ko tenai mokina. „Ne mokslas turi būti pamatu „narodnujų“ iškalų, bet auklėjimas dvasioje paklusnybės cerkvinei ir svietiskai valdžiai pagal įstatymų pravoslaunos cerkvės“, nusprendė susirinkimas užveizdėtojų cerkvinių iškalų Charkuvos gubernijos. „Mylėdamas su pilnu supratimu pravoslavišką cerkvę, mokytojas (učitel) padeda batiuškai sutvirtinti mokytinių širdyse supratimą, kaip didžiai svarbi yra cerkvė... Cerkvinė iškala neatitraukiamai surišta su cerkve.“ (Kalba Draugo Prokuroro Š. Synodo W. K. Sablero apie tai, ką reiškia cerkvinės iškalos). „Cerkvinės iškalos yra tai didžiausi pragumai (spasabai) sutvirtinti pravoslaviją... Lietuvoje... Šitos vietos daiginimo tikėjimiškai-doriško apšvietimo ičiepija būdą pravoslaviškai-rūsiško gyvenimo daugalyje vaikų ir kitų tikėjimų; jaunąją kitų tikėjimų kartą įveda į eilį pravoslaviškai-rūsiško gyvenimo“ (Pravoslovijos padėjimas vakarinėse Vyskupystėse).

Toks tai paskyrimas cerkvinių iškalų ir tokios pažiūros jų vadovų ar gi neparodo mums aiškiausia, juog tos iškalos yra tikėjimiškos ir kaipo tokių, nėkoku būdu

negali lankyti katalikai be skriaudos savo tikėjimo. Todėl, katalikų vaikai, su pilnu supratimu lankantys šitas iškalas, teipogi ir jų gimdytojai ir globėjai, suprazdami tai ir visgi leizdami vaikus į šitas tikėjimiškas iškalas, tuo jau pačiu parodo, juog apmaino katalikiškus savo persitikrinimus ir tokiu būdu pasirodo nevertais to, kad Katalikų Bažnyčia tarnautų jiems dvasiškai ir apdovanotų juos mylistomis iš dvasiško savo išdo.

II.

„Cerkvinės iškalos“ ir „škoły gramoty“ neprieteliškai žiūri į Katalikų Bažnyčią; teippat neprieteliškai žiūri ir į mus, katalikus, kaipo į užkietėjusius viešpatystės neprietelius, kuriais reikia nusikratyti ičiepijimu jaunajai katalikiškajai kartai pravoslavijos, kaipo vienatino būdo, galinčio pamušti katalikus po svietiškąja valdžia. Apie tokią pasiuntinystę cerkvinių iškalų ir „škoły gramoty“ pamokiamus jų vadovai ir perdėtiniai. „Ne mokslas turi būti pamatu „narodnųjų“ iškalų, bet auklėjimas dvasioje paklusnybės cerkvinei ir svietišcai valdžiai pagal įstatymų pravoslaunos cerkvės“, skaitėme augščiaus. Tie patys užveizdėtojai Podoliaus gubernijos iškalų sako, juog šitos iškalos „turi išpildyti sunkų dalyką — pasiuntinystę pas katalikus ir atskalūnus (raskolniki), idant sugražintų juos į prieglobstį pravoslaunos cerkvės ir teip priskirtų juos prie ruskių tautos, kurios negalime suprasti be pravoslavijos“. Teip kalba cerkvinių iškalų vadovai.

Bet ko jie nė sakytų, mės iš savo pusės **apreiškiame**, juog mės, katalikai, išpažįstame Visuresantį, t. y. katalikiškąjį tikėjimą, apimantį visą pasaulę ir turintį išpažintojus tarp visų tautų ant viso žemė apskričio; tą tikėjimą, kurs visur ir kiekvienam vardan Dievo ir neklystančios Bažnyčios ištikimybės įsako mylėti savo tėvynę, klausyti savo Monarko, **lieti kraują už jį ir savo tėvynę** ir tame pat tarpe tvirtai išpažinti savo tikėjimą ir ginti jį, o reikalui atšitikus ir gyvybę padėti. Atmindami, juog „cerkvinės iškalos“ ir „škoły gramoty“, esančios globoje vien tiktai pravoslaviškos

dvasiškijos, ir turinčios, kaip matome iš augščiau pasakyto, neabejotinai vodingą įtekmę ant augančios katalikiškosios jaunumenės, kiekiausia įsakome visai Vilniaus vyskupystės dvasiškijai budriai veizdėti, kad katalikų vaikai nelankytų minavojamųjų iškalų; pasergėjus gi tokius atsitikimus, jei perkalbėjimai ir pamokinimai negelbės, įsakome neduoti per spaviednę griekų atleidimo, kaip vaikams, tų iškalų mokytiniais, teip ir jų gimdytojams ir globėjams, leidžiantiems juos tenai.

(Sulygink: „Theologia Moralis“, auctore Augustino Lehmkuhl, ed. septima Friburgi Brigoviae. 1893. § 658. n. 7).

Vilniaus Vyskupas:

Zveravičius.

Sekretorius:

Konauninkas *Sadauskis.*

(Versta iš rūsisko teisingai. „T. S.“ Redakcija).

Kaipo geras katalikų ganytojas, šaukdamas drąsiai ginti savo tikėjimą, o reikalui atsitikus, ir galvą už jį padėti, pirmasis Jo Mylista Vilniaus Vyskupas Steponas Zveravičius galvą padėjo: 13 dieną kovo mėnesio Vilnius neteko savo vyskupo, nes jį, niekam nežinant, maskoliai išgrobė ir ypatingu trūkiu (mašina) kažikur išgabeno. Netekome Vyskupo, ale jo dvasia su mumis pasiliko: jei jisai mokėjo už tikėjimą galvą paguldyti, ar gi atsiras buryje jo ganytų kunigų, kurie jo nepaklausytų ir iš baimės toliaus tylėtų? Ištiesų, nenorime tam tikėti, kad beatsirastų, kunigas, kurio parakvijoje yra arba žada būti „cerkvinė“ iškala, ar „škola gramoty“, kurs nesuuktų: katalikai, šalin nuo tų iškalų — tai tinklai apsileidėliams užtiesti dėl išplėšimo jų tikėjimo ir tautystės!!

Gerai įsiskaitykite, Lietuviai, į tą grometą: tai žodžiai vienatinio drąsuolio, kurs pirmas nepabugo atvirai tiesą iškalbėti mūsų skriaudėjams; žodžiai kankintinio, kurs iš geros valios atsidadė ant kančių ištrėmimo už Kristaus tikėjimą.

Paklysti — žmogui privalu. Klydo iš pradžios savo vyskupavimo ir kunigas Zveravičius, manydamas, juog nusileidimu daugiau pelnys nuo rūsiskos valdžios. Jam nusilenkiant prieš činauninkus — obrusitelius, kartais net pasilaižant, 1, kilo didis papiktinimas mažiesiams, kuriems juo reikėjo lenktis, jei vyresniejie lenkias; 2, tie patįs činauninkai — ministriai ėmė nė už ką skaityti prieš visus nusileidžiantį Vyskupą Zveravičių. „Jam vyskupaujant, sakė, mums viskas pavyks“! Karčiai užsivylė: Zveravičiaus širdyje slėptas gana karžygiškos drašos, tik krikščioniškame savo nusizeminime nenorėjo nuo pat pradžios pradėti karę. Išparodęs pasaulei, juog geruoju su priešais nieko nepadarysi, pravedė kelią aiškiai, aštriai, įnirtusiai karei už tikėjimą. Nesunku atspėti, kas išgrajis, jei visi stos į vyskupą pėdas: tie, po kurių pusei teisybė, nes už teisybę kariaujančius ir Dievas stiprina. Šalin-gi baimę! Išdrįskite, Lietuviai, kožnam pasakyti: kol nepaliks ramybėje katalikiško mūsų tikėjimo, lietuviškos mūsų kalbos, lietuviškų mūsų knygų, nelisime į tas pinkles - iškalas. netaisysime nauju, nepriimsime ruskių pravoslavų į savo trobas, kad mūsų vaikus „grąžintų į prieglobstį pravoslavijos“!! —

Platinkite šitą № „T. Sargo“ arba atskirai išduotą šitą raštą! —

2. **Kurmėlavoje**, Kauno p. 23 d. vasario m. važiuodamas iš Kauno šašieju pro Kurmėlavą, išvydau naują padorų rūmelį, pavedų į cerkvikę, tik truko įskypo Kryžiaus (o rasit paskui ir išlys pro stogą). Parašas reiškė, juog tai nauja učilka, kurią neseniai valdžia išstatė, apylinkės žmonėms medžiagą suvežant. Vis tai man išpasakojo skaldytojas akmenų. Ant galo pridūrė: „Gailu, kad Tamsta keletą dienų nevažiavai: būtumi išvydęs, su kokiomis ceremonijomis popas iššventė visas to rūmelio kertes ir visas užnarves. Šventimai pasibaigė teip, juog visi raudonsiūliai prisigėrė degtinės“. „O jums ar kliuvo“? paklausiau. „Nėkiek“! atsakė. „Buvo užsi-geidę ir kunigą ant tų ceremonijų, kaipo religijos mokytoją, atsikviesti, bet tas, anot to, ne į pasturgalį spiriamas:

namie nebuvo. Ant katalikų ruskiai daros mielaširdingesniai: per savo ceremonijas liepė laukan išeiti“. Matyt, susiprato valdžia, juog su pyragu viliojami ant pravoslaunų pamaldų, nėkokį pelną apturi, nes paskui išėję tik tyčiojas. Reikėjo seniai susiprasti ir arba kunigui leisti katalikams paskirtus namus švęsti, jei nori, kad katalikai būtų ant tų ceremonijų, arba visiškai jų nekviešti, jei būtinais popas turi švęsti. Kam čė tas juokingas kišimos visur su savo pravoslavija, kad ir katalikystė mums gera ir dar geresnė.

3. **Kame geriaus uėilkoms vyksta?** Gal niekur rėsiėkomsioms uėilkoms teip nevyksta, kaip tose apygar-dose, kur lietuviai susilenkėję. Vos tik įtaisys kokią lindynėlę, tuoj pilną prikemša. Vos tik paketino Bešų sodžiuje ties Kulvą Kauno p. įtaisyti mokyklą, dar nė namų neįsitaisė, o vaikų maskolpalaikis nė apgalėti negali. Tokių pavyzdžių ir daugiaus yra. Iš kur tas troėkimas maskoliėsko raugo? Nesunku atspėti: kas išsižadėjo prigimtos savo tėvų kalbos, tam jau vis-tiek: ar lenkiėška, ar maskoliėška — abidvi svetimi. Sulenkyti lietuviai jau dabar sako, juog rėsiėška kalba jiems reikalingesnė už kitas ir tą „reikalingumą“ parodo net — ant turgavieėių šnekėdami. Teko mums būti ant jungtavių; rūpėjo mums išgirsti sulenkėjusiųjų lietuvių Kauno p. dainos. Primyg-tinai praėšomos, mergaitės keletą sykių sucypė lenkiėškai ir nutilo; jas pakeitė jaunikaiėiai, kurie, nė geresnių ypatų nesidrovėdami, žiotis lyg ausių atverdami, iš visų vėkų užbaubė — maskoliėškai. Dainas apie rėtas, apie mergiėšką dorybė lenkystė panaikino; lenkiėškų dainų niekas neiš-mokė, nes ir patįs lietuvių lenkintojai jų nemoka; tai ir atsirado tuėėia vieta, kurią — maskoliai per savo uėilkas ir kariauną užkimėšo. Pragaiėstis nuo iėštautėjimo — neapsakoma. —

Kaip-gi tai klysta tie iš kariautojų vardan lenkystės, kurie mislija daug pelnysią, lietuvestė lietuvių akyse pa-niekinė! Augėėčiaus nurodytiejie atsitikimai liudija, juog Lietuvoje lietuvestė teturi vietą, o jos ardytojai, lenkiėškų laikraėėių dalytojai, patįs nežinodami, dirba ruskiams ant naudos.

4. **Dutnavoje**, Kauno p. „Pribawlenijos“ № 16 praneša, juog buvusis mokytinis Dutnavos valsčiaus mokyklos Karolius Benedikto sūnus Butkevičius ir jo pati Agota, dabar valdantįs Aschabado aptieką, nuo 1890 m. paaukavo Dutnavos mokyklai 237 rs. 10 kap. daiktais ir 645 r. 55 kap. gyvais pinigais, išviso 882 rs. 65 kap. Kauno Direkcija ir Vilniaus mokslo globėjas nesyki, girdi, gyrė Butkevičių ir reiškė gilią ir širdingą padėkavonę Butkevičiui už šelpimą rūsiškųjų mokyklų Lietuvoje. Saldžiais žodžiais apsvaigintas, o Azijoje praliebauti negalėdamas, Butkevičius šią rudenį pranešęs Direkcijai, juog jis su savo pačia, norėdamu kodaugiausia privilioti lietuvius prie pradinio maskoliško mokslo, įdeda į viešpatystės banką dar 3000 rs. idant procentus iš jų galėtų dalyti mokslesniems vaikams dėl paraginimo jų prie didesnio pramokimo maskoliškai. Mokyklų perdėtiniai, girdi, su neapsakomu džiaugsmu priėmė tą dovaną ir kartu su Butkevičiumi išmislijo, kaip reikia sunaudoti tuos pinigus. Raštas baigias pašaukimu „sodiečių-lietuvių, kad ir jie išreikštų gilią dėkavonę savo tautiečiui už tokį jo numylėjamą jaunųjų“.

Klausydami to pašaukimo, dutnaviečiai lietuviai-sodiečiai Butkevičiui šit ką išreiškia: Pone Butkevičiau! Teikkis, susimildamas, nesivadinti „lietuviu“ ir mūsų tautiečiu, jei pirma sulenkėjęs, dabar susimaskoliovai ir pasidarei mūsų spaudėju — ruskių talkininku! Jei Tamsta tuos 4 tūkstančius išpylei į ruskių kišenę, nežinodamas, ką čę ir be tokių pašalpų su mumis jie daro, tai esi pasigailėjimo vertas kartu su anuo Viluckiu, maskoliškųjų Pakuršės mokyklų šelpėju, apie kurį anais metais „T. S.“ plačiai rašė. Arba, nelyginant, kaip tie kūdikiai, kurie nežino, juog ant pečiaus negalima ugnies kurti. Jeigut gi žinai, ko nuo lietuvių ruska vyresnybė nori, kaip juos per savo iškalas iš lietuviškų rūbų velka, ir stoji kaipo galingas, nes turtingas, jų pagelbininkas tai esi vertas didžiausio paniekinimo. Lietuviškoje kronikoje būsi užrašytas šalip prakilnesniųjų tautos pardavėju. Pasilik savo palūkanas nuo 3000 rs. tokiems pat, kaip pats esi, lietuvių išsižadėjusiems dutnaviškiams, nes tebenešiojas tą brangų „lietuvio“ vardą dutnaviškis tavo pinigais neduosis išvilioti

brangesnio už pinigus turto — savo kalbos, savo lietuvištos!

5. **Sesikuose**, Ukm. p. Taikos Tarpininkas neturi žodžių pagyrimo Sesikų mokyklos mokytojo, už tatai, kad jo mokytiniai-lietuviai teip gražiai moka rūsiską istoriją ir rūsiską kalbą, kad ant visų klausimų mokytiniai davė teisingiausius atsakymus. Tėvai-gi ir motinos būk nesykį išreiškę tarpininkui begalinį savo įtikėjimą ruskiui-mokytojui, jiešką pas jį patarimo, kaip reikia vaikus mokyti ir tt. Už tatai mokytoją Kuzubovą iškilmingai laimina ir ant tolesnio vargo „na polzu russkich naczał w dorogoj nam inorodezeskoj okrainie“, t. y. ant naudos rūsiskų norų brangaus jiems (kodėl ne!) svetimtautiško pakraščio. Matote, kaip atvirai išreiškia mūsų vyresnybė, ką nori per savo mokyklas padaryti. Nori įkalti lietuviams „russkija naczała“, t. y. pravoslaviją, maskolystę ir vienvaldytę caro. Su caro vienvaldyte — tesižinai; pravoslavijos ir maskolystės nenorime! Gera ir dar geresnė mums katalikystė su lietuviyste! Dėlto nenorime ir tokių iškalų, kurios kala į mūsų vaikus priešingus mūsų reikalavimams dalykus. Skaitykite augščiau, kaip Jo Mylista Vilniaus Vyskupas stačiai ir drąsiai užgrėsė lankyti tokias iškalas, kur katalikus nori perdirbti į pravoslaunus, lietuvius — į maskolius! Išvežė nabagą; bet tiek to: jis buvo ant to pasišventęs; žinojo, kad už teisybę ir žmonių gerovę verta galvą paguldyti.

6. **Kurkliuose**, Ukm. p. Kurkliečiai snaudžia sau pilnoje tamsybėje. Apart maldaknygių, nė vienas lietuviškas spauzdinys nepakliūva į jų rankas. Kad nors keletas iš jų skaitytų „T. Sargą“, ar gi būtų atsitikę tai, kas atsitiko? Taikos Tarpininkui saldžiai prakalbėjus, kurkliečiai noriai sutiko įsitaisyti ruską iškalą, dovanojo jai gabalą žemės, apsiėmė vaikais prikimšti ir tt. Nė vienam neatėjo į galvą paklausti ruskių; o kuomet gi mūsų, lietuviškai imsite mus mokyti? Nejaugi vis reiks su lietuviška abėcėle slapstyti, bijant, kad nereiktų užmokėti 300 rub. Už ką? už mokymą tėvų kalbos! Teip, teip, kurkliečiai! Mokykite savo vaikus ruskai!

Tenežino niekas iš jūsų savosios kalbos! Būs jums didesnė garbė nuo svieta . . . —

7. **Krekenavoje**, Pan. p. Tarpininkas buvo sukvietęs į mūsų iškalą inspektorių ir gydytoją, idant jie nuspręstų, juog Krekenavos iškala yra permaža dėl 60—90 vaikų. Gydytojas tikrai nutarė, juog tiekai vaikų troba perangšta, oro permaža. Ir tai tiesa. Bet kad tarpininkas ėmė valstiečius kurstyti padidinti butą, jei neišsigali per vienus, tai per dviejus, trejus metus, tai visi atrėžė: Ne! Nenorime! Jei angšta, tai tegu mokytojas nepriima nevalstiečių — žydų, svetimų ir k. Šalin gi nuėję, ėmė tartis prašyti tarpininko, kad netrukdytų vaikų mokymimo po sodžius. Bet vėl susigrėbė, nes būtų tai atviras prisipažinimas prie mokymo slaptu. Iš tarpininko užmanymo kryžiškai padidinti iškalos butą gal nieko ir nebūs, nes žmonės gana įbugę yra, kad atsiradus daug tuščios iškaloje vietos, neužsimantų ruskiai ką nors savo padaryti, cerkvikę įtaisyti, kur nors retkarčiais popas atvažiuotų ir tt.

J. Lietuvėlis.

8. **Kaukolikų** sodžiuje (Tel. p.) įtaisyta nauja „narodnaja“, kuriai, pasigobėjęs pelno, prieglaudą davė niekšas Jurkus, teip jam pakirėjo, juog vos-ne-vos nusikratė, išsizadėdamas pelno. Ergelis sako; nėra nė valandos ramumo; smiltimis barsto; siaučia, — na, kaip paprastai ruskių vedamoje iškaloje, kur daugalio vaikai išmoksta, tik padoraus apsėjimo neišmoksta. Dabar Kaukolikų iškalą priglaudė bobilis Pruncus. Kasžin, ar ilgai tvers kantrybėje.

9. Iš svetimų laikraščių. № 49 „Birž. Viedomosti“ praneša, juog apšvietos ministeris Varšavos okrugų kursoriui parašęs šaip: „Labai priderėtų, idant mokytiniams-katalikams (ne lenkams) Religija būtų išguldinėjama jiems žinomoje ruskoje kalboje.“ Šit ministerio nuoseklumas! Prie Varšavos okrugų priguli katalikai lenkai ir katalikai lietuviai, — tai, mat, pagal ministerio nuomonės ir žodžių ruska kalba yra juo žinoma lietuviams negu lenkams! Ar gi ne juokai? Matome dabar, juog dėlto neleidžia lietuviams Religijos mokyklose lietuviškai išguldinėti, kad

lietuviai dar nėkuomet atvirai nereikalavo, idant Tikėjimo lekcijos būtų lietuviškai išguldomos, o tuotarpu, kaip praneša užrubežiniai lenkiški ir vokiški laikraščiai, keliose mokyklose Lenkijoje ir šimet mokytiniai nuo lekcijos laukan išbėgo, kada mokytojas ruskai išguldinėti buvo pradėjęs. Ar nelaikas ir lietuviams ben sykį susipratus, griežtai užreikalauti, idant visose mokyklose Religija būtų išguldoma lietuviškai ir iš lietuviškų knygų? Tuokart mus imtų už skirtingą nuo rūsų tautą skaityti.

— Naujai Vilniuje išleidžiamas laikraštis „Narodnoje Obrazovanije“*), paskirtas Šiaurvakarinio krašto mokyklų reikalams, atvirai šiokią begėdystę rašo: „Mokykla... išmokys jaunumenę mylėti carą ir šventą pravoslavišką Rūsiją, išsikerėjusią pravoslaunos cerkvės pauksmėje“. Arba vėl kitoje vietoje: „Vaikams reikia pertikrinti, juog Šiaurvakarinis kraštas (Lietuva) nuo pat pradžios ruskas ir pravoslaunas, visi ir visumet ruskai terašę ir tekalbėję. Tik XIV amžiuje čę katalikystė užpludusi, bet valdžios rūpesčiai vėl čę sugražins pravoslaviją ir ruską tautystę“. Dar kitoje vietoje: „narodnoji mokykla turi visųpirmiausiai išmokyti pravoslaunų maldų ir tikybos.“ Štai tik iš pirmojo № to laikraštपालािकीo keli žodžiai paimti, bet jau ir iš tų kelių žodžių matome, ką mums rundos per tas mokyklas siuloja ir į ką mus steigias išversti. Taigi ir apie narodnas mokyklas reikia tą patį pasakyti, ką garbingas Vilniaus Vyskupas pasakė apie cerkovnas; tai yra, juog lankantieje tas mokyklas ir leidžiantieje tenai vaikus nusideda prieš katalikišką Tikėjimą ir lygus yra nuo Tikėjimo atskirtiems, lygus atskalūnams.

— Iš Petrapilės rašo į „Dziennik Poznański“, vyresnybė Vyskupą Zvieravičių ištrėmė ant 3 metų į Tverį, už tai, juog nesutiko nekurių garsaus savo cirkuliario punktų ant rašto atšaukti. Ruski laikraščiai vėl šaukia, idant į Vilniaus Vyskupas padėti kokį nors vokietį ar prancuzą iš Tiraspoliaus Vyskupijos, jie bene būtų valdžios geiduliams prilankesni. Nelaiminga Vilniaus

*) tik 7 №№ dar taišėjo.

Vyskupija! vėl ilgas laikas turės palikti be Vyskupo! Kas juos dirnavos, kas juos apgins? Sako, juog daug būsint aukų ir kunigų tarpe, kurie savo Vyskupo paliepimą steigias išpildyti. Duok tik jiems, Viešpatie, stiprybę! Tas pats „Dz. Pozn.“ rašo, juog užkartą keli tūkstančiai vaikų tas mokyklas apleidę. Vyskupui Zvieravičiui algos mokėse kasmet po 1200 rublių, o kur likusiąją algos dalį padės?

— Vokiški laikraščiai praneša, juog Nizzoje miręs kunigaikštis Mik. Oginskis ant Palangos gimnazijos daug palikęs, tai, rasit, Palanga nežūs. Už tai jam a. atilsį.

10. **Švėkšnoje.** (Dar iš vienos mokyklos tėvai vaikus atėmė.) Kaip jau buvo ir pirmiaus rašyta, pernai čė buvo „narodnoji“, o dabar jau „ministerskoji“ mokykla, bet į tikrą karčiamą pavirto: abu Švėkšnos učitelium, monopolčikas ir dar keli „ruskos apšvietos“ nešėjai pačioje mokykloj per kiauras naktis girtauja, apie vaikų ruskinimą užmiršdami. Švėkšniškiai, išvydę, juog ministerskojoje jų kūdikiai nieko gero neišmoks, negut tik poterių nekalbėti, ruskai keikti ir girtauti, kaip ir jų učiteliai, ėmė ir pradėjo už kits kito vaikus namon vestis, verčiaus, sako, kiaules tegano, negu tokį mokslą semia. Gerai! Bet dar ir patįs učiteliai nemažai prisidėjo prie išblaškymo vaikų iš mokyklos, nes ir malkų pinigų pralėbaudami, mokyklą laikė nekurenę. Iš 150 vaikų gal koks 20 vaikų ir 4 mergpalaikes bepaliko, šalčio nepabugę. Tik kažikas yra tiems švėkšniškiams, juog učitelių pasigailę ėmė ir prižadėjo dar kasmetą po 50 r. ant malkų pridėti. Dabar švėkšniškiams mokykla kasmetą jau 650 rub. kaštuos. O kas iš to gero?

O. Drignienė.

11. **Vadžgiryje,** Ras. p. Lygšioliai narodnoji mokykla buvo už 3 viorstų nuo Vadžgirie Šimkaičių kaime, o vyrams užsigeidė, kad mokyklą perkeltų į Vadžgirie miestelį, ir vaikams ir kunigui būsią parankiau. Tuotarpu Vadžgiryj atidengė, o Šimkaičiuose narodnoji pasiliko, kaip buvusi, tik jau į Šimkaičius ne iš Vadžgirie kunigas, bet iš Kalnujų turi važiuoti, už 2 mylių, na ir nevažiuoja, o mulkiai žemaičiai kemša savo vaikus ir į vieną, ir į

kitą. Jau ir teip vaikas tėvų nelankoja, o kaip mokykloje ben žiemą prabūna, tai tėvams ir vietos nėra. Leiskit, žemaičiai, leiskite savo vaikučius į tuos supaikinimo urvus, bene dar daugiaus prisiverkste.

12. **Eržvilke**, Ras. pav. teippat iš „narodnos“ „ministerskoji“ padaryta, vaikų pilnai, kaip skruzdėlyne. Persenęs učitelius Šaitanov, aprubij už tykų ir gerą skaitomas, nevien yra baisus girtuoklis, bet ir vaikų piktintojas: tankiai senis geb vaikams pasakoti, juog pravoslaviška ir katalikiška viera tai vis-tiek, nes abi krikščioniškomis vadinas, juog žėgnotis juo pritiktų su trimis pirštais ir t. t. Kone kas vakarą, smukį pasiėmęs, cerkvines giesmes vaikus mokina giedoti, teip juog piemenis ir prie kiaulių geb „Bože caria“ užtraukti. Vis-gi obruseneja šliaužia pirmyn!

13. **Pašaltunyj**, Ras. pav. Girdėtis, juog ir čę ketina mokyklą uždėti, nors lygšiol dar nėra. Sako vyrai: ką darysi, kad valdžia jums lieps, gal nuštriuopuoti. O kad valdžia jums lieptų savo pačias ir vaikus savo kaštu į Rusiją išvežti, gal ir tuokart štriuopos pabugtumet?
Stėgvilas.

Įvairios žinios.

1. **Iš Petrapilės.** 12 d. vasario m. Vilniaus vyskupas Zvierowicz išleido į visą savo vyskupystes kunigiją gana platų cirkuliarą apie cerkvines mokyklas, kuris tapo lygšioliai atspauzdintas trijuose rūsiškuose laikraščiuose: „Новое Время“, „Новости“ ir „СВѢТЬ“. Paliepimas kunigams neduoti išrišimo tėvams, kurie į tas mokyklas leidžia savo vaikus, ir vaikams, kurie tas mokyklas lanko, dideliai nepatiko Rūsijos valdžiai ir vyskupas ne-uzilgio buvo pakviestas atvažiuoti į Petrapilę. Palydėti vyskupą susirinko daugybe Vilniaus ir Vilniaus aplinkinės žmonių. Atvažiavę į Petrapilę, vyskupas 4 dienas sirgu-liavo ir tiktai penktąją nuvyko pas Mosolovą, perdėtinį departamento „svetimų“ tikėjimų. Mosolovas pasakė, kad

jis apie išleistąjį cirkuliarą ir apie vyskupo atvykimą į Petrapilę pranešęs jau vidaus dalykų ministrui, kuris paskyręs pasimatyti su vyskupu utarninke. Tečiaus nepoilgam (NB. pagal p. Kriauš. gram.: **nepoilgam, potam** ir tt. ėsą slavizmai) į Dvasiškąją Akademiją, kur vyskupas buvo apsigyvenęs, nuo ministro per telefoną davė žinią, kad ministras laukia vyskupo panedėlyje, 1^a po pietų. Vyskupui atvažiavus, ministras teip pradėjo savo kalbą: „apie Jūsų Mylistos cirkuliarą pranešiau aš Jojo Didybei ir Jojo Didybė labai „neužganėdintas“ Jūsų Mylistos apsiėjimu. Kaip, Jūsų Mylista, drįsote paniekinti tas cerkvinės mokyklas, jei jos platinamos yra su žinia ir pagyrimu Jojo Didybės“? — „Aš nieko prieš tas mokyklas neturiu“, atsakė vyskupas: „jos gali būti pravoslavams labai geros, bet katalikams jos yra netikusios; jos yra dideliai blėdingos; ir, matydamas, kad per tiek metų valdžia ko ne per privartą varo katalikų vaikus į tas mokyklas, aš negalėjau tylėti. Jojo Didybei vargiai yra žinoma, kokiais būdais valdžia stengiasi privileioti į tas mokyklas katalikų vaikus“. — „Pasielgimą žemesniųjų valdžių prigulėjo apskusti gubernatoriui, o ne išleisti cirkuliarą prieš cerkvinės mokyklas“. — „Aš du kart skundžiausi Vilniaus gubernatoriui, bet abu kartu be pasekmių“. — „Tai reikėjo pasiskusti man“. — „Aš skundžiasi Jūsų Mylistos pirmtakūnui Goremikinui ir gavau atsakymą, kad tokius klausimus reikia išrišti ant vietos“. Toliaus Sipiagėnas su vyskupu nesiginėjo; užminė tiktai, kad teip to viso palikti vis-tiek negalima; kad geriausiai būtų, jei vyskupas nuo valdymo vyskupystės atsisakytų „dėl senatvės ir menkos sveikatos“: jam būtų, iki mirsiant, palikta šiandieninė alga ir liuosybė gyventi, kur nori — užrubežyje ar Rūsijoje, išskiriant 9 „šiaurvakarines“ gubernijas. Vyskupas atsakė, kad į vyskupus pasikėlė ne jis pats, bet jį pakėlė popiežius ir cesorius, kad pertai ir nuo valdymo vyskupystės gali ne jis pats atsisakyti, bet gali atstatyti popiežius ir cesorius. Ministras tada apreiškė vyskupui, kad apie tai pranešias Jojo Didybei. Praslinkus keletui dienų, pas vyskupą atvažiavo Mosolovas ir labai švelniai, dideliai gailaudamas,

kad vyskupas nesutiko atsisakyti nuo valdymo vyskupystės, apreiškė, kad vyskupo likimas jau nuspręstas: vyskupas važiuos į Tverį, ir gaus 1200 rub. ant metų iki tolesnių valdžios parėdymų. „Augščiausiasis“ apie tai paliepimas atsiliko 21 rūsiskojo kovo. Ministras daleido vyskupui turėti prie savęs kunigą, bet užlaikyti jį reikės iš tų-pat 1200 rub. vyskupas turėjo į Tverį iki subatai, 23 kovo, 8ta vakaro valandą. „Новое Время“ atspauzdinusi 19 kovo vyskupo cirkuliaraž in extensol su išmetinėjimu vyskupui fanatizmo, atspauzdino sekančiame numeryje ir vyskupo repliką, kurią išleistojas to laikraščio Suvorinas, vyskupui prašant, sutiko priimti; bet suvuodžiusi apie tai valdžia visą tą numerį užgrėbė, o „Новое Время“ ant rytojaus apgarsino, kad vakarykščias numeris negalėjo išeiti dėl spaudos mašinų pagedimo. Tą-pat dieną išėjo paslaptinis valdžios paliepimas visoms Rūsijos laikraščių redakcijoms, kad apie Vilniaus vyskupo cirkuliaraž nieko daugiau nebūtų rašoma.

Ukiškis.

2. Iš Vilniaus. Valdžia, ištrėmusi vyskupą Zvieravičių į Tverį, užsimetė ant kunigų, reikalaujama, kad jie pasirašytų, juog vyskupo parėdymo neklausys. Visokių buvo kunigų: vieni pasirašė, bet tokių nedaug; daugumas atsisakė neturėjimu tam tikrų tiesų. Labai žinomas yra šisai buvusio Vilniaus Seminarijos rektorius kun. Majauskio atsakymas Vilniaus gubernatoriui general-leitenantui fon-Waliui, dėlko negalima nepildyti vyskupo parėdymo.*)

1. Vyskupai valdžią savo apturi tiesiai nuo Dievo, popiežiui juos paskiriant.

2. Sulyg kanoniškiasias tiesas vyskupų negali sūdyti kunigai, kaipo, pavaldiniai; neturi tiesos svarstyti ir atmaintyti jų parėdymus.

3. Svetiškosios valdžios sūdai priguli čiviliškiejie ir kriminališkiejie vyskupų nusidėjimai.

4. Negalima suvaržyti kunigų valdžios Pakutos Sakramente.

5. Vienas Popiežius tėra sūdžia Vyskupų Jis tegali išrišti sanryšį tarp kunigų tikinčiųjų ir popiežiaus.

*) Šis raštas ir į Ministeriją nusiųstas. Žiūrėsime, kas bus.

6. Ištremtieji vyskupai tebeturi valdžią ir jo parėdymai pasilieka pilnoje tvirtybėje, kol neatmainys jų popiežius.

7. Kad kunigas galėtų spaviedoti, turi turėti daleidimą,

8, o jo nė nuo ko kito negali apturėti, kaip tik nuo vyskupo,

9, kurs gali suvaržyti, atsakyti ir tt.

10. Jei kunigas, atsiremdamas ant to, juog vyskupo nėra, atleis per spaviednę tai, ką atleisti vyskupas jam nedavė valdžios, tas jo pasiėlgimas Bažnyčios ir Dievo akyvaizdoje būs neteisingas, šventvagiškas, nėkoks. Toksai kunigas būtų atsitraukėlis, daugiaus nebekunigas.

Aišku todėl, juog tik tasai išpildys Jūsų Mylistos reikalavimą, Ministerijai Vidaus Dalykų liepiant, kas nebrangina vienybės su Bažnyčia. Kam-gi ta vienybė ir sanžinės priderystės brangesnės už lyglaikinius turtus ir vigadas, tas juoba „išsirinks ištrėmimą ar kitokią bausmę“.

Vilniuje. Balandyje. 1902 m.

Pralotas Baika, dabartinis Seminarijos Rektorius, teippat atsisakęs atmesti vyskupo cirkuliarą dėl neturėjimo kompetencijos. Mažai tokių, kurie valdžios reikalavimą priėmė; bet jiems dar blogiaus būs, nes priėmę, turės pildyti, o nepildys — vis-tiek eis į ištrėmimą.

Valdžia apgaulingai nori užmesti kunigams atsisakymą nuo cirkuliro. Paduodami popierių, liepia pasirašyti: „priniai“ — priėmiau, o ne „połučil“ — apturėjau, kaip visados.

Labai negerai padarė nacijonal-demokratiškoji partija*), kunigų vardu, maišydama lotiniškus tekstus su lenkišku, išsiuntinėjusi socialistišką proklamaciją „Fratribus in Christo“. Neprietelius tegalėjo teip įduoti kunigiją maskoliškai valdžiai, kad kunigai būtų proklamaciją rašę, būtų nemaišę dvasiškųjų reikalų su politiškaisiais, „ojczyznos“ nebūtų statę ant pirmosios vietos, o Bažnyčios — ant antrosios; nevadintų „katolicy-polacy“, užmiršdami lietuvius ir tt. Norint, žinoma, lengva suprasti, juog tai ne kunigų darbas; bet maskoliai galės šaukti, juog kunigai ne

*) „Przegląd Wszepolski“ iš Lwowo, kaip galima sprėsti pagal spaudą.

Bažnyčią gano, bet ojczyzną, o maskoliai ne Bažnyčios tarnus, bet, politikanus persekioja. Negal tu dalyku maišyti.

3. **Maištai.** Rūsijoje labai neramūs laikai, visur maištai. Apie studentų maištus gana rašėme. Valdžiai smarkiai juos nubaudus, užpliekė Vidaus Ministerį Sipiaginą, kurs buvo jau prižadėjęs lietuviams neužilgo gražinti spaudą. Į jo vietą tapo paskirtas Plėvė, lietuvis-bambizas, kurio senelis buvo Kelmės Bambizų bažnyčios zakristijonu, o anukas jau smaugė Finliandiją. Nuo Plėvės mažiaus gero galime laukti, o nuožmumo daug daugiau.

Užrubežiniai laikraščiai skelbia, juog darbininkų maištai, susiturėjimas nuo darbo, arba streikai, daug geriaus esą suorganizuoti neg kitose karalystėse.

„Mužikai“, tai yra sodiečiai Rūsijoje ir gi neramūs. 40,000 sukilo Poltavos, Charkuvos, Kijevo gub. Apgauti ir, sukurstyti, susirinkdami po kelis šimtus, ėmė drąsiai dalytis dvarponių turtais, kaip savo; kas priešinos, tai ir jam kliuvo. Malšina juos kariūmenė, tik ir iš kareivių kurie-ne-kurie nenoriai tešaudą į savuosius sodiečius. Buvęs projektas ir gubernijos miestą Charkuvą išdraskyti. Į maišto vietų nuvyko pats Plėvė ir per 5 adynas vienoje vietoje plakęs žabais visus gyventojus, pradedant nuo staršinos. Sodiečius sukėlę socialistai, tarp kuriu, daugiausia esą žydų. Jie išdaliję „zołotyja gramoty“ — auksinius raštus su paveikslu ir parašu caro, kurs būk pavelijęs mažikams pasidalyti ponų turtais. Dėl didesnės išskilmės tas gromėtas atvežęs adjutantu persirėdęs žmogus, kaipo ypatingas caro pasiuntinis. Sodiečiai gilumoje Rūsijos tebėra kvaili ir lengvai pasiduoda apgavikams. Ant Volgos upės ir gi neramu.

Vilniuje per darbininkų šventę, t. y. 1 d. gegužės mėn., arba 18 d. balandžio sulyg rūsiskąjį kalendorių policija trukdė darbininkų eisenas ir ėmusiuos dalyvumą darbininkus ir gi rykštėmis plakė. Kad moterų plakti negalima, tai joms išdalijo — paleistuvystės bilietus, kas tai dar labjaus nužemina, neg plakimas, nes ir daktarai gali nužeminti ir visokie begėdžiai bejokio atsakymo.

Tai laikai! Kas žin, ar mačys ką rykštės, kame reikia — teisybės.

Gelsingforse Finliandijoje maištą malšino kazokai saviškai: daug sužeistų ir užmuštų.

4. Iš Slavikų. Labai nuliūdau gavęs 11 ir 12 numeriu „T. S.“ į kuriuodu pateko labai neteisingos žinios apie Slavikų mokytoją. Ir aš „apie tai per daug negaliu pasakoti, kad kartais neprasitarčiau per daug“; bet stačiai galiu pasakyti, kad **Jovaras biauriai pamelavo** ir turiu sugražinti nuplėštą šlovę. Rasi truputį geriaus už Jovarą pažįstu tą mokytoją; tik Dieve duok, kad tokių mokytojų būtų daugiau. Bet už ką teip Jovaras įpykęs ant mokytojaus? Slavikų apygardoj myli dideliai degtinę, o mokytojas nė degtinės neragauja, nė su degtinės tarnais nesusideda, o kas jovariukams sunkiausia — „manipolką“ suvis neleidžia mokslainėj' gerti, dėlto ten reikalingas viešbutis, teisingiau — karčiama, nuo kurios gynės visi geresnės dvasios žmonės ir turės gintis, nes tas viešbutis tiesiog matyt beveik nuo didžiojo altoriaus. Pirmiaus kaip pešės pas Stanaitį, buvo girdėt vien tik riksmi ir keiksmi, o dabar būs ir matyt, — teisingai labai gali džiaugtis Jovaras!

Ne mokytojas užskundė statymą tos karčiamos, tik parubežinė sargyba liepė darbą sustabdyti, nes valdytoją to namo kelis sykius sugavo su kontrabantais ir dabar dėl tos priežasties nenori daleisti tiems namams stovėti. Bet rasi Jovaras ar Jovarienė geriaus žino, kad valdytoja to namo Agota Dobrovolskytė nuo pusės meto rašo skundas ant to mokytojaus į visas valdžias, kad jis laiką ir platinąs lietuviškas knygas ir laikraščius — dėlko-gi Jovaras nuo Ciesarties kranto apie tai neparašė? patėmijo ta pati — senovės davatkelė, kad vietiniai kunigai nelabai džiaugėsi ta karčiama; užtat gruodyj ir kunigus apskundė žandarams, juog visados turi pilnus delmonus lietuviškų laikraščių, bet apie šitą tos judoškos darbą galėjo tąsyk Jovaras nežinoti, — pažiūrėsiu, ar parašys: Ar gi negražios Jovaro žinios?

Butviliškės Šarka.

5. **Kunigų išvežimas.** Atmenate gal „Ukmergės istoriją“, t. y. nesutikimus tarp lietuvių ir lenkuojančių dėl lietuviškos kalbos vartojimo bažnyčioje? Lenkuojantieji pasitelkė policiją, lietuvius iškrėtė, ši-tą rado ir visą atsakymą suvertė ant kunigų kamendorių: Kazimiero Šleivio ir Vladislavo Apulskio.*) Dabar štai judum liepė išvažiuoti iš tėvynės ant 2 metų, kur nori, į Rūsiją,**) by tik ne Lietuvoje (šiaur ir pietvakarių krašte) ir Kurše, Rigoje ne sostapilėse ir ne Lenkijoje. Kun. Šleivis išsirinęs Karkuvą, bet apsiriks: oras per sausas, o jisai žmogus nedidžios sveikatos. Karštybė nogna: į 40°; brangumas visoko — neapsakomas: už vieną pragyvenimą į 35 rub. ant mėnesio, ir dar brangiaus. Keli tūkstančiai Lenkų ir saujelė Lietuvių skensta maskoliškoje jūrėje su jų daba, tikyba ir papročiais, tankiai šurkščiais.

Kun. Apulskis išsirinko vietą Poltavoje. Girdėjome, juog teippat už lietuvių į Smalenską turėjo išvažiuoti kun. Janulaitis, Troškūnų kamend. Kad kam dar prisi-reiktų išvažiuoti, teišsirenka Taškentą, kur labai reikalingas kunigas.

6. **Iš Veviržėnų.** Šiauliuose kovo mėn. Okružnasis sūdas sūdiyo už paprikas Veviržėnų raštininką Golownią, nogniausį paprikininką; bet staršina Žemguliui melagingai liūdidant, ir kitiems liūdytojams sūdas neįtikėjo, ir Golownią liuosą paleido. Kur staršina neužtars, kad jo sėbras buvo. —

Ant pūsgavio juokingas daiktas čę nutiko. Buvo turgus. Dešimtininkai turi neva saugoti, kad ant ulyčių negirtuokliautų. Vienas iš jų, Šakys, išvydęs ties monopoliumi visai girtą švėkšniškį, betraukiantį kamštį dar iš vienos kutelkos, pribėgęs, butelį sudaužė, o patį latrą nuvedė prie urėdninko. Bet čę rado netiktai Veviržėnų, bet ir Indriejavo urėdninku belebaujančiu su Aisėnų žandarų. Pilicija, išvydusi atvedamą jų prietelių-girtuoklių, sukibo ir patį Šakį įmetė į belangę. Išsiblaivinę, susigriebė

*) Usonį ir Miškinį išteisinę ir priežiūrą nuo jų nuėme.

***) Policijos Departamentas jų kaltybę apribavęs šiteip: „za litowskiju protivo prawitelstwennuju propagandu“.

negudriai padarę, vietoj girtuoklio nubaudę pildžiusį įstatymą. Atbėgęs urėdninkas prašės Šakio, kad nepyktų ir veikiaus namo eitų; bet Šakys padavė skundą gubernatoriui ant tų, kurie patįs girtaudami, atima liuosybę nuo užginančių girtauti. Gubernatorius nusūdijo Šakį dar ant 7 dienų kalėjimo neva už tai, kad aplenkdamas asesorių ir sprauninką, stačiai drįso kreiptis prie jo. Šakys, atkaklus, kaip tikras žemaitis, apsiėmė išsėdėti sanvaite, bet bylą vis gi varyti jau gubernatoriaus parodytu keliu. Visa apylinkė dabar apie tai tekalba, kokia yra mūsų valdžios teisybė.

7. Iš Rietavo, Ras. apyg. Kunigaikščio Bagdono valkatos, kurie truputį čirpina ant šokių tokių pabūklių ir vadinasi muzikantais, o šaip jau tik mergas kirkina ir ir dėlto vadinasi visos gubernijos ištvirkėliais, padavė Kauno vyskupui prašymą, kad jiems bažnyčioje sakytų lenkiškus pamokslus. Vyskupas palikęs tai klebonui Jačinauskiui, o šisai jau buvęs besakas, tiktai... nebelikę kam, nes „muzikantai“, kaip ir visados, prašymą padavė, toliaus pakrūmėmis „graijė“. Pamokslų jiems reikia, ale ten kame juos galima rasti, jų pačių gyvenime, kur yra pasakyti jiems atvirą tiesą. Bažnyčioje gi žūdyti visą parakviją dėl 30 neesančių vaikinų, tai perdaug. Rietaviškiuose apart kunigaikščio valkatų nėra lenkų.

8. Iš Raseinių. (Iš privatiško laiško). Raseiniuose po dviejų mėnesių giedojimo vien lietuviškai, klebonas Dočkus, su perkūnais iš ambonos maišydamas, liepė žemaičiams vėl lenkiškai giedoti. Ir vėl gieda 2-3 vyrai, o visa bažnyčia tyli ir pyksta ir pykti bijo. „Polskaja intryga“ kris, žinoma, ne ant intrigantų, bet ant vargšų žemaičių. Lenkiškai negiedojo, kad nebuvo kam. Andai prieš š. Kazimierą berniukas lakstė po visą bažnyčią, jieškodamas, kas lenkiškai pagiedotų, o nesuradęs, atėjo pas kleboną į spaviednyčią. Klebonas, trenkdamas duri-kėmis, išbėgo prie altoriaus, kame radęs jau besitaisantį lietuviškąjį giedorių, nubrukė šalin ir patsai visą suplikaciją atgiedojo lenkiškai. Nieks jam nepadėjo; tylinčioje bažnyčioje tesigirdėjo Ivančikas ir Leskauskis. Po kelių

nedėlių nežinia kas privarė daugybę lenkiškų mergų, kad visos šauktų; na, ir šaukė, kaip Raseiniai dar negirdėjo. O klebonas iš ambonos garbino lenkus. „Kas paliko keles tūkstančias ant apmūrijimo šventoriaus? Ar ne Lenkai? Kas daugiau prisidėjo prie mūrijimo kapų? Ar ne Lenkai?“ ir tt. Dėl tų visų lenkų geradėjisčių **reikia** užlaikyti jų kalbą bažnyčioje. —

Mums rodos, kad „atsiradus“ dviejopumui bažnyčioje, to dviejopumo ir reikia ir turėtis: kunigui giedant lenkiškai, žemaičiai turi atsakyti žemaitiškai. Kurše girdėjome latvius ir baltgudžius išvien apvaikščiojant stacijas gavėnės laike: baltgudžiai lenkiškai, latviai latviškai; kad gaida buvo vienoda, balsai susilėjo, ir tik vienas Dievas teatskyrė, kas kokia kalba Dievą garbino. Bene gerai būtų taip ir Raseiniuose?

9. **Iš Indriejavo**, Ras. p. Apie mus labai trūksta šeimynos. Dėlo labai tankiai ūkininkas nuo ūkininko šeimynykštį atkalbinėja, vis didesnę algą pasiūlydami. Daugumas šeimynykščių pereina per metus po 5—6 vietas. Dėlo indriejaviškiai susitarė ant seimo ir pabėgėlių šeimynykštį, ir išviliotoją sodietį šaukti į valsčiaus sūdą ir sūdyti iki 15—25 rs. bausmės nuskriaustam pamokėti. Dabar šeimyna lyg susitvarkė; bet ar ilgam? Nelaimė ir vargai spaudžia mus iš visų pusių. *B. Butvilaitė.*

10. **Iš Švėkšnos**. Ant žemlapio Kauno gubernijos, išspausito perniai rudenį, ir Gukauskio „pataisyto“, ties Švėkšna stovi ratelis su kryžiuoku. Paaiškinimai ženklų reiškia, juog tai vietos su pravoslauna cerkve. Švėkšnoje tuotarpu cerkvės nebute nebuvo. Ar gi tai reikštų, kad iš mūrinės mokyklos padirbs cerkvę? Teip sako.

11. **Iš Plungės**, Tel. p. Męs parakvijonįs džiaugėmės naujo užmanymo jauno mūsų ir dievobaimingo džiakono, kun. Vincento Jerubaičio. Per gavėnę įvedė jisai po š. Mišių kasdieną išguldinėjimą priderysčių kiekvieno stovio. Pirma užprašė ūkininkus, paskui ūkininkes, paskui šeimyną, kiekvieną stovį skyriumi, po nedėlių. Kad mūsų parakvijonįs labai išdykę, tai gal būs nemaža nauda iš tų „gavėjimų“, kaip ruskiai sako. —

Džiakonas Jerulaitis paminklinį jubiliejinį kryžių pastatė tarpe šventoriaus ir špitolės, kuriuodu stovi greičiui po vienai pusei ulyčios, policija tuotarpu pranešė, juog tai „za ogradoj cerkownoj“, t. y. ant miesto pleciaus. Kaltas sprauininkas, kurs netiek gal iš piktos valios, kiek per neišmanymą tokius niekus parašė, nes miesto turgavietė yra už pusės viorsto. Pati policija sako, tebūnie vieta ne teip „baisiai“ pavadinta, nebūtų nieko buvę. Dabar-gi byla pasiekė ministrą, ir džiakonas gavo 50 rub. baudmės užmokėti. Mūsų valdžia yra neklystanti: atšaukti negalima; teisingai, ar neteisingai — mokėk. —

Sausio mėn. 14 d. buvo krata pas bogomazninko Jurgučio. Rado šešis Kalendorius. Iš kur gavo žinoti, kad jis turi Kalendorius? Žandaras, persirėdęs paprastais drabužiais, tankiai apeina arbatnamius, ypač žydų laikomus, ir klausos, ką žmonės tarp savęs šnekas. Įėjęs į alūdę, išgirdo žmones beplepančius, juog pirko kalendorius. Žandaras ir klausia: o pas ką? ir aš noriu pirkti; tai, sako, geri daiktai. Žmonės, nepažindami žandaro, ir pasakė, o tasai jau ir sekė Jurgutį. Išvydęs, kame laiko, persirėdė žandariškai ir, pasiėmęs policiją, atiminėjo ką tik radęs.

F. Laima.

12. **Iš Telsių.** Galų gale Telsių bažnyčia tapo atnaujinta. Telsių bažnyčia, viena iš puikiausiųjų Žemaitijos bažnyčių, buvo nuo seno senų senovės nevalijama. Daugybė stovylų, gerai skaptuotų, buvo teip aprūkusių, juog žmonės juokdamies pasakojo, būk tai šventieji sugrižo kūlę. Nuopelnas priguli klebonui Šimkevičiui. Gailu tik, kad visur padėjo vien tik lenkiškus parašus. Nu, bet nuo žmogaus, kurs lietuvystę skaito už proto pamišimą, perdaug negalima reikalauti; ačiu ir už tai, ką padarė.

13. **Iš Skaisgirio, Š. p.** Skaisgirys - miestelis mažas, pagirtino vardo ne užsipelnęs. Yra 4 krautuvės: dvi katalikų, dvi — žydų; dvi alūdi, vienas monopolinis. Gyventojų 8 ūkininkai, keletas trobelninkų, keletas amatninkų. Vieškeliai eina į Žagarę, Gruzdžius ir Joniškį. Mūro

bažnyčia nedidoka. Šalip šventoriaus — kapai; ant šventoriaus 4 senpušės labai drūtos; tai parodo, juog seniaus buvo čę didi giria, Skaisgiriu vadinama. Yra šioks padavimas. Skaisgirys buvęs teip didis ir tankus, juog sunku buvę ir išvažiuoti. Viena kartą važiavęs vienas klierikas ir paklydęs kelią. Nebeatrazdamas, kur važiuoti, apsinakvojęs ant kalniuko ir padaręs apžadus: jeigu laimingai išvažiuos iš girios, ant to kalniuko pastatyti koplyčikę Dievo Motinai ant garbės. Ant rytojaus kelią atradęs, medinę koplyčiutę pastatęs. Po kelių dešimtų metų, tai apgriuvus, vienas ponas pastatęs didesnę; tai nugriuvus Lenkų pulkavedis Taustojas pastatė filijinę bažnyčelę. 1820 m. Žagarės sowietninkas išmūrijo naują. Pirmas kunigas Skaisgiryje buvo Jucevičius, čę pat ir palaidotas, žemės prie kunigo nėra: gauna rindavoti nuo Nariškino. —

Bažnyčioj ėmė geriaus giedoti iš natų, ir nors giedoriai nepaslenka, vis gi dabar geriaus gieda, neg pirma. Žadas ir prie vargonų giedoti: būs ir gražu, ir linksma, o ir Dievui, žmonėms rodos, malda malonesnė būsint.

Laikraščių čę labai mažai: senieji neskaito, o jaunieji dar nepriprato; kiti norėtų, bet niekas jiems neatneša; Dieve, padėk tiems, kurie rūpinsis!

Galvočius.

14. **Iš Kavarsko.** Uk. p. Perniai kavarskiečiai išsirinko sūdžias, tarp kurių keletą tikrų latrų — girtuoklių, už arielką ant mirties sūdysiančių. Tokiuos reiktų ant kiaulių perdėti, ne ant žmonių, nes savo dūšią prarazdami, dar ir kitus į prapultį patraukia, įkalbinėdami nereikalingas provas, nesutikimus tarp susiedų, kad tik daugiau išviloti pinigų ir degtinės. Buvau vieną kartą ant sūdo. Sūdžios klausinėja apie kažkokį veršiuką. Sūdžia G., už stalo seiles varvindamas, klausia: „ka-aks buva-a telia-a kas?“ . . . Jei liežuvio nebeapverčia, tai kaip jis savo sąžinę pajudins ant teisybės? Su šluota tokį iš selskos! Staršina Palavenis — geras žmogus; kodėl gi tokių „sūdžių“ nesutvarko?

A. G.

15. **Iš Balninkų,** Uk. p. Balninkų miestelis, arba, tikriaus, sodžius, guli gana nuokampioje vietoje, tarp ežerų

ir kalną, ant dviejų mažų kalvelių: ant ilgesniosios pastatytas pats miestelis; ant mažesniosios, bet augštesniosios — sena medinė bažnyčia ir klebonijos butai. Abidvi kalvi apsiausti ežerais ir lenkėmis; todėl iš kur nė važiuoji, vis gauni per tiltą pervaziuoti. Senovėje tose lenkėse balos buvo; nuo jų ir gyventojai — Bal(i)ninkais praminti.

Prie pat bažnyčios, geroje vietoje yra kataliko kromas, ne per gražus ir neturįs pasivedimo. Balninkietis, užklaustas: dėlko? atsakė su paniekinimu: „E, ku jau! kromninkas durnas, nė rašyti nemokas... žydai visur apgauna“... Dar-gi su degtine įpuolęs akcizninkams į rankas.

Degtinė — tai visų miestiečių liga: kiek tik yra gyventojų, žydų ir lietuvių, tiek ir karčiamų: mažne pas kiekvieną galima degtinės gauti nusipirkti ir ant vietos išgerti, by tik patį namų poną pagirdytumi su tą pačia. Akcizninkams užėjus, jie pasako, būk tai svečiai esą. Balninkiečiai — didi girtuoklystės prieteliai, nors šep jau būtų žmonės tvirti ir lietuviai. Seniejie apsiprato jau su girtu trenksmu ir blazgatijimu; gailu mažųjų, kurie viso to klauso ir genda. Pameskite, katalikai, šitą gėrimą!

16. Iš Ramygalos, Uk. p. Jau 1899 metuose Ramygaloje tapo sutaisyta ugniasargių draugystė. Tuo garbingu surėdymu užsiėmė p. Švainickas, nuo gubernatoriaus gavo daleidimą, nuo apylinkinių surinko aukas ir pats gausiai prisidėjo; sukvietė sąnarius. Miestiečiai ir sodiečiai maloniai prie to prisidėjo. Už tuos pinigus įsitaisė dvi gesemoji mašini, bačkos, koptas ir tt.; pasistatė tam tikrą pastogę su trimis durimis, kad iškart su visais įnagiais galėtų, gaisrui atsitikus, išpulti. Kiekvienas draugijos sąnarys turi savo įnagę. Ačiu p. Švainickui už tai! Ypač gi ačiu už priveizdėjimą, kad kakaliai (pečiai) būtų sveiki ir švarūs: kol niekas jų neapžiūrėdavo, kasmet gaisrai atsitikdavo, ypač pas žydus, kurių čę nemaža gauja priviso. Lindėdami angštose guštose, išves būdavo pro lubas kaminėlį ir varo liepsną į pat šiaudus. Dabar turi kaminus pro stogų pravesti ir krėsti. Tegyvuoja už tat p. Švainickas! Vilimės, kad ir reikotojų draugiją

jisai sutvers ir krautuvejū itaisys. Paraginame ir kitus miestelius kogreičiausia susibausti ir įsitaisyti tokias draugijas. Daleidimą labai lengva gauti: yra gatavos tam tikros išdirbtos taisyklės, nebereikalaujančios peržiūrėjimo. Ar gi nupleškėtų visas miestelis, kaip neseniai Anykščiai, kad būtų tam tikslos mašinos gesemosios ir išlavinti ugniagesiai?? Bet tai ir linksmas vienkart užsiėmimas susirinkti kas šventę ir vietoj kortų ir mergų lavintis gesime gaisro.

S-tis.

17. Iš Kavarsko, Uk. p. Reikia paminėti apie kratą pas Pravidžių ūkininką Juozapą Gilį, kurią atliko urėdninkas Šulcas su šimtininku Veršeliu. To paties sodžiaus ūkininkas Jonas Šaltavėjis, būdamas dešimtininku, per kelis kartus prašė urėdninką, kad važiuotų krėsti Gilio. Urėdninkas, nors ruskis, vienok žmogus doras, iškarto neklausė; bet Šaltavėjui nesiliaujant raginti ryžos užpulti Gilį ir atimti keletą Elementorių, nakties laike, pačiam Giliui namie neesant, pačią su mažu pergandinant. Netiek urėdninkas, kiek „lietuvis“ Šaltavėjis landžiojo visur, kaip šuo. Už tą darbštumą gavo visu keliu klausytis urėdninko keiksmų už suvedžiojimą, nes nieko nerado. — Šaltavėjis - žmogus išdykęs ir išnykęs. Jame viskas užšalę: ir tikėjimo, ir žmoniškumo jausmai. Tikrus savo vaikus badu išmarino. Oi, tu žmogeli! geriau būtumi padaręs, mažas numiręs, neg dabar ėtumi gerus žmones. Kas-gi būtų, kad visi Lietuviai išvirstų į judošius ir savo rankomis pradėtų smaugyti tuos, kurie jiems apšvietą ir Dievo garbę platina?

A. G.

18. Iš Rietavo, Ras. p. 26 d. bal. m. tapo familjinėje kunigaikščių Oginskių koplyčioje palaidotas Plungės ponas kunigaikštis Mikolas Oginskis, žinoma, su tikrai kunigaikštiška iškilme, nors savo testamente nabašninkas šaip parašė: „Savo dūšią pavezdamas Augščiausiajam, įprašau kūną mano palaidoti koplyčioje Rietavo dvaro, be jokios iškilmės su vienu tiktai kunigu be užprašymo ko nors iš svetimųjų. Prašau visus, kurie mane pažino, pasimelsti už atilsį griešnos mano dūšios“. Iš tikro, daug didesnis paminklas būtų pasilikęs, kad tokį didį

poną ir didžturtį būtų palaidoję sulyg dievobaimingą nabašninko norą, neg dabar.

Visų pirmu kūną iš užrubežio atvežė į Plungę, kame buvo š. Mišios ir du pamokslu: lenkiškas ir žemaitiškas. Rietave bažnyčioje buvo žemaitiškas, o prie duobės-lenkiškas pamokslas. Kalbėtojai gyrė nepaprastą a. a. kunig. Mikolo duosnumą ir ponybei statė, kaipo ideališką pavyzdį, o likusiam broliui, Rietavo ponui kunig. Bagdonui tiesiog liepė sekti nabašninko pėdomis. (Kunig. Bagdonas žinomas yra šykštelga ir užvydelninkas, nieko nabagams kaimynams gero nedaręs).

Už įpėdinį bevaikiai kunigaikščiai Oginskiai apsirinkę lenką grapą Zalūskį, jau vaikuotą, šaip jau ir gi dievobaimingą, kaip ir nabašninkas, jei tai sprėsime iš bučiavimo kunigams į alkūnę. Amžiną atilsį nuo širdies tariame kunigaikščiui Mikolui už tą gerą, kurį jis susiedams padarė! Duok, Dieve, kad ir grapas Zalūskis nebūtų prastesnis.

19. **Iš Indriejavo**, Ras. p. 1as liubrikas pas Judrėnus gavo kelias kulkas nuo šmukulninkų už tat, kad pašovė jų kumelę. Šmukulninkai su tavoru pasmuko, kumelę palikę. Pagal kumelę gal suseks ir kaltininkus, bet dabar suėmė du visai nekaltu žmogu. Gal ir išsiteisins, bet pavargti gaus daug. Buvo ir čė judošius pranešikas; be jo visos tos nelaimės nebūtų buvę. Šmukulninkai, nors drąsus, tečiaus vis labjaus bijos liubrikų šaudymo. Liubrikas marinamas.

Žmonės žadas pulti prie vyskupo, kad jų vardu ragintų vyresnybę greičiaus spaudą daleisti. *R. M.*

20. **Iš Raguvos**, Ukm. pa. Aprašytas Nė 1 „T. S“. p. m. nubaudimas raguviečių už nėjimą sergėti ruskos cerkvės naktimis, asesoriui varant, yra bepamatinis. Taikos Tiesdariai gali valstiečius už nepaklustumą valdžiai bausti, tik atsiremdami ant tiesos įstatymų. Bet jokia gudu įstatymas katalikų nespiria prie sergėjimo maldos namų kitų tikėjimų. Tada dėlto tegalėtų raguviečius spirti ir bausti, kad patis per savo neišmintį būtų pirma ant to sutikę per valsčiaus

seimą, o paskui būtų nepildė. Kadangi teip nebuvo padarę, tai, išklausius Tiesdario nusprendimo, tuojaus reikėjo kreiptis prie valyvo tikėtino advokato, kurs lengviai būtų radęs pragumą išversti tąjį nusprendimą.

21. **Iš Ukmergės.** Kasnedėlią ir kas šventą dieną turime gražius lietuviškus pamokslus ir mandagius giedojimus sodiečių, sudorotų į sutartinę. Pabugę truputį esame, kad klebonas ketinas truputį sumažinti lietuvių tiesas giedojimų dalyke per gegužės mėnesio maldas, tiesas su tokiu vargu išmelstas nuo paties J. M. Vyskupo.

22. **Su kuo kariauti?** „Tėvynės Sargas“ ir „Žinyčia“ kariauja prieš socializmą ir bedievystę. Bet kas sugeba suprasti mokslą vakariečių socializmo, tas gerai numano, kad jamui nėra Lietuvoj' dirvos; o kas-gi to nenumano, tai tuščias darbas jį baidyti nuo blėdies darymo. Bedievystei vėl nėra pas mus vietos: liaudis jos nesupranta ir netrokšta. Benegeriaus būtų visą atydą atkreipti ant kariavimo su tais, kurie dar nesupranta, kad priėjo laikas Lietuvių tautai grįžti prigimton tautiškon vagon; su tais, kurie vis aršiaus ima, vardan lenkiškųjų interesų Lietuvoje, persekioti prakilnesniuosius Lietuvos darbininkus; su tais, kurie apsnūdę, apsvėlę apie tą tesirūpina, ką per savo kambario langą temato, o toliaus žiūrinius laiko už ramybės draikytojus. Sunki tai karionė, nes jie priešų savo „kaltybę“ moka perdaug padidinti. Paprastas skruzdė-Lietuvėlis jų galvoje išauga į milžiną, galintį sugriauti viešpatystę ir bažnyčią. Tiesa, daugumas Lietuvių kimba ne į savo darbą; bet jų „darbai“ teip juokingai vaikiški esti, juog patįs ant savęs sūdą išduoda. Apie tai ir kalbėti neverta; jei tokiems koksai parapijos prabaščius, marškinėlius pakėles, su rykštele tėviškai pašmaikštuoja, tai dar ne ardymelis. Kalbame apie tuos Lietuvius, kurie su prityrimu, šaltai veda mažiuosius neužginčijamai tiesiu mokslo keliu, o kiti juos trukžia ir žemina, sulygindami ne anaisiais kūdikiais.

23. **Laikas mainos** ir mėš kartu mainomės. Viena gražią nedėdienį einu į Krekenavos (Pan. p.) bažnyčią. Prisivijau keleivį su smarkiai apdriskusia sėmėga ir sveikinu paprastu

lietuvišku pagarbinimu. — Na wieki wiekow! — išgirdau atsakymą. Einu toliau, sutinku kitą pusamžį žmogų su juodais drabužiais. Kaip neabejotinai „bajorą“, sveikinu lenkišku pagarbinimu. — Ant amžių amžinųjų! — girdžiu atsakymą ir net išsižiojau. . . Va, tai tau, su bajoryste ir lenkyste kas dedas! Lenkystė iš surduto į sermėgą lenda, o lietuvystė iš pilkos sermėgos į juodą surduta, . . .

Krekenavos vargonista, aštuntus metus čė betarnaudamas, didokus ragus įgijo. Ar jis lietuvis, ar lenkas yra, to nežinau; bet žmones iškoneveikti tai labai moka lenkiškai. Bažnyčios tarnui nepadoru nemandagiai apseiti su žmonėmis, kurie jį užlaiko. Klebonas turi prižiūrėti tokius.

J. Lietuvėlis.

24. **Iš Kolainių,** Šiaulių par. Čė kitą syk buvo katalikišką bažnyčia su Karmelitų zokoninkais; dabar-gi iš bažnyčios padaryta cerkvė; Karmelitų vietoj, jaunas popas, o miestelyj gyvena vieni burliokai. Popas čė labai masina bobas, omeopatija gydymas; na, ir, žinoma, apie pravoslaviją anoms pasakoti neužmiršta. Apie Kolainių burliokus nėra ko rašyti, jie visi tokie. Priminsiu tik, ką neseniai girdėjau. Pas Kolainių raštininko, nevedusio, sykį ateina graži, jauna mergaitė, regis, pavardė Šimkaitė, ir prašo kokį ten dokumentą, rodos, kontraktą parašyti. Raštininkas parašyt parašė, bet tuoj ėmė aną rėkinti; kadangi ši, norėdama nekalta palikti, nedavė, raštininkas, parašytąjį kontraktą suplėšęs, mergaitę paleido; mat, pabugo už sienos tą viską girdėjusių staršinos ir dar keletos vyrų. Mergaitė tuoj pasiskundė „sliedovateliui“ ir visus anuos vyrus į liūdytojus pareikalavo, bet, kaip gavau girdėti, vyrai bijodamies ant „ruskio“ teisybės sakyti, kad „po bieda nepapultų“, tylėsią, tai, žinoma, juog mergaitę paskaitys sliedovatėlis už melagę, o raštininkas drąsiau galės šitos išvaizdos obrusėniją varyti. Kad žemaičiai tarp savęs susipeša, tai nė matę, nė girdėję liūdijs; o kad prasikalsta ruskis, tai kas kita. Ir kur-gi tau ruskis žemaičiui ant kupros nelips, kad šis ir pykti bijo?

25. **Iš Raseinių.** Mūsų Bažnyčioje jau mėnuo, kaip viskas lietuviškai giedama. Dabar jau kas kitas. Lenkiškai mieščioniams kunigai vakarais giedosę per visą gegužę ir spalį. Užtai nepykstame, by tik mes viską turime savo kalboje.

Raseinių Magdė.

26. **Iš Naumiesčio.** Šit „T. Sargui“ ir meiles — nė žinėlė. Sena Naumiesčio bažnyčia, bet viduj labai puikiai papuošta, giedojimai gražūs, chorališki per Mišias ir ne per Mišias. Blaivybė ir gi gerai šokterėjusi, nes naumietiški rečiau ėmė monopolį lankyti, o namie ant iškilmės vaišinas kits kitą nebedegtine, bet vynu iš obuolių ir kitų vaisių, namie pigiai padarytų. Kad naumietiški imtų labjaus geras knygeles skaityti, o dar žemaitiškai rašyti mokytus, tai būtų suvis gerai. Naumiesčio žemaičiai-liuteriai, blaivybės dalykuose nuo žemaičių-katalikų pasilikę, bet apšvietos dalykuose paskuojuos pralenkė. Bet, rasit, ir mūsiejie susipras apšvietą teippat sparčiai varyti; vaikai jug ir dabar kiteip mokomi, negu kitados.

27. **Iš Laiževos.** Godotinas p. R.! Ar atsėjo J. M. turgelio, švenčių, arba nedėlios dienosė būti Laiževos miestelyje? — Neatsėjo. — Nu, ir aš misliju, kad neatsėjo. O vienok praverstų, oi, praverstų pamačius tame laike Laiževą! Žinoma, ne visi yra ant svieta laimingi; todėl reikia abejoti, ar ir J. M. kada nors turėsi laimę pamatyti Laiževą! Tiesa, ir ašen vieną kartą ją temačiau ir nesitikiu daugiau pamatyti; bet teip ji man į galvą įsimušė, juogei, kaip tik užsimerkiu, teip ir stovi visa, su visais savo gražumais mano akyse! — Dabar, perprašau, daleiskite man vieną mažą klausimėlį J. M. pastatyti. Ar J. M. regėjai kada nors, — atsiprašant geros asabos, — mėšlyną, kur višteliai ir seni gaidžiai, kapstę-pakapstę, sustoja ir tarp savęs karę pakelia? Arba gal teko regėti, kaip avinai ir jeryčiai pavasario ganykloje, pamezgę uodegas, kaktomis skaldos? — Kur neregėti. — Nu, ir aš misliju, kad J. M. teko regėti. — O tai buvo gyvas paveikslas Laiževos girto miestelio, ne tik ketvergo, bet ir švenčių, ir nedėlių dienosė! — Kam man meluoti: esu ūkininkas iš Birbiliškio; jug J. M. mane gerai pažįsti?

Kelevau į Kalvariją ant atlaidų. Buvo nedėlios diena, tatai, sakau, apsistosiu Laiževoj ir išklausysiu šv. Mišių, tapat esi krikščionis. Nu, ir apsistoju ir išklausiu. Po viso ko išėjau į miestelį pasižvalgytų: suprantoma, kaip svetimam žmogui, rūpi šis-tas daugiau pamatyti ir pažinti. Pasukiau po dešinės — žiūriu: kokie-gi čę dabar stebūkiai: namai prie vartų kryžius, o apie kryžių stovi keletas su nusvirusiomis, mėlinomis nosimis vyrų. Žinoma, koks nešveistaburnis liežuvninkas būtų pamislijęs ir kitiems patauškęs, juog nuo degtinės jiems nosis mėlinos; bet man pasirodė stačiai, kad nuo šalčio. Tai ne juokai — sumą, pamokslą ir nišparus ant oro išbūti... Kertiname kambaryje girdžias ūžia. Įžengsiu — vardan Dievo Tėvo ir sūnaus... — degtinė pardavinėjama! J. M. jau ir pamislijai, kad į monopolį įkrapinau. Ot, ir ne tiesa: iėjau pas žemaitį, pas kataliką. — Apsaugok mus, Viešpatie, nuo karės, bado, ugnies ir nuo tokių katalikų, kaip anie paslaptingos degtinės kupčiai. Tokiais žodžiais meldės viena ubagė, šaly kelio sedėdama, ir su pirštu rodydama į minėtus namus, pridūrė: Viešpatie, šitai šis yra piktos dvasios „gizelis“, su kūnu ir su kaulais šėtonui ant tarnystos atsidavęs! Viešpatie, apgink savo žmones nuo jo! Girdėdamas tokią maldą, kuogreičiausiai pasirūpinau iš tų namų išsprukti, nors jau ir buvo du pusvaikiu, augumo sulyg stačiu paršu, beprašą pastatyti jiems puskortę. Pagrįžęs į kitą miestelio pusę, viename katalikiškame krome nusipirkau „beigelį“, sušlamščiau, užgėriau vandens ir tariau sau vienas: Ačiu Tau, Viešpatie, už Tavo dovenas! Eisiu dar truputį į bažnytėlę, pasimelsiu ir šiaušiu dar sau toliau! — Nespėjau po maldos iš Dievo namų išeiti — girdžiu: bliauna, baubia, mykia... — Nu, kas čę nutiko? Dar, rodos, nevakaras, o jau avis ir veršius namon gena, — dumojau, uždarydamas bažnyčios duris. Išeinu į ulyčią — girtų, kaip, — atsiprašant J. M., — šunies pavuodegyje blusų — tokia galybė. — O kad jumis sena kiaulė kojomis visus išspardytų! — nepasijutau, kaip balsiai sukeikiau. Bet tuojaus susipratęs, juog nekrikščioniškai apsėjau, padariau gailestį savo širdyje ir ėmiau melstis, kad tie paklydę avinai ir veršiai — girtuo-

kliai atsiverstų prie Dievo ir pamylėtų blaivybę. Žinotum J. M. toks ten buvo susijaukimas — nė žodžiais neapsakysiu: kėtojas, mušas, rėkia, šaukia, — ale vis, stebėtina, gudiškai, arba latviškai iš širdies gausybės lietuvių lūpas šnekėjo. Dar ką patėmijau: vienas jaunas žemaitis žydą abiem rankom' už kaklo apkabinęs, nu, į barzdą bučiuoti ir verkti. Už ką bučiavo ir dėlko verkė? J. M. nemoku paaiškinti. Bet man rodos, ir tai gali būti tiesa, — juog bučiavo užtai, kad ant bargo degtinę skolino, o verkė dėlto, ant tolesnio laiko pasigailėtų ir nedaleistų jaunam žmogui iš pertroškimo nuleipti. —

— Te, ką jūsų kunigai, — paklausiau vieną blaivų žmogelį šalip manęs stovinti, — ar nesibara ir nedraudžia degtinės?

— Ką veiks, meldžiamasis, nesibarę, baras ir labai baras. Ale ką padės žodis! — Čę žmogelis palingavo liūdnei galvą. — Į žmogų ištari žodį — paklauso. O-gi su gyvuliais ir žvėrimis — pju, dovenok, Viešpatie! ir gerokai reikia atvanoti šonkaulius, tada tik pradeda suprasti ir klausyti... Žinai tamsta, mūsų katalikų bažnyčios įrankiu ir pabukle nėra vezdas ir votegas, bet meilės žodis. Gerai ir šventieji Dievo, o gal ir pats Atpirkėjas, neatmenu, pasakė: „Kas iš Dievo, Dievo žodžio klauso.“ —

— Gm, — pamislįjau sau tyloms, — tu, bra, nedurnai kalbi!

Su godone:

Ilganosis.

Dainų Rinkėjams.

„Tėvynės Sargas“ 4 ir 5 pr. metų numeryje praneša apie naujai susitvėrusią Lietuvoje bendrovę, po vardu „Žvaigždė“. Tarp kitų naudingų tos bendrovės siekių, pirmutinis yra šitas: draugystė „Žvaigždė“ rinks pasakas, myslius, priežodžius, burtus... Ištiesų, tas yra labai gražus mieris, ir, jei atliktas, bus didei naudingas darbas!

Yra žinoma, kad lietuviškoji jaunumenė mėgsta rašinėti į laikraščius, jei ne ką, tai nors žinias iš savo apygardos. Ale gerai ir gražu, jei kurs surašo teisingą korespondenciją. Bet kiek tai kartų atsitinka, kad jaunikaitis, neturėdamas ką nors papiešti, rašo į laikraščius vien apmeižimus, kurie vietoj naudos, atneša mūsų tautai blėdį, supjudo brolius. Dieve duok, kad ši naujai susitvėrusi „Žvaigždės“ bendrovė parodytų tame dalyke mūsų jaunumenei kelią, kaip su didžiausia nauda ir lengvu būdu reikia dirbti dėl tėvynės labo, tarp kitko, renkant senas lietuviškas pasakas, padavimus, juokus, patarles, priežodžius, myslis, dainas, surašant grynai lietuviškus užvadinimus Lietuvos miestelių, sodžių arba kaimų, ir šėip visokių vietų, renkant surašus lietuviškų pravardžių*) . . .

Dirva čę yra plati. Darbo ant jos daug, o darbas lengvas ir garbingas. Garsingiausi kalbų žinovai vokiečiai, lenkai, rūsai, paskutiniame laike regis net francuzai, atvažiuoja vasaros laike į Lietuva, kad tyrinėti mūsų kalbą ir mūsų senovę, ir neišpasakytai džiaugiasi, jei gauna užsirašyti keletą lietuviškų dainų ir pasakų. Jų akyse daina arba pasaka turi juo didesnę vertę, juo labjaus yra surašyta pagal mūsų kaimiečių ištariimą. Čion matote lengvumą! Tą, ką šitame dalyke padaro didžiausi mokslinčiai, gali nuveikti kiekvienas lietuvis, mokąs nors šiek-tiek rašyti. Didelio galvos laužymo renkant dainas ir pasakas nereikia, rašyk žodis į žodį, litera į literą

*) Pravardės reikia rinkti tokia būda: tokioj parapijoje, tokiam kaimė yra sekancios pravardės . . . reikia surašyti tas tik pravardes, kurias tikrai žinai, kaip žmonės ištaria. Ant abejo tokiuose darbuose niekados nereikia nieko rašyti. Teippat reikia rinkti ir vardus sodžių arba kaimų: tokioj parapijoje, tokioj volostij arba gmine yra sekanti kaimai, tokioj vėl, sekanti . . . reikia surašyti visus grynais lietuviškais vardais. Tik turėdami tikrus kaimų vardus, mes galėsime priderančiai sutaisyti Lietuvos Mapas, be to, ne. Pravardės vėl yra reikalingos tyrinėtojams mūsų istorijos ir mūsų kalbos. Daugelį grynai lietuviškų žodžių, kalboje jau nevartojamų, galima da atrasti lietuviškose pravardėse. Aš rengiu žodynėlį lietuviškų pravardžių, lygšiol pravardes esu rinkęs vien nuo Amerikos lietuvių. Malonėčiau, kad ir Europos lietuviai tame darbe mane sušelpų. Tik atmintkite, rašant pravardes reikia neatbūtinai pažymėti kaimą ir parapiją, kurioj pravardė randasi.

vien tai, ką tau dainininkas arba pasakotojas diktuoja, nieko nepridėk ir nieko neatimk. Keli dainų rinkėjai, prisiųsdami man dainas, padėjo šitokius patėmijimus: „dainos, sako, nebuvo gana gražios, tai mes jas keliose vietose permainėme“. Tuomi pagadino viską. Tokios pertaisytos dainos niekam netinka. Jas galima mest į pečių. Taisyti nereikia dainoje net tokias vietas, kurias rinkėjui arba rašytojui dainos rodytusi klaidingomis. Savo patėmijimus užrašytojas gali pažymėti gale dainos arba šale užrašytų eilučių, bet niekadas neprivalo pagal savo nuomonę mainyti dainos turinį arba žodžius, arba žodžių užbaigimus. Šituos dalykus visi dainų ir pasakų rinkėjai privalo gerai įsitėmyti.

Ištiesų, kad lietuviai suprastų, kaip dideli dvasiški turtai randasi mūsų dainose ir pasakose, labjaus apie jų surinkimą rūpintusi. Pasakos, o ypatingai dainos, tai yra brangus turtas mūsų literaturoj. Gražiausios, jausmingiausios eilės, sudėtos, sustatytos, jau tarpe žmonių prasiplatinę, tik da ne visos surašytos, ne visos atspaudintos. Sustatė dainas lietuviškoji tauta amžiais ir užlaikė jas iki mūsų dienų, kad mes, surinkę jas, tautos turtu gėrėtumėsi. Ne mes vieni, gėrėjosi ir gėrisi poezija mūsų dainų didžiausi pasaulėje poetai. Skaityk apie tai straipsnį pono Šamogėtos, patilpusį 3 numeryje „Žinyčios“. Goethe, Lessing, Herder augštai pastatė poetiškumą mūsų dainų, jomis net savo raštuose bandė pasinaudoti. Christianas Bartsch vokiškoje prakalboj prie knygos „Dainų Balsai“ rašo apie lietuviškas dainas teip: „toki, girdi, prakilnumą ir jausmą, kokis randasi paprastoje lietuviškoje dainų poezijoje, vokiškoj literaturoj galime atitikti labai retai, kiba, sako, vien Heine's parašytoj „Knygoje Dainų“, nekuriuose giesmaitėse iš jaunų dienų Goethe's, Klaus'o Groth'o „Quickborn'e“ ir gal keliose senoviškose vokiškose dainose“. Lenkai giriasi prieš mus savo prakilnesne literatura. Teisybė, naujasnoji jų literatura yra daug turtingesnė už mūsų. Bet senoviškomis dainomis, senoviška poezija, jie jokiu būdu negali su mumis sulygti. Kada mes surinksime visas savo dainas, iš teisybės, pasirodys, kad senoviškoj lyriškoj poezijoje, kuri reikalauja

daugiausiai jausmo ir prakilnumo, turi daugiausiai jausmo ir prakilnumo, turi daugiausiai poezijos, su lietuviais nesulygs jokia tauta. Lenkų dainiai, kaip va, Mickevyčia, Kondratavyczia, Kraševskis ir kiti lenkiškąją poeziją iš didelės dalies parėmė ant mūsų padavimų ir mūsų dainų. Gražiausios jų eilės, kartais, yra grynais vertimais į lenkišką kalbą lietuviškų dainų, ką galime matyti Mickevyčiaus „Dieduose“ arba, pavyzdžiui, Kondratavyciaus žinomoj dainelėj „Po nad lasy, po nad góry, na dolinic siola,“ ir kitose. Turėdami gerą pamatą senoviškose mūsų dainose pradėję kartą dirbti, mes, lietuviai, greit ir naujasnėj, rašytoj literaturoj išsikelsime. Bet ėmesi prie darbo dėl pakėlimo mūsų naujos literatūros, pirm visko privalome sužinoti, surašyti, ką nuo senovės turime, tuom labjau, kad savo naujojoj poezijoje gal negreit pasigirsime prieš pasaulę tokiomis perlomis, kokiomis yra mūsų dainos. Supraskite dabartes, broliai lietuviai: jeigu mūsų senovės dainos yra teip dideliai branginamos moksle ir poezijoje, tai būtų nusidėjimas, jeigu mes jas lengvai galint, visas nesurinktume. Kaip man rodosi, jei išnyktų viena vienatinė dainelė neužrašyta, ir tai jau būtų didelė gaisitis mūsų literaturai.

Čę turiu užtėmyti dainų rinkėjams dar vieną dalyką. Visados reikia užrašyti vardą dainininko arba dainininkės ir pažymėti, iš kokio kaimo, ir iš kokios parakvijos dainininkas paeina. Paskiaus rinkėjas turi pasirašyti. Be minėtų parašų kiekvienos dainos vertė mažėja. Kartais gražiausią dainą negalima į rankių dėti vien dėlto, kad nežinia iš kur ji paimta. Tame jug gali būti garbė dainininkui ir rinkėjui, kad jų vardai tilps užrašyti lietuviškųjų dainų išdavimuose. Nevienas rašėjas malonėtų, kad jo vardas užsiliktų raštuose ant ilgiausių laikų, bet retas to sulaukia. Reikia būt gabiu ir darbščiu rašėju, kad, daleiskime, jo vardą žmonės minėtų per du, tris šimtus metų. O dainininkų lietuviškų ir dainų rinkėjų vardai užsiliks ant visados, kol gyvuos pasaulinė literatura. Kiek būs kada originališkų mūsų dainų išdavimų arba vertimų į kitas kalbas (daugelis lietuviškų dainų jau yra verstų į vokišką, lenkišką, rusišką ir prancuzišką kalbą),

tiek kartų visuose išdavimuose ir vertimuose, prie kiekvienos dainos būs pažymėtas vardas to, kurs tą dainą dėl atspaudinimo padainavo ir to, kurs jų iš prastūnėlių lūpų pirmas surašė.

Daugiausiai lyg šiolaik turime surinkta dainų iš po-Nemunio ir iš Prūsų Lietuvos. Iš gilios Žemaitijos, iš Dzukų ir iš rytinės Lietuvos dainų yra mažai rinkta. Būtų malonu, kad panešios draugystės, kaip „Bendrovė Žvaigždės“ tvertūsi visuose Lietuvos kraštuose, o ypatingai Dzukijoje, rytinėje Lietuvos ir Žemaičiuose. Aš tokias draugystes kiek įmanydamas šelpsiu, su šiuom laiškų siunčiu į „Tėvynės Sargo“ redystę dėl „Žvaigždės“ 10 rublių pinigais ir sekančias Amerikoj išduotas knygas: Budas senovės Lietuvninkų, Istorija Katalikų Bažnyčios, Istorija Lietuvos, Medega Daukanto Biografijai, Prosaški Raštai kun. Burbos, Lietuviški Dainiai pradžioj XIX šimtmečio, Sudna Diena, Gudai ir Lietuviai, ir kelias kitas. Malonėčiau, kad pinigiską mano dovaną bendrovė sunaudotų kaipo premiją dėl lietuviškų dainų rinkėjų, bet, pagal savo numanymą, gali juos sunaudoti ir ant kitokių tautiškų arba bendrovės reikalų.

Kun. J. Žilinskas.

Kur Ivinskio Kalendoriai?

Rinkdamas lietuviškas dainas, ir po dainų, rengdamas išleidimą visų mūsų poetiškų, eilėmis rašytų ir iki pabaigai XIX šimtmečio išleistų veikalėlių, turiu pirm visko turėti šias seniaus išleistas lietuviškas knygas: **L. Ivinskio Kalendorius, kurie pradėjo išeidinėti bene 1847 metuose.** (iš tų turiu vienų Kalendorių ant 1861 m.), teipgi malonėčiau kur nors gauti Želvovyčiaus parašytą eilėmis Istoriją Senojo Testamento ir Drazdauckio senąją (t. y. pirmąją) laidą šventų ir svietišku giesmių, Daukanto Žemaičių Dainas, spaudintas Petropilėj 1846 m., ir Stankevyčiaus Dainas, spaudintas Vilniuje 1829 m. Už dyką nenoriu, kiek reikės užmokėsiu. Pinigus prisiūsiu arba į vieną iš rėdysčių lietuviškų Prūsuoje laikraščių arba tiesios į namus.

Teipgi minėtas knygas prašau išsiųsti arba tiesiog ant mano vardo, arba, daleiskime, į „Tėvynės Sargo“ redystę. Pasitikiu, kad velijanti labo savo tėvynei lietuviai pagelbės man kaip nors paminėtas knygas surasti.

Kun. J. Žilinskas.

Atsakymai.

P. J. Gedminui. Eilės į spaudą netinka. Už šaip, jau žinias labai ačiu.

P. Sveteliui. Teip, užgyvus svetimtikius galima ir reikia melstis; už numirusius užginta ir senso nėra, nes jie nepripažįsta čysčiaus. Teip aiškaus aprašymo atsitikimo negalime padaryti: perdaug suerzintų.

P. Galvočiui. Ačiu! „Žekelį“ pasiuntėme dainų ir giesmių rinkikui.

P. Bevardžiui, autoriui dramos „Laimė iš svetur“. „Lietuva“ Nė 10 rašo, būk kopiją jūsų veikalo kaž kas išvogęs ir mums pristatęs, nors tas pats veikalas buvęs pristatytas į konkursinę komisiją po tikru vardu: „Gaila žento, gaila ir varškės“. To mės nežinome, ar vagičnai, ar su Jūsų žinia pateko į p. Lapino rankas. Vogti bet-gi neturime nė noro, nė reikalo: raštų mums nėkadods netrūko. Vardą tai tikrai redakcija sauvalingai permainė, pripažindama, juog antrašas: Gaila žento, gaila ir varškės nėkaip nerišasi su turiniu. Apie tai buvo pasakyta. Tikimės tuo nepagadinę veikalo. Kodėl patsai nereklamuoji? Mės Jūsų nepažįstame.

Apgarsinimai.

„T. Sargo“ Redakcijoje galima gauti:

1. **Vaišganto:** „Vaizdeliai“, 60 p., perspauzdinti iš „Tėvynės Sargo“ ir „Varpo“. **Prekė: 10 fen.**

Turinys:

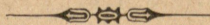
1. **Nepadėjus** — nēr ko kasti. Dvidalė komedija.
2. **Negryna sąžinė.** Monologas.
3. **Dėdė Lapę nušovė.** Alegoriška pasaka.
4. Judas - Išdavėjas.
5. Pasaka apie Saulytę
6. Šventdienį karčiamoje.
7. Žydų aimana dėl monopolio.
8. Būk palaiminta!

2. „Žinyčia,“ № 4 ir 5.

Turinys, kaip visados, apstus ir įvairus.

Atsakomasis Redaktorius: J. Lapinas.
Jam reikia siųsti spauzdinius, rankraščius ir pinigus.

Spauzdinta pas J. Šenkę.

Koks tai paukštis „kun.“ V. Dembskis?

I.

Tarp Amerikos lietuvių, jau beveik nuo dvidešimties metų, atsirado burelis vyrų labai ypatingo būdo, pranašaujantių lietuviams begalinę laimę ateitėje, jei tik neklausys kunigų, neis į bažnyčią, neims į rankas dvasiškų knygelių ir neskaitys kunigų išleidžiamųjų laikraščių. Tie keisti žmonės patį save praminė „laisvamaniais“ arba „valnamaniais“. Tūli mūsų prasčiokai vadina juos iš lenkiško „pastimpavais“ lietuviais, o nekurie drąsesni laikraščiai apšaukė juos „velniamaniais“ ir net stačiai „bedieviais“. Męs to nedarysime. Nevadinsime čę jų bedieviais, viena, dėlto, kad tai jiems smarkiai nepatinka, o antra, dėlto, kad tai suvis netiesa. Bedieviu vadiname tą, kurs jokio Dievo nepripažįsta. Na, o mūsų broliai „laisvamaniai“ netokie. Jie tiesa, vieną tikrą krikščionišką Dievą niekina ir atmeta, ale užtai turi net dvi saviški dievaiti: viena vadinasi **Mokslo ličina**, o antra **kunigų neapykanta**. Ne bedieviais tat reikėtų jie vadinti, bet tikriaus dvideiviais. Bet ne apie pravardžiavimą męs čę norime šnekėti, tik apie toli svarbesnį klausimą. Eikim' tat toliaus.

Iki paskutinių laikų paminėti „pastimpavi“ lietuviai, nors garbino karštai savo dvi dievaiti, bet neturėjo savojo kunigo. Dabar gi jau ir tam tikro kunigo susilaukė. Jis vadinasi **V. Dembskis**. Vyskupų ir popiežių tame naujame tikėjime dar nėra. Ale tai niekis. Kun. V. Dembskis, tariamės, susipras, juog su tokia pat tiesa gal apšaukt

save laisvamųjų vyskupu ir popiežių, kaip dabar yra jų kunigu. Nieks jam to negal užginti. — Po teisybei, kun. Dembskis jau ir dabar pildo priedermes laisvamųjų popiežiaus, nes skelbia naujus dogmatus, kaip antai: apie paėjimą žmogaus nuo beždžionkų, ir prašalinę Dievą ir velnią iš šio svieto, siekiasi judviejų vieton savo asaba pastatyti ir tokiu būdu tapti jų ipėdiniu ant žemės.

Žinoma, prašalinę Dievą, kun. Dembskis negalėjo neprašalinti katalikų Bažnyčios ir Rymo popiežiaus. Mat, katalikų Bažnyčia ir Rymo popiežius vedė žmones ant blogo ir į tamsą; na, o jis, kun. Dembskis, nori vesti visą svieta į laimės ir šviesos karalystę. Rymo popežius klaidžiojo, nežinojo ar, rasit, nenorėjo parodyti kelio į tą palaimintą ateitį; jis gi, kun. Dembskis, kaipo laisvamųjų popiežius, turis neriklumo dovaną, negal nei pats nėkuomet paklysti, nei kitus suklaidinti; jis žino gerai, ko žmonijai reikia ir kaip tuos reikalus užganėdinti. Nedyvai tat', juog lietuviai laisvamaniai itikėjo į kun. Dembskį, kaipo į savąjį Mesiją, pranašą ir popiežių. Na, tegu sau sveiki juo džiaugiasi. Męs velyk pažiūrėkim arčiaus, koks tai paukštis tas kun. Dembskis, iš kurs jis iškilo ir kame nutupė.

II.

Nekurie garsingi žmonės, kaip antai šv. Augustinas, Tolstoj'us ir kiti, nors buvo augšto proto, turėjo vienok vieną silpnybę — jie nesidrovėjo teisingai aprašyti visą savo gyvenimą. Iš tų jų raštų męs dabar žinome, kur jie gimė, kokių tėvų vaikai buvo, ką veikė kūdikystėje, į kokius paklydimus buvo ipuolę jaunystėje, kaip paskui siekėsi pasitaisyti ir tt. Kun. V. Dembskis, kaipo iš visųusių didvyris, neturi ir tos silpnybėlės. Jis, kurs teip daug prirašė apie tai iš ko kyla melai, nepasirupino paduoti tikras žinias apie tai, iš kur jis pats yra kilęs. Bet su didvyriais ką bepadarysi? Jiems tylint apie save, tyrinėtojas pats tur sujieškoti žinias apie jų kilimą. Gerai vis tai žinodami, puolėme tat jieškoti tų žinių. Klausinėjome senų žmonių, ypač senų kunigų, kurie dar siek-tiek atmena kun. Dembskį. Tokiu būdu sulasę keletą

žinelių, paduodame čę jas mūšų skaitytojams ant išgany-
tingos naudos, o kun. Dembskiui ant didesnės garbės.

*

Ar girdėjote skaitytojai ką nors apie Makalo Pranę?
Ne? Na, ir męs teippat, Mat,

Kame ji gimė, keno buvo vaiku,
Visos tos žinios pragaišo su laiku, —
Liko tik vardas, ką žmonės pramanė —
Makalo Pranė . . .

Teip maždaug yra ir su kun. Dembskiu. Gerai žinome, juog jis ne iš kelmo išspirtas tapo. Bet tikresnes žinias apie savo tėvus, rasit, jis pats kadanors paduos, kaip padavė žinią apie savo prosenius — beždžionkas. Vienas senas kunigas tvirtino, būk tėvai kun. Dembskio buvę prasti ūkininkai, nebajorai. — Kame jis ant savo nelaimės išmoko skaityti ir rašyti, irgi nėra žinios. Paaugęs, sakosi, buvęs Šiaulių gimnazijoje. Ar pabaigė ten pirmą kliasą, sunku įspėti. Tiek tik težinome, juog ten bebūdamas, gavo nuo kapeliono penkis bizūnus. Nors už tai baisiai buvo įpykęs ant „praskutgalvio“ kapeliono, tečiaus pats panorėjo tapti praskustgalviu ir pastojo į Varnių seminariją. Varniuose tuomet viešpatavo lenkiška dvasė su lenkišku patrijotizmu. Kun. Dembskis, matyt, pavirto čę į raudoniausį lenkomaną. Atbudavojime Lenkijos matė siekį savo gyvenimo. Todėl kunigu tapęs vos tik prasidėjo lenkmetis, tuojaus susidėjo su lenkais ir metęs kunigiškus rūbus, apsišarvojęs, tarsi koks apicierius, išėjo į girią kariauti „za ojczyznę“. Dasižinojęs, kad Varniuose nėra nei vieno maskolio, išigrovė drąsiai su savo šajka į miestelį ir norėdamas parodyt save didžiu karžygiu, pakorė Varnių klučvaitą, kataliką, suvis nekaltą žmogelį, nedavęs anam nei išsispavėdoti. Paskui įsilaužęs bažnyčion, ginkluotas įlipo į sakyklą ir didžiu klyksmu ragino Varnių bobas davatkas į maištą. Bet tos iš viso pamokslo tiek tik tesuprato, juog maišto nēr' ko bedaryti, nes jis jau nedaromas pasidarė — kunigėlio galvoje . . . Mat, sako, nabagas nežino né pats, ką zaunija. Tuotarpu pajuto maskoliai, kas darosi Varniuose. Išsiuntė pulkelį

savo kareivių. Mūsų didvyris, nebijęs nei Dievo, nei velnio, išgirdęs apie maskolius, didei pabugo ir netik iš Varnių, bet ir iš Lietuvos pabėgo, pertraukęs slapta per rubežią. Draug su kitais lenkais-maištininkais jieškojo prieglaudos Parižiuje. Čę gavo pažinti šunį ponios Delahey, vardu „Miro, kurs pasirodė daug mielaširdingesniu už jį, kun. Dembskį. Nes kun. Dembskis nužūdė Varniuose nekaltą žmogų, o ans šuva „Miro“ šelpė kitą šunį, susirgusį ir visų apleistą. Teip tai mielaširdingas Dievas per minėtąjį šunį davė kun. Dembskiui lekciją mielaširdystės ir meilės artimo. Ale kaip daug kitų lekcijų, teip ir tos, kun. Dembskis nesuprato ir nei išmintingesniu, nei doresniu nepasidarė.

III.

Pagal Bažnyčios įstatymus nei pats budelis, nei jo vaikai negal būti priimti į kunigystės stoną, kadangi kunigas tur būt' visų gerbiamas, o budelis yra visų niekinamas. Nors ans pats būtų ir doras žmogus, nors ans kerta galvas vien tik tikriems nusidėjėliams ir daro tai ne iš savo noro, bet tam tikrai valdžiai liepiant, tečiaus kiekvienas nuo budelio šalinasi, neucri jam rankos paduoti, vien tik dėlto, kad ans — budelis. Jei teip Bažnyčia elgiasi su šepjau budeliais, tai ką jau besakyti apie tikrus žmogžūdžius, iš geros valios nekaltam žmogui gyvastį atėmusius? Tokiems žmogžūdziams, kaip kunigas Dembskis, Bažnyčia ant visados užgina pildymą kunigiškų priedermių. Žmogus, turis nors krislelį sąžinės, tokiam padėjime esąs, rasit, būtų nusižeminęs, daręs pakūtą iki smerčiui už papildytą žmogžūdybę. Kun. Dembskis apsiėjo suvis kitoniskai. Reikalavimas pakūtos už papildytą žmogžūdybę, pasirodė jam vaikišku, nebrendusiu reikalavimu. Todėl pradėjo jis jieškoti sau kitos labjaus subrendusios bažnyčios, kuri už žmogžūdybės grieką jokios pakūtos nereikalautų ir ne draustų pildyti kunigiškas priedermes. Todėl 1871 metuose atsiradus atskalai teip vadinamųjų „senkatalikų“, iš kataliko tapo senkatalikystės pasekėju. Bet kadangi ir senkatalikai

reikalauja tikėjimo į Viešpatį Dievą, Sutvertoją dangaus ir žemės ir į Jėzų Kristų, Sunų Jo vienaitį ir godoją Šventraščių, kaipo Dievo žodį, tatai kun. Demskiui trumpame laike senkatalikystė ir gi pasirodė esanti per siaura ir per daug atžagareivė. „Jeigu jau apsieinu be popiežiaus, tai galėsiu apsieiti ir be senkatalikiškojo vyskupo Reinkens'o, — tarė sau kun. Dembskis. Su ta mislimi iškeliavo Amerikon jieškotų didesnės laisvės. Čion atvykęs, išpradžią nekuri laiką dangstėsi dar nusenėjusiais senkatalikystės rūbais, norėjo net tapti senkatalikų vyskupu, bet dvasėje buvo jau grynu „laisvamaniu“, nepripažįstančiu daugiaus nieko, apart materijos ir jos pajiegu. Galūtinai prisipažino atvirai prie to „naujausiojo savo tikėjimo“, ir dabar, kaip žinome, viešai apaštalauja tarp Amerikos lietuvių, siekdamasi, kaip įmanydamas, įsiulyti jiems tą trečiąją ar ketvirtąją iš eilios savo „Credo“.

IV.

Ar gal būt žmogus nedoresnis už Judošių? Daugumas atsakys, juog ne. Ir mums teip seniaus rodėsi. Bet dabar rašant apie kun. Dembskį, savaimi užėjo mislis, beneskriaudžiame tik mės Judošių, vadindami jį visų nedoriausiu žmogumi. Nes kartas pasitaiko žmonės daug piktesni už Judošių. Nejieskodami toli tam tikrų paveikslų — palyginkime čę pasielgimus Judošiaus ir kun. Dembskio. Judošius prisidėjo prie žmogžūdytės Išganytojo. Kunigas Dembskis stačiai papildė grieką žmogžūdytės. Judošius pats nedrišo nužūdyti Jėzų, jisai tiktai išdavė žydams, ir tai švelniai, per pabučiavimą. Kun. Dembskis pasirodė daug drąsesniu; jisai barbarišku būdu, be sūdo, pakorė Varniuose nekaltą kliučvaitą. Judošius, nors bjauriai apsiėjo su savo Mokytoju, bet vis gi turėdamas jautrią širdį, gailėjosi, teip sunkų nusidėjimą papildęs — ir iš gailėsčio nusiminęs pasikorė. Kun. Dembskis, pasirodė mažiaus turįs meilės artimo ir širdies jautrumo netik už šunį ponios Delahey, bet ir už patį Judošių; nes nesigailėjo žmogžūdytę papildęs ir nemislijo apie pakūtą už

teip didį grieką, netik pats nepasikorė, kaip Judošius, bet, anaipiol, gailėjosi ir gailisi, juog nepakorė mūsų didvyrio Valančiaus. Judošius pasikoręs nieko pikto daugiau nebedarė. Kun. Dembskis, kad galėtų, dar šendien visus kunigus pakartų; Judošiui nerūpėjo atimti kitiems gyvybę kūno; kun. Dembskis su noru būtų budeliu kunišku, bet negalėdamas karti kitus, siekiasi dabar tapti budeliu dvasišku, atimti gyvybę dūšioms mažutėlių, atitraukiant jas nuo Dievo. Judošius prisipažino pats esąs kaltas ir pats save pakorojo; kun. Dembskis moka tik vien kitus kaltinti, o ant savęs jokios kaltės nemato. Tokia tai doriška vertė kun. Dembskio. Navatnas daiktas: budeliui iš pašaukimo, kariančiam ar kertančiam galvas nusidėjėlių, apsūdytųjų ant smerčio tam tikro sūdo, nieks nepaduoda rankos, nei nesibičiuoliuoja su juo. Tuotarpu kunigui Dembskiui mūsų „laisvamaniai“ netik rankas spaudžia, bet dar ir pinigų duoda, kad galėtų spauzdinti savo kvailas zaunapalaikias. Matyt, pagal „laisvamanių“ evangeliją, kun. Dembskiui vien dėlto teip daug yra atleidžiama, kad teip daug Dievo neapkenčia.

Ale čę, rasit, atsilieps koks laisvamanis — „męs dėlto godojami kun. Demskį, kad ans myli lietuvystę ir dėl jos darbuojas“. Pažiūrėkime gi, ar teip yra ištikrųjų.

Kun. Dembskis gimė, tiesa, lietuviškoje šeimynoje. Mokinosi Zemaičių Seminarijoje, Varniuose. Ten bebūdamas girdėjo, rasit, nesykį Valančių ir Daukantą šnekant apie lietuviškus dalykus. Bet tos šnekos, kaip matos, jokio nepadarė įspūdžio ant kun. Dembskio. Jis daugiaus mėgo lenkiškas svajones, negu sunkų triusą ant lietuvištos ploto. Ir dėlto lenkmošiul kilus, vietoj persėrgėti žmones, kad neitų į kvailą maištą, jis pats, kunigas, pirmutinis išbėgo į mišką grūmtis „za ojczyznę“. Išbėgęs paskui į užrubežį ir turėdamas, daug laiko but galėjęs daug padaryti dėl lietuvištos, jei būtų ją tikrai mylėjęs. Bet jam galvoj' tuomet ginčai su Bažnyčia, platinimas senkatalikystės, o ne lietuvištos. Ant galo, atvykęs Amerikon, jei priešliejo prie mūsų „laisvamanių“, tai vien dėlto, kad kitų tautų laisvamaniai tokį tamsuolį ir žmogų be jokių doriškų principų, kaip kun. Dembskis, nenorėjo

priimti. Pristodamas prie lietuvių laisvamanų kun. Dembskis padarė tai ne iš meilės lietuviams, kurios, pas jį niekad nebuvo, bet stačiai iš apokavimo. Mat, jis numanė, kad pagarsėti tarp lenkų savo bedieviškumu, vis gi reikia šio tokio mokslo, negalima ten teip atvirai pažeisti tiesą, kaip dabar kun. Dembskis kad daro. Su lietuviais laisvamaniais jam pasirodė darbas būsiąs kur-kas lengvesnis. Jie apimti neapykanta kunigijos, netik kožną melagystę priims už tiesą, bet dar duos ir pinigų toms melagystėms į svieta paleisti. Ir ištikro neapsigavo; jo apokavimas išsipildė. Pas lietuvius laisvamanus rado ir godonę, ir pinigus. Ko-gi daugiau bereikia? Juog ten visa lietuvių tauta veizės ant jo, kun. Dembskio, kaip ant išgamos, jam tai nerūpi. Kam jam lietuvių meilė? Jis gyvuoja vien tik neapykanta. Lietuviai nelaisvamaniai, dėl jo — tai paikšū banda. Ką jie myli, tai jis, kun. Dembskis, iš visos širdies neapkenčia. Ką jie laiko, kaip brangiausį daiktą, ant ko remia pačią lietuvių tautą, tai jis, kun. Dembskis, vis tai po kojų mina. Lietuviai myli katalikų bažnyčią. Jisai jos išsižadėjo ir ir apjauja ant jos. Lietuviai godoja kunigus, jisai visus juos iškartų, kad galėtų. Lietuviai garbina Dievą, Išganytoją, Motiną Dievo. Jisai vis tai atmeta, kaip melus, kunigų išrastus, darbininkams vargšams apgauti... — Ne mylėtojas tad lietuviams yra kun. Dembskis, bet visūdidžiausias jos priešas. Kaip per lenkmetį paikino žemaičius, veddamas juos į girę, teip dabar dar labjau nori apkvaikinti nuodais savo bedieviškumą. Kaip tuokart pražūdė nevieną žemaitį dėl savo išsvajotos lenkiškos „ojczyznos“, teip dabar nor pražūdyti maž teišmanančius Amerikos lietuvius, apaštalaudamas dėl terptautiškos bedieviškumo. Trumpai sakant — yra tai ištvirkęs ir išgveręs senas žmogžūdis, apsilkęs tik lietuviams rūbu, kad lengviau galėtų paikinti lengvatikius prasčiokėlius - lietuvius.

Šeipjau kiekvieną atvirą laisvamanį, nustojusį tikėjimo, bet neištvirkusį doriškai, mylintį tiesą ir jieskantį jos, mes godojame. Jeigu toksai laisvamanis turi šiek-tiek mokslo ir proto, galima su juo vesti žmonišką ginčą ir kartais net tokį laisvamanį pertikrinti; ir kuo karščiau

toks laisvamanis jieško mokslisų davadų (savo bedievystei paremti, tuo greičiaus randa Dievą. Bet bėda, gyva bėda, su laisvamaniais tamsuoliais, o ypač su doriškai ištvirkusiais ir per tai užkietėjusiais ir užšalusiais, kurie vietoj' davadų mokslisų kovoja vien begėdiškais melais ir tuščiais blazgatijimais, ir kuriems nei mokslas, nei tiesa visai nerūpi; — su tokiais mokslisų ginčas visai negalimas. Nes kaip sako lotiniška patarlė: **plus potest unus stultus negare, quam centum philosophi probare.** Ir ištikrų, kaip čė vesti rimtą ginčą su tokiu laisvamaniu, kaip kun. Dembskis, kurs viską atmeta — ir Dievą! ir sutvėrimą, ir Bažnyčią, ir Išganytoją, ir Šventraštį, ir padavimą, ir teologiją, ir filozofiją, ir pagaliaus visus savo priešus nori pakarti, kaip pakorė Varnių kliūvaitą. Apie tokius laisvamanus, tikrus Makalo Pranės brolius, galima tik pasakyti: Viešpatie, atleisk jiems, nes jau visai apjako ir nebežino, ką zauniją!

A. J.

Asilas ir Vagių.

La Fontaine'o sakmė.

Tiesa, seniai ištirta: kur tik du kovoja,
Trečias kad prisiterpia, pasinaudoja.

Du vagiu išvieno savo darbą varė.
Kartą naktį išėjo, medžiot susitarę.
Rado Asilą, paėmė, ginčas bet pakilo,
Kaip juo pasidalyti. — Parduokiva! — Vienas prabilo.
— Ne! aš tau pamokėsiu! — atrasis atrėžė.
Žodis, kitas . . . ir špyga, ir kumštis, —
Jau draugužiai ne ant juoko ėmė drumstis
Ir tuojaus kits kito už plaukų nusitvėrė.
Pešas, baras, kupstuoja, rodos, lyg pasiuto
Ir per triukšmą, kaip trečias prėjo, nepajuto.
Rades gyvulį vieną, prikerptą tankoje,
Tuodviem galvas akėjant, apžergęs, nujojo.

Margalis.

Kokią priedermę latuvių¹⁾ tauta išpildė politiškoje istorijoje?

Latviškai parašė Prof. E. Zemmer, liet. sutaisė K. Selis.

Norint patirti priešistorišką latuvių tautos gyvenimą, turime pirmiausiai pasinaudoti žiniomis, suteiktomis foinikų, graikų ir rymiečių kurie tarp kitų aprašomų tautų, nekartą primena ir latuvius, įvairiai juos pravardžiuodami.

Graikų raštininkas ir vaisbius Pyteas latuvius vadina „gudais“ (Guthoni, 4 amž. prieš Chr.),²⁾ o rymiečių raštininkas Tacitas (I amž. po Chr.) „estais“.³⁾

Paskesniuose laikuose gudai arba estai išsiskaido į kelias atskiras gimines. Viduramžių laikuose Baltijos pakraščiuose randame, tarp Vislos, Nemuno ir Rusnės upių parūsius (borussi), šiaurus Rusnės į šiaur-rytus rūsus (rossi), toliaus į rytus, dabartinėje Kauno gub. vakarinėje dalyje — žemuosius lietuvius; dabartinėje Volinijos, Gardino, Suvalkų ir Lomžos gubernijose — getvingus (ятвяги), dabartinėje Vilniaus, Minsko ir rytų krašte Kauno, Gardino, Volinijos ir Vitebsko gub. — augštuosius lietuvius; Kuršė — ventus, žemgalius, sėlius (salius = salų gyventojus); Vitebsko gub. vakarinėje dalyje ir Vidžemės (Lifl. gub.) pietų-rytinėje dalyje — latgalius arba latvius. Idant gautume atsakymą ant klausimo, kaip seniai latuviai apgyvenę

1) Lietuvius, latvius, senovės parūsius, rūsus, getvingus ir kitas gimines priimta vadinti **latuvių tauta** (H. Wissendorff. Žinias par Lataviešu ticibu. Jelgava 1893 psl. 5).

2) Ptolemaius (II amž. prieš Chr.) latuvių tautos gimines vadina *Γύδωνες, Γαλίνδαι, Σουδινολ, Παγνρῆται* (III lib. Scap) = Gudai palei Vislos upę), nuo jų į rytus Galindai ir Sudinai (žinomos Rūsijos srytys Kryžeivių laikuose), nuo jų į rytus Pagiritai (girių gyventojai, Poliesjė).

3) Tacito „estai“ žinomi jau buvo 320 m. prieš Chr. Pytejui po vardu Oistai. Estus mini ir viduramžinių laikų raštininkai ir metrašiai, k. a. Jornandes († 552 m. po Chr.) aesti, Cassiodorus († 562 m. po Chr.) haesti, Einhard (800 m. po Chr.) aisti, Vulfstan (890 m. po Chr.) esti. Visi šitie raštininkai suprato žmones gyvenančius į rytus (rytai vok-est). Mokslo vyrai šitus estus priskaito prie latuvių tautos (Mierzyński, Basanavičius ir k.)

yra minėtuosius žemės kraštus ir iš kur jie atėję, turime mintimis grįžti į žilą senovę.

Kokius 2000 metų prieš Chr. Europą apgyveno nekurius azijų tautos šakas. Azijų tėvynės jieško Vidurinėje Azijoje. Laikui bėgant azijai išsiskaido į kelias šakas. Viena gana didelė azijų šaka apsistoja Persijoje, kur įkuria garsią persų viešpatystę ir ypatingą Saratušto tikėjimą. Antra azijų šaka apie 1500 m. prieš Chr. pradeda laužtis į Indiją, kur ilgainiui, pergalėje senuosius Indijos gyventojus, įkuria daugybę aziškų viešpatysčių ir brahmanišką religiją. Su Indijos pirmaisiais gyventojais (dravida) azijai nesusimaišo, kam neduoda nusitikti išsidalijimas į keturias apribotas luomas (kastas). Prie pirmųjų augštesniųjų luomų, kunigų ir kareivių, teprigulėjo azijai, jiems buvo užginta turėti šeiminiškus ryšius su žemesnioms luomomis, prie kurių prigulėjo senieji Indijos gyventojai, paskutiniems pavesti buvo amatai, vaisba ir žemdirbystė. Senovės azijai Indijoje užlaikė grynai visas savo tautos ypatybes, papročius ir senąją kalbą. Azijai Indiją valdė daugiau negu 2000 m., t. y. iki kol 15 amž. po Chr. neužpuolė jų totoriai, kurie ir valdė ją iki 19 amž. po Chr. Šiame laike senovės azijai anglų pavergti.

Užmetę akis ant Europos, prieš 2000 m. Christui dar negimus, randame sekančias azijų tautos šakas: greikus Palkanų pusiausalyje, italus (paskiaus romėnus) Italijoje, keltus Ispanijoje, Francijoje ir Britanijoje, germanus tarp Reino ir Elbos upių, teipogi dabartinėje Danijoje ir Skandinavijoje, slavus šiaurės Elbos, dabartinėje Prūsijoje, Saksonijoje, Bohemijoje, Moravijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, net iki Adrijos jūriai. Toliaus į rytus gyvena latuvių tauta (hirai, hemliai, gudai, estai) ir už jų, į šiaurę-rytus, neaziškosios suomių tautos. Iš kultūriškų senovės tautų minė skytus ir sarmatus, gyvenusius dabartinėje Rūsijoje, vienu priskaitomis prie latuviškų, kitų prie suomiškų tautų. Teip tad regime, kad rolia, kurią lošė latuvių tautos istorijoje, prasideda gana žiloje senovėje. Amazonės arba raitosios mergos, dažnai plėšusios

graikų žemę, priskaitomos prie senųjų latuvių ir suomų tautų. Suomų tautos pirmiaus lietuvių, paskiaus slavų palieka atstumtos nuo pietų-vakarų į šiaur-rytus. Teip ilgainiui latuvių ir slavų tautos užima didesnę šendienykštės Rūsijos dalį. Latviai, atvykę į Kuršą ir Vidžemę, nustuma prie suomų tautų priskaitomus kuršius ir lybus į pajurę, kur jie ilgainių išvirsta į latvius.

Nekurie istorikai ir kalbų žinovai latvius priskaito prie slavų tautos. Eichhof lietuvius vadina central-slavais, nuo kurių, pagal jį, visi kiti atsiskyrę. Pagal Eichhofą lietuvių ir latvių kalba esanti gryniausi, neturinti nekokių svetimų gaivalų savo kalboje, kilusi stačiai iš pačios azijų kalbos, nuo kurios visos indo-europiškos šnekos paeina.

Kiti sako, latviai negalia būti priskaityti prie slavų, bet esanti tai ypatinga nuo azijų atsikyrusi tauta. Pittkievič sako, lietuviai esą ypatinga gimine, kurios negalima priskaityti nė prie slavų, nė prie germanų. Šitos tautos kalba nesilyginanti nė vienai pažįstamų kalbų, tai esanti kalbų motina. Prelat, Bohuš, Grimm ir Richt randa artimą giminystę tarp lietuvių bei latvių kalbos ir herulių. Heruliai drauge su rugijais ir vandalais, priskaitomi prie latuvių tautystės. Paskutinieji (vandalai) 430 m. po Chr. įkuria, valdant karaliui Gaisareikiui (Geiserich), didelę turtingą viešpatystę šiaurinėje Afrikoje. Šita vandalų viešpatystė tveria kokiuos 100 metų ir tiktai 533 m. tampa nuteriota, graikų karaliui Justinijanui liepiant, karvedžio Belizaro, kursai paskutinįjį vandalų karalių Gelimerą pargali ir apkala.

Heruliai, drauge su turcilingais scirais ir rugijais, vedami karaliaus Odoakerio (Vadanrio) užvaldo vakarinę romėnų viešpatystę ir įkuria Italijoje stiprią viešpatystę, kurią išgriauna gotų karalius Teodorichas. Pas tą Teodorichą atsilanko estų (latuvių) pasiuntiniai.

Nebevienas istorijos tyrėjas išreiškė mintis, kad varėjai, 862 m. po Chr., vedami trijų brolių Ruriko, Sineuso ir Truvoro, pamatautotojai Rūsijos valsčių, priskaityti turią būti prie latuvių. Manoma, kad šitie „varėgai-rūsai“, nebuvo kas kiti, kaip vien rūsai, gyvenantieji tarp

parūsių ir žemaičių, kurie stokodami žemės, apleido tėvynę ir, sutūpę į laivus, iškeliavo grobio griebti į šiaur-ryčius. Šie rūsai pramena save varigais rūsais (varigs-lat. galingu, stipras; liet. varu išilaužti per nevalią) ir išsirenka vadovus Rūrukį (Rūjų rykį), seniuką ir Turvarį ir iškeliauna kryvičių kariauti. Teipogi Kijevos pamatautojai, Askoldas ir Dyras turi būti priskaityti prie latuvių, o ne skandinavų, nesa šitie kunigaikščiai meldėsi Perkūnui, o ne skandinaviečių dievui Odinui, ir pastatė Perkūnui stovylą toje pat Kijevoje. Senovės latuvių daug kas apleidžia tėvynę, viena dėlei žemės stokos, antra, nenorėdami pasiduoti senovės įstatymų reikalavimams. Pagal senovės latuvių įstatymus po tėvo galvai ūkę tepaveldėdavo jaunesnysis vaikas (sūnus ar duktė), o visi vyresniejie turėjo jaunesniamjam tarnauti. Nenorėdami klausyti įstatymų, dažnai vyresniejie broliai apleidžia tėvynę ir iškeliauna svetur jieškotų laimės.

Žiloje senovėje latuviai būs gyvenę pietų Rūsijoje iki Mėlynųjų ir Azovo jūrių.

Ablavin tvirtina, kad heruliai arba geruliai seniaus gyvenę Azovo pajūrėje. Pajūrė graikams buvo žinoma po vardu hele, iš kur, esą, ir vardas — heruliai kilęs.

Narbutas sako, juog latuvių tautos paeina nuo gelonų (pelazgų — graikų kiltis) ir budinų (skytų kiltis).

Bohuš, Hartknoch, Helmond ir Naruškievič turi herulius už lietuvius bei latvių prabočius.

Šafarik mano, kad lietuviai su latviais esą seniejie hirai, kuriuos jau mini Plinijus ir kurie vėliaus tapo heruliais praminti. Pagal Kojalovičių herulių „tėve mūsų“ esanti identiška lietuvių „tėve mūsų“.

Regėjome, kad latuvių tauta jau žiloje senovėje buvo gana galinga ir didelė ir dalyvininkavosi istoriškuose atsitikimuose. Bet kad prisiziūrime paskesniuose laikuose (X—XIII amž.) latuvių tautai, randame, kad nuo to laiko, kaip ji apsigyveno dabartinėse sienose, buvo gana rami tauta, kuri retai teuzkabindavo kaimynus, bet dažniaus gyniodavo savo tėviškę nuo neprietelių užpuldinėjimų. Turėjo latuviai susidurti su danais, žuvėdais, igauniais,

kryvičiais, totoriais, lenkais ir vokiečiais. Retkarčiais latuviai ir lietuviai kryvičiams, parūšiai lenkams ar danams donę šila, bet kas neilgai tepatenka. Getvingai ir lietuviai pasirodo, kaip paskiaus išvysime, galingiausiomis tautomis ir pildo istorijoje garbingesnę rolį, negu parūšiai ir latuviai, kurie anksčiau, negu lietuviai, tampa svetimų tautų pavergti ir praranda savo savystovystę. Parūšiai 13 amž. baigiantis tampa pavergti ir, kaip tauta, vokiečių visai išdilyti. Vokiečių ordeno (zokono) broliai (Kryževiai) įsilaužia į Parūšių žemę 1230 m. ir kariauna su jais iki 1236 m. Parūšiai drūčiai stoja už savo liuosybę ir tėvynę. Nebegalėdami parūšių karę pergalėti, kryževiai padaro su jais paliaubas ir užkviečia visus parūšių vadus į savo stiprią pilį ant pietų, keliamų, būk, sandaro padarymui. Susirinkusius parūšių karvedžius kryževiai nugirdę uždaro pilies troboje, kur juos ir sudegina. Nunovytų karvedžių sūnus kryževiai išsiuntinėja į Vokietijos mokslavietes, kad juos ten į vokiečius išverstų. Bet tas jiems nepasiseka. Karvedžių sūnus, sugrižę į tėvynę, pakelia maištą prieš kryževius. Pastariejie, neužsitikėję ir vaidus pakėlę tarp parūšių vadų, juos pergali kruvinose mušiuose, kuriuose beveik visi Parūšio kareiviai ir jų vadai vienas paskui kitą krenta. Pasilikusias parūšių moteris ir jų vaikus pavergia ir į vokiečius perdirba. Maža dalelė viršaičių ir kareivių tepasilieka gyva; jie išsidangina pas lietuvius arba ruskius, k. a. karvedis Ramonas (Romanos), kurį Moskvos caras maloniai priima, kaimais apdovanoja ir kunigaikščio tiesas duoda.

Latviai, kadais donę šilę kryvičiams ir lietuviams, gyvenę kokį laiką Kurše ir Vidžemėje ramiai, tampa kardo brolių (zokonas, apsigyvenęs Rigoja) su pagelba igaunių ir lybų pergalėti. Jau 12 amž. baigiantis latviai praranda liuosybę ir tampa paversti į zokoninkų ir kunigų vergus. Per 600 metų vergijoje praturėti latviai išgaišino daug pagirtinų ir sektinų ypatybių ir varu juos sulaiko vokiečiai nuo prisidėjimo prie kultūros pakėlimo.

Žemgaliai ir sėliai ko ne per 100 metų (iki 1290 m.) narsiai stovi už savo liuosybę. 1278 m. vokiečiai nunovija į pilį pakviestuosius žemgalių tėvunus ir karvedžius. Šali

vokiečiams nuteriojus, pakyla badas, kuris priverčia žemgalius pasiduoti vokiečiams. Sugriovus paskutiniąsias žemgalių pilies — Tervietenę ir Sudrabenę, vieni jų pasiduoda vokiečiams, kiti kartu su savo vadu Nameiziu (ar ne Namieju?) apleidžia tėvų žemę ir išsikrausto pas lietuvius, toliaus sykiu su anaisiais kariauti vokiečių.

Didesnę rolę, negu parūsusiams ir latviams, skirta buvo atlikti getvingams ir lietuviams (augštaičiams ir žemaičiams), kurie jau 1180 metuose Christui jau užgimus, susivieniję, numeta kryvičių valdžią, uždeda savo viešpatystę, į didžiuosius kunigaikščius iškelia Ringvaldį. Mongolus, arba totorius, užėmusius jau Rūsijos žemes, lietuviai 1225 m. atmuša nuo savo sienų. Mindaugui (1235—1261), Gėdiminui (1515—1340). Algirdui, Kęstučiui ir Vytautui (1392—1430) valdant, lietuvių viešpatystė be perstogės plečiasi. Pasekmingai kariauna lietuviai su maskoliais, totoriais, lenkais ir vokiečiais, daug anų žemių prikerkia prie Lietuvos. Algirdo valdžioje buvo sekančios tautos: getvingai, lietuviai, dalis maskolių, lenkų ir latvių, žemės — Vitebsko, Minsko, Mohilevo, Černihovo, Kijevos, Volinijos, Podolijos, Vilniaus, Kauno, Gardino, Suvalkų ir Lomžos gubernijos; priklausė lietuvių ir gi Smolensko ir Pskovo kunigaikščiai. Lietuviams karės su totoriais dažnai pasiseka, bet nekartą ir totoriai įsilaužia į Lietuvą, kur suėmę daugybes imtinių išsiunčia į Azijos turgus. 1386 m. Algirdo sūnus Jaugelà priima katalikų tikėjimą, apsiveda su lenkų karaliene Jadvyga, ir tampa išrinktas į lenkų karalius. Išsinešindamas Lenkijon, Lietuvos valdžią paveda savo broliui Vytautui. Vytautas, lenkams, maskoliams ir totoriams padėjus, 1410 m. sulaužo vokiečių galybę ties Grünwalden-Žalgiriu. Pagal lietuvių metrašius mušyje krenta vokiečių 80 tūkst., suima lietuviai 40 tūkst, išlieka gyvų 30 tūkst. Gyvias pasilikę išnešioja nuogastį po visą Europą, sakydami, kad visa Europa esanti lietuvių, laukinių žmonių, rankose, kuriems antrą kartą pasipriešinti esąs nebegalimas daiktas. Pagal vok. metrašius mušyje ties Žalgiriu vokiečių tebuvę 57 tūkst., kurie turėję stoti prieš 160 tūkst. lietuvių, lenkų, maskolių

ir totorių. Pusė kariaunos palikusi ant vietos beklaksanti, kita parsibaldžiusi Marienburgan.

Vytautas tuojaus po tos pergalės susipyksta su Jaugėla, atsisako nuo Marienburgo apgulimo ir su savo ir svečių kariaunomis pagrižta namon. Jaugėla su vokiečiais padaro sandarą; pergalė ties Žalgiriu pasilieka nesunaudota. Nuo šio laiko lietuvių rolia skaitosi užbaigtą. 1413 m. Horodliaus mieste Lietuva susivienija su Lenkija. Lietuvių kunigaikščiai ir ponybė pradeda virsti į lenkus. Žemdirbius lietuvius, lygiai kaip latvius, ponybė pavergusi laiko didžiausioje tamsybėje, per ką susituri lietuvių kulturiškas kilimas. Regime, kad lietuviai ir latviai rolias politikos istorijoje jau atliko. Kaltas tam — mūsų tautos nesutartis, nevienybė. Senovės parūšiai ir latviai nėkadods negali susivienyti, išsirinkti vieną sau vyresnįjį — didįjį kunigaikštį, bet priešingai skaidosi į mažas srytis ir gimines, kiekviena su savo viršaičiu. Nesusivienijusius, išsiskaidžiusius mūsų tautos brolius lengva buvo priešams pergalėti, išnaikinti arba ir pavergti. Lietuva, susivienijusi iš daugybės sryčių į vieną, po vadžią didžiojo kunigaikščio, daugiau negu per 200 metų išesti stipra ir garsi, anoje gadinėje gal, visų stipriausi ir galingiausi karalystė visoje šiauri-rytinėje Europoje . . . Ne vienybė, ne santarvė mūsų tautai atima politišką sąvystovystę ir įkiša vergijon kitai tautai, kuri vienybe ir santarve pralenkia mumis lietuvius.

Šendieną latviai gyvena Kuržemėje (Kurše), pietinėje Vidžamės (Liflandijos) dalyje, vakarinėje dalyje Vitebsko gubernijoje, o kaipo kolonistai randami Kauno, Pskovo ir kitose Rūsijos gubernijose, teippat Peterburge, Moskvoje ir kituose didesniuose miestuose ir Amerikoje. Latvių skaitlius išneša $1\frac{1}{2}$ mil. Lietuvių skaitlius, gyvenančių Kauno, Vilniaus, Gardino, Lomžos, Suvalkų gub. ir vakarų Prūsijoje, siekia $2\frac{1}{2}$ mil. Abi lietuvių tautos gimini dabar valdžioje svetimų ir daugiau regis politiškos sąvystės nebeišgaus. Reikia skaityti politišką rolią istorijoje latvių už atlikta, belieka mums viena rolia — per apšvietimą ir proto išlavinimą prisidėti, kiek galint, prie kultūros istorijos. Proto pajiegomis lietuviai ir latviai

stovi lygiai kitoms kulturiškoms tautoms. Jau dabar lietuvių bei latvių jaunuomenė šimtais lanko augštesnius mokslus. Randame nebevieną lietuvių ar latvių — mokytoją, gydytoją, tiesdari, atvokatą ir net keletą profesorių augštesnėse mokslavietėse. Tai rodo, kad latviai ir lietuviai jau priskaitomi prie kulturiškų tautų... 19 amž. lietuvius ir latvius išliuosavus nuo sunkios baudžios ir atvėrus jiems duris į mokslą, pradeda jau šios giminės, sunkioje vergijoje išlaikytos, dvasiškai plaukėti (kilti).

Tėmijant kultūros laipsnį pas parūsius ir latvius 12 ir 13 amžiuje Christui užgimus, išvystame, kad nebuvo teip žemas, kaip kiti mano. Atrandame pas vienus ir kitus kunigaikščius, rėdančius ištisas srytis, kunigaikščiai priklauso vyriausiojo kunigo kryvų-kryvio. Kaip vyriausis kunigas, teipo ir žemesniejie (vaidelotai, žigenotai, burtininkai) mokėjo rašyti ir skaityti. Kryvų paliepinus, išrėžtus ant lazdų ir kryvulių, išnešiodavo žigenovai po žmones. Vaidelotai mokino vaikus ir darė tiesą, kaip ir kunigaikščiai. Rėda ir užsitikėjimas viešpatavo parūsių ir latvių srytyse. Pavergtiejie latviai, kunigų perkrikštyti, savo dvasiškųjų tėvų dievmeldystės ir pamokslų skelbiamų jiems nesuprantamoje kalboje, nesupranta ir slapta meldžiasi senamjam savo Perkūnui ir kitiems dievams, net iki 19 amž. pradžiai; iki to laiko dažnai užename slaptinę dievams aukų nešimą po šventų ažuolų ir liepų. Dar šiame amžiuje, sako, numirusi viena senelė miške po švento ažuolo savo sentėvių tikėjime; ją palaidojo pagal senovės dabą. Tik kunigams suprantamoje kalboje pradėjus žmones mokyti galūtinai įsikūrė pas latvius krikščionystė.

Dvasios pajiegos nė latviams, nė lietuviams pilnai dar neišpildys vergijos laikuose, bet dar nemaža jų užsiliko, nors gana daug lietuviai ir latviai savo gerų pirmutinių ypatybių prarado ir kitas nepagirtinas pasisavino nuo savo pergalėtojų.

Lietuvių ir latvių tautos užduotis dabar yra — pasilikusias dvasios pajiegas ir geras ypatybes toliaus lavinti ir prisidėti drauge su kitomis tautomis prie kultūros kėlimo.

Ligonių išklausinėjimas.

Sulyg *dr. T. Dietterich.*

Žmonės labai peikia daktarus, tankiai patį kalti būdami. Jei ligonis negali pats pas daktarą ateiti arba ir patsai daktaras dėl daugumo darbo negali pas ligonį pribūti, tad ligonis siunčia žmogų, tankiai tokį, kurs nemoka aiškiai išpasakoti tai, kas daktarui reikia būtinai žinoti dėl tikro atspėjimo ligos, jos šaknies ir kilimo. Sako: „ligonis šaukia galva, širdimi, visais kaulais“ arba kiteip kaip. Ir tebūnie daktaras gudrus nuo tų žodžių ir teduodie tikrus vaistus! Namie atsitinka ir ne puskvailiai žmonės; bet kad ligonis, sunkiai sirgdamas, ir tokiam reikalingų dalykų neišpasakos, tai daktaras ir nuo išminčių pasiuntinio reikalingų žinių negaus apie ligą; duos vaistus ant žūt-būt. Užtikti tikruosius sunku, o žmonės skųsis, juog nemačijo.

Kad lengviaus būtų sunkiai susirgusius, kurių prie daktaro nebegalima nuvežti, išklausinėti apie tai, kas daktarui reikalinga, paduodu čę trumpą pamokinimą.

Jei būs atsakyta ant žemiaus padėtų klausimų, daktarui nepriseis klaidžioti, kaip patamsiuose; be didelio vargo atras jisai tą takelį, kurs veda prie sveikatos. Geriaus atsakymai užrašyti ir daktarui perskaityti.

Tie klausimai apima visokius susirgimus; nevisi tepritiks, viena liga tesurigus. Bet tai nėra: ligonis vien minavos apie tai, koki sunkumą savyje jaus ir teip išreikš savo ligą.

Jei to patarimo paklausysite, ištikro, ir ligoniui, ir daktarui geriau klosis.

1. Kiek ligonis turi metų?
2. Ar žinomos priežastys, dėlko ligonis susirgo: supykimas, sušalimas, nusigandimas ir tt.?
3. Ką ligonis jaučia kiaurai per visus sąnarius ir ką savo viduriuose?
4. Ar jam kas skaušt? Kame ir kaip skaušt: ar duria, drasko, spaudžia, traukia ir tt.?

5. Ar jis sušilęs, karščiuose guli, ar pirma šiurpulys, šaltis kilsta?

6. Ar prakaitauja? Ar prakaitas randas tik kuriose-ne-kuriose vietose, ar per visa kūną?

7. Ar nerodos išbėrimai (spuogeliai)? Kokioje vietoje, kaip jie išrodo, kame visųpirmu pasirodė?

8. Ar nenori valgyti arba gerti? Ar ne džiovina? Ar negeidžia rūkštimo?

9. Kokį ligonis turi miegą? Ar kietą, ar su pertrūkiais ir neramų ir ar gali be skausmo gulėti ant abiejų šonų?

10. Ar ligonis yra prie pilnos nuomonės? Ar ne blūdiija, kalba, yra neramus?

11. Kaip ligonis alsuoja? ar greit traukia dvasią? ar su skausmu ir diguliu? iš gilumo arba lengviai ir be skausmo?

12. Koks rodos veidas? Ar išbales, ar geltonas, ar raudonas?

13. Kaip atlieka savo reikalą? Ar lengvinas kasdieną ir kaip išrodo išmetos: kietos, kankaluotos, geros ar skystos. Ar išrodo teip, kaip sveiko žmogaus, arba baltos, balzganos, geltonos? ar sumišusios su krauju, su seilemis? ar nerodos kirminai?

14. Kaip išrodo šlapumas? ar raudonas, balzganas, kaip vanduo, arba toks, kaip reikia būti? ar nenusistoja indo dugne po kelių valandų? kokie tirštimai: raudoni, geltoni, seilėti?

15. Ar galva karšta, ar šalta ir ką ji jaučia?

16. Kaip išrodo akis? ar šviesios ir linksmios, ar raudonos, apskaudusios, aptemusios, pilnos ašarų ir traškų? Ar akių baltimas ne geltonas?

17. Ar ausyse ūžia, spengia, skaudžia, duria? ar neteka kokia drėgmė?

18. Koks liežuvis: sausas, raudonas, baltas, geltonas? ar ne kartus? ar nekilst iš burnos kokia negera smarvė? Ar iš smagenų neteka kraujas? ar nėra išgedusios? ar nepradeda pūti?

19. Ar kaklas skausť? kurioje vietoje? ar pačiam gerklės gale, ar prie liežuvelio? ar nėra suputusių guzų, teip kad be skausmo negalėtų nuryti? Ar grynas balsas, ar neužkimęs, ar nesimato gale liežuvelio balto ar geltono raibumo?

20. Kad yr kosulys, tad reikia klausti, beg ne sausas? ar atkosa ką: kraują, ar baltus, geltonus, žalius skreplius ir sriutas?

21. Kokia yra širdis? ar perdaug nemuša?

22. Ką numano pilve? Ar nepjauna? Ar neišpučia vėjai? ar minkštas, liuosas arba kietas? pripūstas ar vandens pilnas? supuťęs teip, kad, pirštu prispaudžius, palieka duobelė? Kad skausť, reikia parodyti vietą: ar dešinoje, ar kairioje pusėje, ar krūtinės duobelėje, apie bambą, pūslę, gimdytuvę arba strėnose prie inkstų? Ar paširdžiuose neatsiranda koks kietumas? ar nėra vėmęs? vemalas ar nekartus, rūgštus, kraujuotas, seilėtas, vandenuotas? ar atsigėrus vemia, ar pavalgius, ar ant tuščios?

23. Kojos ir rankos ar šiltos, ar šaltos? ar nesuputusios?

24. Ką dar numano kitose vietose: pakaušyje, nugaroj, kauluose, gėdingoje vietoje?

Nuo moteriškųjų be to reikia paklausti:

1. Ar yra lygiame laike ant drabužių, kaip reikia būti? ar mėnesiniai žiedai neina pakarčiui? ar ne apsi- stoje ir kada tie paskutinį kartą yra buvę?

2. Ar ne nesčia ir kuriame mėnesyje?

3. Šešių nedėlių: ar kūdikis gyvas? ar žinda? ar žarnos neapsistojusios pirm laiko arba yra baltos, raudonos arba su negeru tvaiku? ar antroji pusė sveika yra išėjusi laukan, ar per pusę? ar gimdytuvėje vis yra gerai ir kokia buvo gimdysena: sunki ar lengvi?

Sergantį vaiką dar reikia ypatingai apžiūrėti:

1. Ar nebuvo iškritęs iš lopišio, iš lovos ar kiteip kaip išgązdintas?
2. Ar nedygsta dantys?
3. Ar tebėra žindomas, ar jau penimas ir ką jam duoda valgyti?

Vaiką reikia yč akylai sulyg tuos visus klausimus išveizdėti, kad jis tebėra mažas ir pats apie savo padėjimą nemoka ar negali apsaakyti. Čę reikia motinos arba protingos auklės ištyrimo.

Pasarga. Jei vaistai buvo jau imti nuo kito daktaro, tai reikia pasakyti, kokie? reikia dėlto receptus užlaikyti ir kitam pristatyti. —

Toliaus paduosime patarmes apie įtaisymą namų aptiekos ir ką ligonims reikia valgyti duoti.

A. Dagys.

Ūkės dalykai.

Jei arkliai nemina kojomis nuo staigaus užšaldymo sukaitusių, tad gelbi sekantis vaistas:

§ 1. Sušlapinti kojas terpentinu ir trinti šienu.

§ 2. $\frac{1}{2}$ sv. uksuso essencijos įpilti į butelį, pripildyti vandeniui lyg pat gurklio.

Molį išplakti su vandenimi, pridedant pusiau to uksuso (t. y. kiek vandens, tiek uksuso) ir taja mostimi aptepti sergančią koją nuo žemės lyg pečio ir šilgai apvynioti škurliais.

NB. Kutė kad būtų šilta. Teip daryti tris kartus ant dienos. Prieš kiekvieną naują atkartojimą § 1 ir § 2, senąjį tepalą nuplauti vandenimi grynai.

Pasakélès.

1. Kreivi takai.

— Tèveli! kodėl visi takeliai išminti čę kreivai? Jug-gi tiesasis kelias yra trumpesnis. — Tarė vaikelis tėvui, vaikščiodamas su juo po laukus.

— Sūneli! — atsakė tėvas: vieni tuos takelius kreivai pramynė iš tingėjimo, norėdami aplenkti akmenį, griovį ar kalnelį; kiti pramynė teip, be tikslo vaikiodamies, eidami tai į kairę, tai į dešinę pusę; tokių bene visųdaugiausiai buvo. Paskui ir kiti jau žengė tais pačiais takais.

Teip žmonės daro ir prie laimės keliaudami. Vieni kliučių ir sunkumų, randamų ant tiesaus kelio, nenori pergalėti triuso ir ištvėrimu, bevėlydami apeiti juos visokiais išmislais ir išsisukiojmais, ir eina kreivais takais. Daugumas gi lengvamųjų eina, kur akis juos veda ir teip išsisuka iš tiesaus kelio.

Sūneli! Neik jų išmintais takais! Saugokis šuntakių! Laikykis tiesaus kelio, nes tuo keliu, ištiesų, greičiaus pasieksi tikslą.

2. Taupnus ir Šykštus.

Pas vieną dvarponį atėjo du žmogų, prašydamu pašalpos gyventojams artimojo miestelio, kurių gyvenimus perkūnas sudegino. Dvarponis tuometu buvo prie arklydės ir šiurkščiai barė vežėją už tai, kad kinkymų neįnešė į vidų, palikęs juos per visą naktį ant oro. Išgirdusiu tai ateivių pamislijo sau: „Čę tai jau nieko negausime, nes tas žmogus, matyt, šykštuolis. Tuotarpu dvarponis išvydo juodu ir maloningai užkvietė į savo namus ir prielankiai išklaušė jų prašymo ir paaukavo tiek daug, kiek nė vienas iš visos apylinkės nebuvo dovanojęs. Prašantiem besistebiant ir išpažįstant, juog nuo jo nieko nesitikėjo gausią, dvarponis atsakė: „Kas nežiūri skatiko, neturės rublio; kas-gi mažuose dalykuose yra taupnus, svarbiuose atsitikimuose gali būti duosnus“.

Suvis kiteip elgės to ūkininko kaimynas. Ir tasai buvo taupnus, bet kitokiu būdu. Taupė jis nuo pat

jaunystės ir vis pasakojo kaimynams: „Taupykite! senatvėje jug sunku bada ir vargą kęsti“! Jo pati, vaikai ir šeimynykščiai, visi buvo verčiami taupyti, o turėjo pilnas klėtis ir kamaras, spintas ir skrynes; namai buvo užversti visokiais brangiais daiktais, apkaustytose skrynukėse nemažai buvo aukso. Tuotarpu gi kasdieninis valgis jo buvo — sausa ir supelėjusi duona, rūgštus alus, vynas pavandeniavęs, kiti valgymai prastai pataisyti ir nedaug; jo ir kitų namiškių patalais kietas, drabužiai iš menkiausių ir pigiausių audimų, ištrinti ir nudėvėti; ir į niekus pavirtusių drabužių neatiduodavo pavargėliams, bet kraudavo į klėtis; žiemos laike stipdavo prie šalto pečiaus ir tintėdavo, menkai apsilvilkęs. Pažįstami ir gentis nerazdavo pas jį nė nakvinės, nė vaišių; vargdieniams nėjokios pašalpos neduodavo, išmetinėdamas šiais žodžiais: „Kad pirmau būtų buvę taupnūs, dabar nebūtų pažinę vargo. „Elgetas išvarydavo karčiais žodžiais: „Kas savo laike neatideda, tas nieko neturi“. Visados mokėdavo išsikalbėti nuo iškaščių. Per visą amžių jautė, juog stinga turtų ir teip nesulaukęs geresnių dienų, sulaukė paskutinės valandos; nė sau, nė artimo nepadaręs nieko gero, neparagavęs laimės šiame amžiuje, neužsidirbo gero ir ano gyvenimo.

Mikų Juras.

3. Indiška pasaka apie sutvėrimą moteriškės.

Dievas Tvaštris pirmiausia padarė pasaule. Kad priesėjo padaryti moteriškę, išvydo, juog visą medžiagą išaikvojo, vyrą bedarydamas: nebeliko nė vieno rimto ir tvirto gaivalo. Užmigo nuliūdęs. Pakirdęs teip padarė: paėmė mėnesio apskritumą, vinguriuotą gyvatės judėjimą, žolės liaunumą, nendrės laibumą, žolyno švelnumą, stirnos pažvalgą, spindulio skaistumą, vėjo neramumą, žuikio baigštumą, povo tuštybę, pūkų minkštumą ir lengvumo, diemento kietumą, medaus saldumą, tigrio nuožmumą, ugnies karštumą, ledo šaltumą, pempės rėksmingumą ir balandžio ulbėjimą. Vis tai sumašęs, padarė moteriškę ir dovavojo ją vyrui. Aštuonioms dienoms praslinkus, ateina vyras pas Tvaštrį ir sako: — Viešpatie!

sutvėrimas, kurį man davei, apsunkina, vargina mano gyvenimą: be paliovos čiauškia; trukdžia man laiką; nuolat ginčijasi, nors nebūtų, už ką, ir visados serga. Viešpatie! atėjau melsti, kad atsiimtumei ją nuo manęs, nes gyventi su ja negaliu! —

Ir Tvaštris atsiėmė moteriškę. Aštuonioms dienoms praslinkus, vėl ateina vyras pas Tvaštrį ir meldžia:

— Viešpatie mano gyvenimas liūdnas ir vientulis, kaip atidaviau Tau aną sutvėrimą. Nuolat atminu, kaip prieš mane šokinėjo ir giedojo, kaip maloniai ant manęs žiūrėjo, kaip prie manęs glaudęs ir mylavo... Atiduok ją man!

Ir Tvaštris atidavė moteriškę vyrui. Bet nepraslinko ir trys dienos, kaip tasai ir vėl sugrižo pas Tvaštrį.

— Viešpatie! — sako: nežinau, dėl ko tasai sutvėrimas, kurį man davei, padaro man daugiau liūdnumo ir rūpesčio, neg paguodos atneša. Viešpatie! atsiimk, susimildamas, aną!

Tvaštris, nebemižęs, suriko:

— Šalin! pats nežinai, ko benoriaš!

— Negaliu gyventi su moteriške... — pridūrė vyras.

— Gyventi be moteriškės ir gi negalėsi! — atsakė

Tvaštris.

Ir vyras nuėjo, dūsausdamas:

— Ak! aš nelaimingas! negaliu gyventi su moteriške ir negalėsiu gyventi be moteriškės!!... K. S.

4. Tiesos žodžiai.

Žmonės dažniaus žūsta per savo kaltybę, negu juos kiti žūdžia. Namai ir miestai griūva netiek nuo audrų ir žemės drebėjimo, kiek nuo žmogaus rankos.

Lebbok.

*

*

*

Ypatinga gerovė (geras padėjimas) kokio norint žmogaus negali būti tikslu, vertu jo buvimo.

Bekon'as.

*

*

*

Liūdnumo kelias teveda į šalį, kur liūdnumo nežino.
Kauper'as.

* * *

Nėra nė vienos priedermės, kurios pildymas nedarytų
mumis laimingesniais, ir nėra nė vieno pagundinimo, nuo
kurio nerastume įrankio išsiliuosuoti!

Seneca.

K. S.

Pasakyk matušei! . . .

Medininkas Jonas Liutis padėjo šaukštą ant stalo.

— Na, garbė Dievui, prisivalgėm, Elzytė! — pasakė
jis pačiai, turinčiai ant kelių kūdikį. Dar tris geltonplaukės
galvelės baltavo už stalo.

— Sunki diena buvo vakar, — tarė pati, taip kaip ir
vaikai geltonplaukė, druta, mėlinakė. Vyras išsitęsė ir
užkėlė kojas ant lentikės po stalo. Jo plaukai jau pražilę,
ūstai papūrę, nosis panaši į bulbą, akyse žiba gerumas
ir balsas skamba meiliai.

— Ką tu žmogus padarysi! Per kiauras dienas
snieguose lyg kelių! — pasakė jis. Florukas, septynių
metų vaikas, artinasi prie tėvo.

— Tetušėli! o ar įvarėt' šerną? — klausia jis.

Geras buvo paršas! — atsakė tėvas.

— Ar nušovei jį?

— Koks tu dar kvailys! Peršteriui įvarėme męs šerną!
Jam nušauti! —

Floruks įkišo savo mažą, raudoną liežuvelį į skylelę
tarp priešakinių dantų.

— Tetušėli, kas didesnis: peršteris, ar ponas klebonas?

— Iš kur tai tau, kvailas vaikeli, tokie klausimai į
galvą ateina?

— O jug tu turi visados klausyti peršterio. O mama
sako, juog klebonas žinaš, kaip reikia patikti Dievui. . . . —
Jonas Liutas paglostė ūstus.

— Na, ir vienas, ir antras; kiekvienas turi savo darbą.

Žiemos saulė meiliai žiūrėjo į mažą kambarėlį, kur viskas buvo taip gryna, tvarku: ir prasti stalai, kedės, suolai, ir balta, išbarstyta smiltimis asla. Mažas Antaniukas, paėmęs sulaužytą, blekinę trubelę, barškino su ja. Jonas Liutis pasikėlė pamažu, kaip žmogus, daug prisidarbavęs.

— Dabar parukysiu sau pypkelę, o paskui . . .

— Paskui? — klausia nekantriai Floruks, žibančiomis akimis veizėdamas į tėvą.

— Paskui noriu nueiti ant ežero prisipiauti lendrių.

Floruks pasikela ant pirštų, arčiaus tėvo ausių.

— Paimsi mane? — šnabžda jis.

— Ak, Dieve . . . pradėjo sakyti medininkas.

— Paimk, paimk! meldžia vaikas.

— Kojos tavo dar trumpos; reikės man grįžti iš kelio dėl tavęs . . .

— Ne, ne! — ir Floruks išsitiesė iš visų spėkų.

— Diena, tiesa, labai graži! — užtėmijo motina.

— Neužilgo galėsi jau mane imti į mišką, — sako Floruks, o motina užmauna jam giliai ant galvos šiltą veltinę kepurę.

— Pirštinių neturi . . . kišk rankas į kišenes!

Marelė, stovėdama prie lango, ūmai užtraukę:

Balta ropė ir bulbelės,
Augot jūs gražiai,
O aš šoksiu ant veselės
Linksmi ir ilgai!

Ir sukasi aplink tėvą, žiūrėdama jam į akis.

— O aš negaliu su jumis? — prašneko ji ant galo.

Tėvas, neatsakydamas nei taip, nei ne, eina plačiais žingsniais prie durų.

— Šuo, katė ir moteriškė priguli prie namų, ir tokia maža mergytė negali eiti su mumis.

Marelė išpūtė lūpas, lyg rengdamosi verkti.

— Kada pagriši? — klausia pati.

— Bobos tiek težino, kiek klausinėti. Ir medininkienė, ir tu, vis lendate su klausimais.

Ar žinai, ką sako savo pačiai mūsų ponas laučasis: „Lauk, Ona, ir tegul laikas nepasirodžia tau ilgas“ Na, tai ir aš teip tau atsakysiu!

Ji nuėmė nuo gembės seną vilnonį skepečiuką ir aprišo juo sūnų.

— Teip geriausiai! Tu dar visčiukas.

— Aš?! O, ką šneki — aš jau galiu medį iškirsti, teip, su tikru kirviu, jei tik panorėsiu!

— Teip, teip. Ant viso yra laikas. Pirmiaus pasimokyk dar mokslinyčioje

Jonas Liutis užmovė sau seną futrinę kepurę ir pakėlė kailinių apykaklę.

— Gana! eismė!

Tėvas ir sūnus išėjo, neatsiveikinę; vaikas, vikrus lyg vuoverėlė, pirma. Pati žiūri pro langą į plačią nugarą Jono. Mažas Antaniukas iš visų spėkų trūbija užpaka lyje jos. Netoli nuo namų medininkas dar sykį apsistojo.

— Pašėlęs šaltis, Floruk!

— Ne, visiškai ne šalta — persitikrintai atsako vaikas, tauškėdamas dantimis.

Saulė lyg geltonas kamuolys žiūri nuo balsvo dangaus; sniegai guli ant šiaudinių stogų mažų trobikių, ant tvorų, ant bokštelių bažnyčios, ant plikų, juodų šakų ir stuobrių; jie girgžda ir čirška po sunkių žingsnių vyro ir smulkių žingsnelių vaikino. Floruks paslapčiai nuo tėvo, įkišo į burną galus pirštų dešinės rankelės ir stengiasi juos apšildyti. Su nesmagiu jausmu mislija jis dabar apie šiltą orą ir skanų valgio kvapą. Šventam Florijonui, žinoma, kur geriausiai: kybo sau pagal pat pečiaus. Bet staigu vaikas puikiai išsitiesė: jug jis nori žengti tėvo pėdoms, ir da-gi daugiau . . . Tėvas tik kirtėjas, o jis . . . Jis kada nors būs medininku. Geriausiai, negu būti medininku, negali būti ant svieto! Eini sau per mišką su šaudykle — šauk, į ką nori. Kada tėvas linksmas ir viskas gerai, jis pasakoja apie medžioklę. Florukas apsistoja alsavęs,

teip tas išėina ir baugu, ir linksma. Du sykiu matė jis jau nušautus šernus, bausmę laukų ir daržų. Vienoj' akiesmirksnyje subėgo bobos iš viso sodžiaus, žiūri į baidyklės, rūgoja jus, nors ir po smerčio: . . . „O tai dyvai! Tai baidyklės! Ar ėsite dabar mūsų geriausias bulbeles?“ Ir medininkas Vegneris stovi su šaudykle pagal šlajų. Jis tai užmušo gyvulį su ilgais šeriais ir didžiomis iltimis. Tėvas su sūnumi priėjo lyg takiuko, vedančio į ežerą. Reikėjo jiems patiems praminti sau kelią. Vaikinas ėjo tėvo pėdomis. Vienoj' vietoj', kur teip daug akmenų ir kelias eina į kalną stačiai ant ežero, jis atminė, kaip vasaros laiku padėjo čę motinai rinkti visokias žoles. Ji jam dar tada pasakė gražią pasakėlę, kaipo užmokesnį už darbą. Florukui net dabar dar meilu pasidarė būti tokiu geru vaikinu ir jis, atmindamas pasakėlę, ėmė šnekėti balsiai pats su savimi.

— Ką tu tę murmi? — paklausė Jonas.

— Man matušė . . .

— Pasakė? Teip, teip, matušė lyg šiol laiko dar galvoje visokius niekus, kaip kokia mergelė. —

Šalta! Floruks mislija, kas dabar namie. Jurgienė, tur būt', sėdžia tę: matušė vaišina ją kava iš pilvoto juodo asuočiuko, o senelė pasakoja nebuvusius daiktus. Iš už plonų, išdžiūvusių jos lūpų, išsikišo baltas dantys, ilgas, ilgas; Floruks ir Marelė, būdavo, veizdi ir veizdi ir laukia, ar ne sulaužys to danėis kokia nors duonos plutelė teip, kad jis iškris iš burnos. Jie jug gerai žino pasaką apie seną raganą, kuriai iškrito visi dantys, ir kada iškrito paskutinytis, pats ilgasis, biauri senelė pavirto į gražią kunigaikštienę. Siuvėjas Petras pasakojo apie tai; jie tankiai bėgioja pas jį ir jis kiekvieną sykį klausia:

— Vaikėli, nori būti siuvėju?

— Ne, medininku!

— Jie kaip miško gyvuliai ir visoki pavojai juos laukia. O kirtėjai? . . . Ar nori būti siuvėju? — apsisuka jis į Marelę.

— Ne, vežėju!

— Vežėjai grubijonai ir ne lipšnus vaikinai. Ir lengviai gali sau sprandą nulūžti. O biaurus keliai, tiltai, duobės? Ir aš žinau atsitikimą, kaip vienas vežėjas kartu su savo šlajomis nuėjo po ledu ir prapuolė, teip! Štai, aš ir giriu savo siuvėjų amatą. Tiesą sakant, jug gyvenimą galima pažinti iš mokslo, o mes turime laiko gyvenimą išmokti: rankos visados prie darbo, o dvasia gali sau sklysti kur norėdama. O kur jau nebuvo pasklydusi mano dvasia? Da-gi į Negrų žemę, kur saulė juodai nudažė žmones.

Bet Floruks nesidaro išmintingesnis. Jis vis nori į mišką, kur medžiai ūžia, ir paukščiai gieda, kur riešutauja vuoverėlės, pralekia zuikis, pašoka stirna, plėšasi per tankmynus šernas. Jis nori šaudyklės: pif-paf! kaip medininkas Vegneris.

— Atėjome! — sako tėvas ir šoko stačiai į lendres.

— Geros lendrės! — ir tėvas mažne prapuolo tankumynuose. Paskui jis ištraukė peilį.

— Floruk! Ką aš mesiu iš čę, rink ir dėk į vieną krūvą!

Lendrės lekia augštyn ant Floruko, ir jis darbuojas, dūsausdamas ir spiaudamas į rankas, kaip daro didieji, dejuoja, tarsi sunkius medžius kilnodamas. Sauja po saujos renkasi ant ežero kranto; retkarčiais girdėti dūsavimą arba trumpą šauksmą tėvo. Kartais jo visiškai nebmatyti ir tik kada-ne-kada pasirodo tai ranka tai galva. Floruks šokinėja tai šen, tai ten, juda ir kruta teip, juog visas sušlapo. O saulė jau kiteip stovi! tik trumpi spinduliai spindžia tenai, ant ledinio veidrodžio, ir rausva šviesa blizga ant dangaus. Floruks, uždėjęs ranką ant akių, žiūri į tolybę, tėvas lyg pusės pasirodė iš po ežero kranto.

— Ar tai namai ten, tetušėli? Kas ten gyvena?

— Tai yra medžiotojų namai.

— Ai!

— Čę yra nakvinė ir vieta susirinkimo medžiotojų, ir raktas nuo namų pas mane kišenėje.

Floruks pradžiugintas lyg paskutinio laipsnio. Akis ir burna plačiai atvertos. Kaip žymus ir galingas rodo jam dabar jo tėvas! Jonas Liutis, išėmęs iš kišenės storą virvę, surišo saujas lendrių. Floruks iš pradžios atydžiai žiūri į jį, bet paskui vėl paskensta stebėjime medžiotojų namų.

— Tetušėli, ar tai dėl ponų peršterių, ar dėl paties karaliaus?

— O karalius jau vieną sykį po medžioklės miegojo tokiuose nameliuose. Peršteris pats man pasakojo.
— Ir Jonas Liutis meta stipriai ryšį lendrių ant žemės.

— Gerai, turėsi!

Floruks moja galva. Tėvas veizdi į vaiką.

— Ar gali čionai, žemyn?

— Ak, tetušėli!

— Na, tai nulipk! Eisme dabar per ežerą.

— Per ledą?

— Nu je! Lendres paimsme paskui.

Floruko veidelis stebėtinai išrodo. Per ledą! Jis atsimine, jis mato prieš save dėdę Petrą su pakeltu augštyn pirštu, girdi jį pasakojant apie vežėją, nuėjusį po ledu su arkliu ir šlajomis ir nuskendusį.

— Aš... aš... murma vaikas.

— Bijai, ar kas?

— O jug vieną sykį... vežėjas ir arklys, ir šlajos.....

— Gerai, gerai, bailus zuikeli! Bėgk aplink ežerą, o aš eisiu stačiai. Bėgk!

— Tuojau! — ir Floruks pradžiugo.

Jis pasileido tekinas, stengdamas laikytis pačio ežero kranto, idant visą laiką matyti tėvas. Tėvas, tur būt, nežino baisios istorijos dėdės siuvėjo. Kaip jis, Floruks, būs didis vyras, jis nieko nebijos. Kaip jis turės savo saudyklę, jam nieko nepritrūks... Jis žiūri žemyn į tėvą, einantį teip drąsiai; jis dabar nuolat jį mato, nes čionai ne auga lendrės; jis sustoja pažiūrėti: toli, kaip akmenį galima damesti, matyti tėvo veidas. Žinoma, tetušis daeis

greičiaus: jis eina stačiai ant namelių... Ūmai — traškėjimas ir šauksmas. Tėvas pavirto... ne, ilūžo!

Su visu!... Ne, štai jis vėl... Kol išgirdo šauksmą, Floruks jau matė, kaip tėvas su abiem rankom nori išlįsti iš skylės ant ledo.

— Tetušėli, tetušėli!

— Palūkėk, vaikeli, palūkėk! — girdėti nuo ežero.

Jam širdis stipriauš ėmė mušti; apsižvalgė aplinkui. Smerties tyła. O tėvas tenai darbuojas visu kūnu iš paskutinių spėkų, laužo vieną ledo šmotelį po kito, ir tamsus vanduo pliauško aplink' jo. Kojelės vaikino dreba, akis sklįsta aplinkui.

— Teip negal! — girdžia jis balsą tėvo ir balsus, garsus šauksmas suskambėjo šaltame ore.

— Floruk, bėgk į medžiotojų namus, ten guli lentos, trauk vieną! Lyg to laiko užsiturėsiu.

Lekia, ne bėga Floruks, kojomis led-led dasilytėdamas žemės, neatsigriždamas atgal. Ledas išturės, turi išturėti: teip pasakė tetušis, tur būti teisybė. Nėra laiko nei dejavimui, nei da-gi maldai. Štai jau ir medžiotojų namai sustatyti iš neapdirbtų, kiminiais apaugusių akmenų ir storų rąstų. Augštos, užpustytos sniegais eglės stovi už namų — čę ir guli tos lentos. Akis vaikino tuojau pamatė pačią ilgiausiąją; ištraukė ir velka. Tik bėda — spėkų nėra! Jis pažiūrėjo į tėvą: lyg biškį arčiaus kranto priėjo... Tamsi, banguojanti erčia pasididino. Dabar ji jau tiesiai prieš jį.

— Duok lentą, stumk šen, vaikeli! — šaukia Jonas.

Floruks paskendo darbe; jam sunku, rankos kruvinos. Jis atsigulo ant pilvo ir stumdo lentą žemyn, ant ledo, kaip tik gali dasiekti.

Bet lenta trumpa, labai trumpa ir veltui stengiasi tėvas ją sugauti, ir dar rūsčiaus skamba jo balsas:

— Vaikeli mano, dėl meilės Dievo, virvė!!

Ir Floruks suprato tuojau, šoko į vietą, kur gul' pripiaustytos lendres, atrišė virves, surišo jas į vieną — akiesmirksnyje viskas gatavas. Ir iš visų spėkų savo pavargusio kūnelio meta jis virvės galą ant ledo.

— Tetušėli, brangus tetušėli!

Virvės galas guli arti — arti prie skenstančio.

— Grobkis, tetušėli!

Silpnus, nerviškus judėjimus daro Jonas Liutis: jo sustyrusios rankos nenori jo klausyti. Sunkus dejavimas išeina iš jo krūtinės. Floruką apima šaltis, silpnumas, didi baimė, ir akis jo nenoromis atsikreipia į išblyškusi rausvą dangų, į rausvą žarą užsileidžiančios saulės. Ar gi nėra jokios pagelbos? Jokio gyvo žmogaus? Gili tyla aplinkui... o jo šventasis patronas?!

— O šventas Florijonai, susimylėk pagelbėk! — murma vaikas, ir ištiesia rankes į dangų, laužo kruvinus pirštelius. Ir dar sykį mėgina jis užmesti tėvui virvę. Bet, nors arti puola jos galas nuo tėvo, tas nebegali jau nei pasijudinti. Led led galima išgirsti prisiartinusiame pabrėkšnyje:

— Palik mane, mano vaikeli!... Eik namon... pasakyk matušei...

Suūžė, supliauškéjo vanduo; skubinai užlėkė mažos bangos ant ledo. Tėvo jau nebėra. Bet... jis turi vėl pasirodyti, teip, teip, turi...

— Šventas Florijonai, Dieve brangus!

Tyla; baugi, gili tyla. Tamsi, dabar vakarą visiškai juodas plėmas nesijudina daugiau; tėvo galva ir stiprios rankos prapuolė, suvisu prapuolė. Lyg geležinė ranka suspaudė gerklę vaikinui. Jis puolo ant kelių, nėra spēkų, pajudinti lūpas.

Sudėjęs rankes, be balso, be mislių, jis laukia, laukia...

O aplinkui kaskart tamsiaus; negirdėti nė mažiausio ūžimo... Jis žino, jis suprato: jo tėvui atsitiko teip, kaip tam vežėjui dėdės Petro pasakoje, ir šaltas, juodas vanduo gilio ežero paliko jo kapais... Išsigandęs, prispaudęs abi ranki prie krūtinės, vaikas pašoko iš kelių ir lekia šalin, keliu, kurio ėjo su tėvu. Dūsavimas užtroško jo krūtinėje, bet jis ne sustoja. Tamsybėje jis klumpa ant medžių šaknių, jis girdžia, kaip lužta ir brazda šatrai po jo kojų. Pirmyn! „Eik namon — pasakyk matušei!“ skamb' jo ausyse. Floruks neatsiduso, kol ne

atsidūrė ant slenksčio savo trobelės ir duris mažo kambarelio neatsidarė prieš jį.

Visi sėdžia už stalo: ir matušė su kūdikiu ant kelių, ir tetutė Jurgienė su suspaustomis lūpomis, tarp kurių išlenda dantys, ir Marelė su škarmaliukais; Antaniukas brazdiną šmočiuku skardės: jis mėgsta muziką. Ir juodas ašutėlis dėl kavos stovi ant stalo, o šiltame kvape Florukas pajuto pažįstamą cikorijos kvapą.

— Florukas! — sušuko motina ir puolo prie jo. Jo akys žiūri rūsčiai, jis silpnai moja rankomis.

— Pasakyk matušei... pasakė tetušis... ežere gul' jis... po ledu! — Ir vaikinai nusilpnėjęs, atsirėmė į sieną. Moteriškė puolo dar arčiau prie jo. Vaikas, tur būt, neapsiriko: jo mažas, visados skaistus veidelis, išsitęsė, paseno, persimainė.

— Jezau, Marija!!

Sena Jurgienė išbėgo pro duris ant gatvės ir šaukia: — Gelbėkite, gelbėkite, gelbėkite! Jonas Liutis gul' ežere, po ledu! Gelbėkite, gelbėkite—ite!

Atsidarė durys, išbėgo kaimynai. Klausimai, šauksmai, maldavimai susiliejo į vieną ūžimą. Eina visi į mažą trobelę, pas Jonienės ir vaikų. Kūdikį, pradėjusi rėkti, paėmė ant rankų, viena kaimynka, Antaniukas užslenkė už šėpos.

— Pasakok, vaikeli! — ūžia balsai aplink' Floruką.

— Jis norėjo į medžiotojų namus... per ledą! paskui įlūžo ledas, lenta, kurią parnešiau buvo per trumpa... virvės jis negalėjo sugrobtį... Eik namon ir pasakyk matušei... paskui, o paskui nebuvo jau daugiau jo matyti...!

Trumpas susirokavimas. Visi susirinko eiti su kartėmis, virvėmis, lentomis.

— Pagelbėti mes jau nebegalime, bet surasti jį, surasime, — pasakė vienas iš jų Jonienei. Kaimynka uždėjo jai ant pečių skepetą; kitos moteriškės nuvedė ją su savimi; Marelę paėmė ir nuvedė Jurgienė. Antaniukas pasiliko savo kerčioje. Florukas paskendęs mislyse; jis vis dar negali nusiraminti. Jo akyse dabar stovi tamsus

miškas, drebančia žiburio šviesa, ausyse skamba žmonių byla . . . Daug, daug laiko paskui prie namų subrazdėjo ir išblyškęs, siauras veidas išsikišo pro duris.

Durįs atsidarė plačiau ir prieš Floruką atsistojo siuvėjas Petras.

— Ką aš sakiau, vaikelį?! Ar gi galima užmiršti Petrą ir jo išmintingus žodžius, vaikelį? Vaikščiok ant kietos žemės ir nėkados nenuskensi ežere!

Floruks žiūri į jį ir akyse jo dreba ašaros.

— Je, dėde Petrai, je!

— Ak, bėda, bėda! Vienok, ar jie dasimislijo duoti tau ko nors šildančio? Eikš, čę yra dar kavos Tavo tėvui ji jau nebereikalinga. Eikš, ir aš išgersiu stiklinę! Floruks leidžia save nuvesti prie stalo, bet stuma šalyn stiklinę.

— Negaliu!

— Apetitas ir troškimas ateis savo laike! — pasakė liesas siuvėjas. Toks jau, matai, žmogaus prigimimas!

Petras išlengvo išgėrė savo stiklinę ir pastūmė ją ant vidurio stalo.

— Meldžiu visagalinčio Viešpačio, kad ne paliktumei kokių nors niekšų!

Ilga pauza. Floruks šluosta sau veidą. Jis žino, juog nebegalės dabar vaikščioti miške, juog prie ežero būs jam bangu . . . visados, visados! Apie šernus ir šaudykles jis ir girdėti nieko nebenori. Priėjęs prie lieso žmogaus jis sako tyliai, tyliai:

— Dėde Petrai! Aš . . . aš noriu būti siuvėju!

Jo lūpos dreba ir vėl jaučia jis viduje paties savęs rūstų balsą: Pasakyk matušeii!

Vokiškai parašė *Emma Vely.*

Vertė *Satrijos Ragana.*

Turinys № 4 ir 5 (B) dalies.

1.	Koks tai paukštis „kun.“ V. Dembskis? <i>A. J.</i>	1
2.	Asilas ir Vagiš. Sakmė. <i>Margalis.</i>	8
3.	Kokią priedermę latuvių tauta išpildė politiškoje istorijoje? Pagal prof. Zemmerį. <i>K. Sėlis.</i>	9
4.	Ligonių išklausinėjimas. Sulyg dr. Dieterich. <i>Dagis.</i>	17
5.	Ūkės dalykas. 1. Jei arkliai nemina kojomis.	20
6.	Pasakėlės.	21
	1. Kreivi takai. 2. Taupnus ir Šykštus. <i>Miky Juras.</i> Indiška pasaka apie sutvėrimą moteriškės. 4. Tiesos žodžiai. <i>K. S.</i>	
7.	Pasakyk matušeį. Pagal M. Vely. — <i>Šatr. Ragana.</i>	24

